INTRODUCERE IN STUDII DE SECURITATE

- NOTE DE CURS -

CUPRINS

Riscuri şi vulnerabilităţi interne

Măsuri de prevenire şi contracarare a ameninţărilor şi factorilor de risc la adresa securităţii naţionale a României

Bibliografie

Prezentari PowerPoint

CONCEPTE ŞI ELEMENTE DE DOCTRINĂ ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII

ŞCOLI DE GÂNDIRE.
EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE SECURITATE

Până spre sfârşitul secolului XX, conceptul de securitate a fost dezvoltat cu precădere în domeniul militar, în zona studiilor strategice. Termenul de *securitate* intră în vocabularul curent al comunității internaționale după anul 1945 şi se impune la mijlocul anilor 1970.

Etimologia noțiunii îşi are rădăcinile în Imperiul Roman, în perioada domniei împăratului Hostilian - 250 d.Hr. Zeița care asigura protecția şi bunăstarea imperiului – se numea *Securitas*, înțeleasă ca „libertate în fața amenințării".

În perioada modernă a istoriei, sensul noțiunii de securitate este derivat din conceptul medieval de „rațiune de stat", înțeles ca „stare de necesitate", prin care guvernanții unui stat îşi rezervă o situație juridică ce le permite să invoce măsuri excepționale pentru asigurarea funcționării şi integrității statului.

Securitatea ca proces, fenomen sau stare, este esențială vieții indivizilor, comunității, statelor în timp ce securitatea economică, socială, culturală, solitiă, militară sunt expresii ale unei stări agregate a securității individuale şi colective.

În domeniul relațiilor internaționale, nu exista o şcoală de gândire coerentă care să dezvolte acest concept, astfel pot fi identificate două abordări generale care au dominat gândirea referitoare la problema securității naționale, până în anii 1980: „securitatea ca un derivat al puterii" – această abordare fiind urmată de către Şcoala Realistă de Relații Internaționale, dezvoltată de E. R. Carr şi H. Morgenthau, ce au în centrul analizei conceptul de putere. Securitatea derivă din poziția dominantă pe care o joacă un actor cu suficientă putere pentru a se impune pe scena relațiilor internaționale. „Securitatea o consecință a păcii" este o abordare dezvoltată de către Şcoala Idealistă creată la începutul secolului al XX-lea în jurul Ligii Națiunilor. Idealiştii susțin că „o pace durabilă ar asigura securitatea tuturor"; însă această şcoală de gândire nu reuşeste să-şi impună punctul de vedere datorită eşecului primei instituții cu caracter universal pe care ei înşişi o creaseră.

În accepțiunea pardigmei realiste, statul este principalul actor pe scena globală şi se identifică cu puterea statală, considerată ca dinamică primară în termeni de forță militară[1]. În plus, o altă asumpție fundamentală a abordărilor de tip realist asupra relațiilor internaționale o reprezintă utilizarea balanței de putere, şi potivit viziunii tradiționalist-realiste scopul balanței de putere este de a obține ordinea. În cele din urmă, Şcoala Realistă sugerează că sistemul internațional este dominat de anarhie şi nu există nici o autoritate deasupra statelor.

Motivarea statală devine preocuparea principală a realismului. Realiştii susțineau că toate statele fac politici puternice, dar unele state fac politici puternice într-un mod diferit față de celelate. Morgenthau, spre exemplu, a observat că motivarea esențială – pofta pentru putere dă naştere la trei tipuri de bază ale politicii externe: „o politică a status quo" cu scopul de a păstra puterea; „o politică a imperialismului" menită să crească puterea; şi, în sfârşit, „o politică de prestigiu" cu scopul de a demonstra puterea[2].

Analizele realiste ale politicilor obişnuite au sugerat că obținerea puterii nu fost un obiectiv final al țintei umane, ci mai degrabă o metodă relativă a predominantelor valori ale unei societăți. Conform lui Kenneth Waltz, valorile prețuite ale unei societăți sunt găsite în „instituțiile sale social-politice" şi aceasta, împreună cu istoria şi geografia, fac situațiile naționale particulare. Unele

1 Kenneth Waltz, *Teoria politicii internaționale*, Iaşi, Editura Polirom, 2006, p.27.

2 Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere şi lupta pentru pace*, Iaşi, Editura Polirom, 2007, p.39.

state tânjesc încă după momentele de glorie şi de aceea devin revizioniste; alte state se mulţumesc doar să păstreze status-quo-ul.

La începutul anilor 1950, John Hertz elaborează conceptul de „dilemă a securităţii” [3]. Termen larg folosit în literatura de specialitate, el reprezintă o noţiune de structură prin care încercările de autoajutorare ale statelor de a-şi asigura propriile nevoi de securitate, tind, indiferent de intenţie, să ducă la o creştere a insecurităţii celorlalţi, întrucât fiecare interpretează propriile măsuri ca fiind defensive, iar pe cele ale celorlalţi ca fiind potenţial ameninţătoare. Această abordare nu reuşeste să se impună în cercetările din mediul Războiului Rece care erau centrate pe dinamica acţiune – reacţiune între puterile rivale.

Astfel, realiştii au trecut peste viziunea pesimistă a lui Morgenthau despre natura umană şi au paradigmat scena de securitate prin accentuarea ideilor de anarhie internaţională, absenţa guvernământului mondial, fondarea teoreticii. Conform acestei viziuni, anarhia face imposibilă încrederea mutuală deplină a statelor, chair dacă toate statele au intenţii moderate. În consecinţă, s-a generat imperativul de a fi în gardă, şi astfel, a început spirala de înarmare şi reînarmare cnoscută ca „dilema securatăţii”.

Totuşi aceasta nu a facut altceva decât să redefinească o provocare analitică de a înţelege cum puterea politică internaţională dă formă motivării politice obişnuite. O singură premisă realistă nu poate argumenta absenţa altor conexiuni. Politica este fundamental rezultatul „situaţiilor naţionale” care prin definiţie sunt unice. Conceptul de securitate este definit de o serie de specialişti şi literaturi de specialitate, fiecare încercând să abordeze termenul din mai multe perspective. Astfel conform definiţiei date în Dicţionarul Explicativ al Limbii Române, „securitatea” reprezintă „faptul de a fi la adăpost de orice pericol şi încredere şi de linişte pe care îl dă cuiva absenţa oricărui pericol”. Pe de altă parte Ian Bellany în 1981 scrie că „securitatea, în sine, este o relativă absenţă a războiului” combinată cu un nou factor psihologic introdus, reprezentat de „o relativ solidă convingere că nici un război care ar putea avea loc nu s-ar termina cu o înfrângere”.

Laurence Martin mizează pe supremaţia conceptului şi afirmă că „securitatea este asigurarea bunăstării viitoare” – în anii ’60 aceasta era considerată ca fiind rezultatul direct şi neproblematic al creşterii economice, însă teoriile sociale şi economice ulterioare au infirmat această ipoteză, considerând că la fel de importanţi sunt şi factorii culturali şi psihologici; în timp ce studiile ONU reliefează faptul că există securitate atunci când statele estimează că pericolul de a suferi un atac militar, presiuni politice sau constrângeri economice este nul şi că ele pot, prin urmare, să-şi urmeze liber dezvoltarea.

Realiştii se împart în două tabere în ceea ce priveşte abordarea cu privire la realizarea securităţii. Defensivii sau neo-realiştii au argumentat că statele sunt motivate de securitate. Ofensivii sau neo-clasicii realişti argumentează că nevoia de securitate produce înclinaţii inutile faţă de status-quo. Ei încearcă să înţeleagă mai bine statele revizioniste şi susţin că statele caută în principal influenţa.

Argumentul defensiv realist este că statele sunt determinate, mai presus de orice, să se îngrijoreze de supravieţuirea lor. Argumentul este asociat cu teoria lui Kenneth Waltz privitoare la realismul structural. Poziţia este defensivă din cauza ţelului nesocotit de supravieţuire care va cauza statelor îngrijorarea de a nu pierde ceea ce deţin, devenind astfel „pozitii defensive” sau state cu status-quo. Urmează ca statele, în principal, să prefere strategii „de balansare” în loc să prevină apariţia puterii(lor) dominante.

Realismul ofensiv este critic deoarece realismul defensiv, vorbind strict, „lucrează folosidu-se de toţi poliţiştii şi de nici un hoţ”[4]. Revizionismul, şi astfel, politica externă ofensivă, trebuie să înscrie undeva argumentul analitic pentru a explica conflictul. Cu alte cuvinte, fără menţionarea statelor revizioniste, realiştii defensivi vor rămâne cu o lume a conflictului în care, de fapt, s-ar putea să nu existe nici un conflict. În opinia realiştilor defensivi, conflictul poate apărea chiar şi între statele cu status-quo pentru că dilema securităţii previne încrederea şi creşterea conflictelor. Totuşi critica realistă ofensivă continuă. Dacă conflictul este înrădăcinat numai în dilema securităţii şi nu în

3 Barry Buzan, *Popoarele, statele şi teama*, Chişinău, Editura Cartier, 2000, p.16.

4 Randall L. Schweller, *Neorealism's Status-Quo Bias: What Security Dilemma?* apărut în Security Studies, Vol. 5, Nr. 3, (Primăvara 1996).

dorințele revizioniste de expansiune, atunci înțelegem că toate conflictele sunt „iraționale” bazate pe neînțelegere şi psihoză. Aceasta diluează remarcabil „principiul fundamental al realismului conform căruia conflictele de interese între state sunt dominante”. Analiştii ca Schweller cred, prin urmare, că realiştii defensivi au pus prea mult accentul pe dilema securității, pe rolul anarhiei, şi prea puțin pe ciocnirea dintre motivațiile statelor. Prin urmare, direcția realismului ofensiv presupune că puterea politică incită statele să caute „influența” şi nu doar supraviețuirea, care, pe rând, suportă argumentul că status-quo-urile şi statele revizioniste, recunoscându-şi motivațiile diferite radical, urmăresc influența diferit.

Majoritatea realiştilor sunt astăzi de acord că statele nu caută întotdeauna fie supravietuirea, fie influența, ci de aceea folosesc aceste perpective generale ca metodă analitică. Realiştii defensivi îşi încep analizele cu dilema securității, realiştii ofensivi prin ciocnirea dintre status-quo şi revizionism, şi adesea ei generează diferite pătrunderi psihologice. Pe deasupra, cele două tabere analizează procesele politicii externe în mod diferit, de aici şi rezultatele.

Din perspectiva realistă, starea naturală a sistemului internațional este cea de competiție şi conflict în care puterea este variabila cheie. Statul ca principal actor in relațiile internaționale, foloseşte forța pentru a-şi proteja şi promova propriile interese şi luptă pentru a obține cât mai multă putere şi influență.

Potrivit lui Morgenthau, *„Nici un realist nu speră ca leul şi mielul să se împace, nu mai mult decât se aşteaptă ca doi lei să renunțe la lupta pentru supremație. Dacă o competiție poate fi rezolvată prin mârâieli şi gesturi amenințătoare, fără a recurge la luptă sângeroasă, cu atât mai bine; dar, în cele din urmă, cineva va trebui să se impună în fața celuilalt”*[5].

Armele nucleare schimbă decisiv modul cum unele state se îngrijesc de securitatea lor sau chiar a altora; dar armele nucleare nu au afectat structura anarhică a sistemului politic internațional. Schimbările din structura sistemului sunt diferite de schimbările în nivelul unitar. Astfel schimbările în polaritate afectează calea prin care statele se îngrijesc de nivelul de securitate. Schimbări semnificative au loc în momentul în care numărul marilor puteri se reduce la două sau una singură.

Când sunt mai mult de două, statele se bazează pe securitatea lor şi pe eforturile interne dar şi pe alianțele ce pot fi făcute cu alte țări. Competiția în sisteme multipolare este mult mai complicată decât în cele bipolare, pentru că incertitudinile despre capacitățiile comparative ale statelor se multiplică cu cât numarul lor creşte, şi pentru că puternicele coaliții sunt greu de realizat.

Din alte perspective, trendul către democrație combinat cu redescoperirea comportamentului pacifist al democraților liberali contribuie puternic la credința că războiul este pe cale de dispariție, dacă nu chiar învechit printre statele lumii avansate industrial.

Teza păcii democratice susține că democrația nu luptă împotriva democrației. Credința că democrația constituie o zonă de pace şi înțelegere între formele guvernamentale şi cele internaționale este rezultatul. Francis Fukuyama susține că atunci când corelația este perfectă: democrațiile nu se vor lupta niciodată între ele[6], cu toate acestea au existat cazuri în istorie ce contrazic această ipoteză.

Jack Levy spune că “cel mai apropiat lucru pe care îl avem la îndemână e legea empirică în studiul relațiilor internaționale”[7]. Dar, dacă este adevărat că democrațiile se bazează pe pacea dintre actori, noi nu avem o teorie, avem un lucru sugerat. Explicația dată în general este că democrațiile bune (liberale) sunt pacifiste în relațiile cu alte democrații sau cel puțin, acestea reduc şansele de agresare reciprocă directă.

În 1988, M. Allagappa, prin lucrarea *Comprehensive Security: Interpretation in ASEAN Countries*[8], propune comunității ştiințifice o abordare „comprehensivă” şi „totală” a conceptului de securitate națională în conformitate cu totalitatea şi multidimensionalitatea amenințărilor.

Pe de altă parte Raymond Aron, în lucrarea sa *Paix et Guerre*, afirmă că relațiile interne diferă fundamental de cele internaționale deoarece ultimele se desfăşoară permanent în amenințarea sau în

---

5 Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere şi lupta pentru pace*, Iaşi, Editura Polirom, 2007, p.19.

6 Francis Fukuyama, *Construcția statelor - ordinea mondială în secolul XXI*, Bucureşti, Editura Antet, 2005, p.35.

7 Jack Levy, *Balances and Balancing: Concepts, Propositions and Research Design.* In John A. Vasquez and Colin Elman, eds., *Realism and the Balancing of Power: A New Debate.* Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall, 2003, pp. 128-53.

8 Scalapino R., *Asian Security Issues: Regional and Global*, Berkely, Institute for East Asian Studies 1988, p.12.

pregătirea războiului. Relațiile internaționale sunt relațiile între unități politice care pretind fiecare dreptul de a-şi face singure dreptate şi de a fi singurul arbitru în privința deciziei de a purta sau de a nu lupta. Aron susține faptul că obiectivele de politică externă ale unui stat sunt securitatea, puterea, gloria şi ideile, şi că statele se influențează unele pe altele în funcție de: caracteristicile epocii istorice, geografie, demografie şi resurse.

Şcoala idealistă sau liberală este, în mod evident, competitivă cu cea realistă, fie şi numai prin simplul fapt de a considera pacea, nu competiția şi conflictul, ca fiind adevărata „stare naturală a lumii". Liberalismul pune libertatea individului în calitate de valoare supremă în relațiile internaționale şi consideră pacea eternă idealul omenirii. Aceştia pun accent mai degrabă pe dreptul internațional, moralitate şi organizațiile internaționale, decât numai pe putere, ca element cheie al evenimentelor internaționale. Idealiştii consideră că natura umană este în mod fundamental bună. Cu obiceiuri bune, educație şi structurile internaționale potrivite, natura umană poate deveni baza unor relații internaționale cooperante şi pacifiste. Ei văd sistemul internațional drept unul bazat pe o comunitate de state cu potențialul de a lucra împreună pentru depăşirea problemelor mutuale. Pentru idealişti, principiile relaților internaționale trebuie să decurgă din moralitate.

Idealiştii au fost activi mai ales în perioada interbelică, în urma experienței dureroase din Primul Război Mondial. Preşedintele SUA Woodrow Wilson şi alți idealişti (N. Angell, D. Held, F. Fukuyama) şi-au pus speranțele de pace în Liga Națiunilor, ca structură formală a comunității naționale, însă speranțele lor au fost curmate atunci când structura s-a dovedit incapabilă să oprească agresiunea germano-italo-japoneză din anii '30. Un alt exemplu care reliefează ideea de pace îl constituie procesul de unificare europeană care reprezintă un tot unitar, ce preferă să utilizeze mijloace diplomatice şi în special pledează pentru conceptul de soft power, punând în discuție folosirea forței militare doar în cazuri extreme.

David Held, un reprezentant de marcă al idealismului, crează un model de democrație cosmopolită în care ordinea globală constă în rețele de putere multiple şi suprapuse, economice şi politice; toate grupurile şi asociațiile cu interese internaționale au anumite drepturi, care cumulate pe ramuri constituie o *„lege democratică internațională"*; elaborarea şi asigurarea respectării legii este la latitudinea unor instanțe regionale şi internaționale, autodeterminarea şi păstrarea valorilor democratice sunt priorități colective internaționale.

Revenind asupra lui Francis Fukuyama, acesta este de părere că la sfârşitul secolului al XX-lea, combinația democrație liberală – capitalism s-a dovedit superioară oricărei alternative de sistem economico-politic. Sursa priorității acesteia este capacitatea de a satisface trebuințele primare ale naturii umane: dorința de a deține bunuri materiale şi dorința de recunoaştere a valorii noastre umane de către cei din jur.

Ca şi în cazul realismului, în curentul liberalism apare un concept derivat şi anume neoliberalism care să reducă fisura dintre realismul vs. liberalismul clasic şi să unifice domeniul relațiilor internaționale. Această critică liberală la adresa realismului apare în anii '80 şi abordarea sa a accentuat importanța instituțiilor internaționale în reducerea conflictelor pe care realiştii le presupun inerente în sistemul internațional. Raționamentul este bazat pe ideea liberală că urmărirea câştigurilor mutuale pe termen lung este deseori mai rațională decât maximizarea câştigurilor individuale pe termen scurt. Abordarea a devenit cunoscută ca „instituționalism liberal" sau, pe scurt, neoliberalism.

Neoliberalii folosesc jocul „Dilema Prizonierului" pentru a-şi ilustra argumentul privind posibilitatea cooperării. Fiecare actor poate câştiga prin defectarea individuală, dar ambi pierd când defectează simultan. Comportamentul îngust, autointeresat al fiecărui jucător conduce la un rezultat negativ pentru fiecare, rezultat care poate fi îmbunătățit prin cooperare. Similar, în relațiile internaționale statele au deseori un amestec de interese conflictuale şi mutuale. Dilema poate fi rezolvată dacă jocul este repetat mereu – un model corect al relațiilor internaționale, unde statele interacționează unul cu altul în mod repetat. În acest sens pot fi consultate teorii ale jocurilor sau teorii

ale echilibrului ce stau la baza strategiilor liberale – vezi echilibrul lui Nash[9] şi optimizarea alegerilor actorilor[10], laureat al Premiului Nobel pentru Economie în 1994.

Teoriile neorealiste urmăresc să explice rezultatele internaţionale, de exemplu probabilitatea războiului dintre marile puteri, durabilitatea alianţelor sau probabilitatea cooperării internaţionale. Realismul neoclasic caută să explice comportamentul extern al statelor luate în unitatea lor, de exemplu política externă, economică, doctrina militară, diplomaţia.

În cadrul ideilor neorealismului se regăseşte şi *Şcoala de la Copenhaga*. Prin exponenţii acesteia Barry Buzan, Jaap de Wilde şi Ole Weaver, se acceptă o lărgire a sferei de definire a securităţii ce impune o abordare sectorială. Sursa ameninţării poate fi identificată în statele agresive, tendinţele sociale negative sau în diversitatea culturală. Ameninţările se pot manifesta într-o varietate de contexte politice sau domenii ale vieţii: politic, economic, militar, cultural, demografic, ecologic. În opinia specialiştilor danezi, studiile de securitate ar trebui să fie centrate pe identificarea, localizarea şi evaluarea celor mai importante „măsuri de securizare” iniţiate de actorii principali ai vieţii sociale.

Numit şi *constructivism*, acest curent de gândire susţine că identităţile statelor sunt complexe, schimbătoare şi că ele apar în urma interacţiunii cu alte state, de cele mai multe ori printr-un proces de socializare. Unii constructivişti sunt de acord cu ideea că statele se pot conceptualiza unul pe altul în aşa fel încât să nu mai existe pericolul dilemelor de securitate, curselor înarmării sau alte pericole ale anarhiei. Europa, un continent care a fost centrul a două conflicte militare în prima jumătate a secolului XX (cu milioane de victime), este un exemplu în acest sens. Identităţile europene sunt intercalate acum cu Uniunea Europeană, nu cu naţionalismul violent care a condus la două războie mondiale. Din punctul de vedere al constructiviştilor politica de putere, anarhia şi forţa militară nu pot explica această schimbare. În schimb instituţiile, regimurile, normele şi schimbările în identitate oferă explicaţii mai bune.

Paradigma care critică neoliberalismul este constructivismul. Alexander Wendt este principalul teoretician al acestei şcoli de gândire. Constructiviştii critică accentul pus de liberali şi de neoliberali pe factorul material. Din punctul de vedere al constructiviştilor sistemul internaţional trebuie analizat din perspectivă socială, deoarece factorul material luat în considerare de liberali şi neoliberali nu are relevanţă fără a lua în calcul procesele sociale.

În era globalizării serviciilor (transporturi, comunicaţii, finanţe, informaţii), prin accesul relativ facil la acestea, există multe posibilităţi de răspândire a normelor internaţionale pe plan mondial. Constructiviştii evidenţiază un număr mai mare de tipuri de actori care răspândesc normele: indivizii – antreprenori de norme – prin călătorii, scris şi întâlniri cu elitele schimbă ideile şi încurajează anumite tipuri de norme; mişcările sociale şi organizaţiile neguvernamentale – mişcarea antiapartheid a încurajat dezvoltarea unei norme globale de egalitate rasială; organizaţiile internaţionale (NATO, ONU) – pot răspândi norme despre ceea ce înseamnă comportament potrivit sau nepotrivit.

În concluzie, constructivismul face parte din abordările controversate pentru studiul relaţiilor internaţionale şi a mediului de securitate, dar devine din ce în ce mai puţin ignorat. Unii mai optimişti sugerează că ar putea avea loc o îmbinare a cercetării realiste cu cea constructivistă.

Important pentru demersul analitic este aducerea în discuţie a „teoriei societăţii riscului” elaborată la începutul aniilor 80 pentru ca în anii 90 să fie aplicată studiilor de securitate, avându-l ca fondator pe Ulrich Beck.

Progresul tehnologic şi al societăţii crează riscuri de securitate şi prin urmare societatea postindustrială este o societate a riscului. Riscurile sunt politice (războaie civile, conflicte etnice şi religioase), economice (crize economice, somaj, sărăcie), riscuri de mediu (accidente industriale, poluare, iundaţii), societale (agresarea identităţii, afectarea ordinii publice, corupţie, trafic de bunuri şi persoane, terorism). Statul bunăstării (walfare-state) a cărui funcţie principală este aceea de producţie şi de distribuţie a bunăstării, este treptat înlocuit cu un stat a cărui principală funcţie este

9 Echilibrul Nash este un termen central al teoriei matematice a jocului. Prin jocuri este descrisă o stare a echilibrului strategic, plecând de la care un jucător nu are nici un avantaj, schimbând de unul singur strategia.

10 John Nash, *Equilibrium points in n-person games,* Proceedings of the National Academy of the USA, 1950, pp 48-49.

gestionarea producției şi distribuției riscurilor. Societatea bunăstării devine astfel societatea riscului şi, în consecință, statul bunăstării devine statul securității.

Având în vedere argumentația teoriei societății riscului, definiția riscul în viziunea lui Ulrich Beck este aceea că: *„riscul poate fi definit ca o cale sistematică de gestionare a evenimentelor cu pericol potențial şi al insecurității induse de procesul de modernizare”*. Pentru a reduce riscurile şi amenințăriile ce pot afecta securitatea societății postindustriale, conceptul de *„securitate democratică devine o parte a procesului de construcție europeană, una din condițiile fundamentale pentru reuşita eforturilor de a se asigura compatibilitatea politică, economică şi socială, capabilă să recreeze unitatea de fond a Europei”*[11].

În cea ce priveşte securitatea prin cooperare aceasta se bazează pe asocierea partenerilor în vederea atingerii unor valori comune, printre care prioritare sunt democrația, respectarea drepurilor şi libertățiilor cetățeneşti, domnia legii şi existența unei economii bazate pe piața liberă, egalitatea în drepturi şi dreptatea socială.

Prin urmare securitatea prin cooperare duce la concepția liberală a *„securității colective”* ceea ce înseamnă găsirea acelui mecanism al *„balanței de putere”*. O astfel de concepție, respinge politica de formare a taberelor şi pune accentul pe negocierile bi- şi multilaterale ce au ca scop căutarea comună a soluțiilor – construirea unui *regim de securitate*.

Multitudinea abordărilor pe marginea conceptului de securitate şi afirmarea unor curente de gândire în domeniul relațiilor internaționale trimit către o interpretare şi operaționalizare complexă a securității. În confuzia cauzată de suprapunerile proceselor globale determinate de principalii actori internaționali, toate ideeile revin la contemopraneitate, motiv pentru care nu mai există o supremație a unei şcoli de gândire, iar modul de înțelegere a fenomenlogiei de securitate impune o abordare integrată, bazată pe complementaritatea orientărilor teoretice. Deciziile, politicile şi strategiile sunt decisiv influențate de paradigma în care ne situăm. Eficiența orizontului interpretativ depinde în mare măsură de inovație, complexitate analitică şi interdisciplinaritatea studiilor de securitate.

ABORDĂRI INSTITUȚIONALE LA NIVEL NAȚIONAL ŞI GLOBAL CU PRIVIRE LA REALIZAREA SECURITĂȚII

Securitatea ca stare de echilibru este una dintre problemele centrale ale societății umane iar definirea conceptului de securitate este un subiect tabu pentru instituții internaționale precum: Organizația Națiunilor Unite[12], Organizația Tratatului Atlanticului de Nord sau Uniunea Europeană.

Singura sursă de legitimitate a unui stat este capacitatea de a proteja şi menține drepturile cetățenilor săi şi de a le asigura mediul prielnic satisfacerii tuturor nevoilor. Abraham Maslow plasează nevoia de securitate pe al doilea nivel de importanță după nevoile fiziologice.

ONU a fost martora şi protagonista transformării semnificației conceptului de securitate. Securitatea tradițională se concentrează pe state pentru că scopul său fundamental este protejarea cetățenilor în raport cu amenințările exterioare.

Problemele economice şi unele forme de manifestare ale globalizării determină scăderea capacității statelor de a furniza securitatea cetățenilor, incapacitatea fiind cronică în cazul societăților aflate în conflict. Uneori guvernul devine el însuşi o amenințare la adresa drepturilor şi bunăstării propriei populații sau este incapabil să oprească facțiunile războinice ori paramilitare.

Conceptul de securitate umană implică o schimbare fundamentală de viziune în raport cu analiza tradițională a securității în relațiile internaționale, şi impune statul drept ca subiect exclusiv primordial.

11 Vezi pe larg, Ion Iliescu, *discurs despre securitatea democratică.*

12 Carta Națiunilor Unite: „Capitolul I, art. 2: Toți membrii trebuie să îşi rezolve disputele internaționale prin mijloace paşnice, într-o manieră în care pacea, securitatea şi justiția internaționale nu sunt puse în pericol.

Toți membrii trebuie să se abțină, în relațiile lor internaționale, de la amenințarea cu forța sau folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau independenței politice a oricărui stat sau în orice altă manieră care contravine scopurilor ONU. […]”

Frances Stewart în lucrarea sa *Development and Security* afirmă că dezvoltarea şi securitatea sunt interdependente.[13]

Evoluția mediului de securitate de la începutul secolului XXI a evidențiat un anumit grad de diviziune între membrii ONU în ceea ce priveşte principiile fundamentale ale păcii şi securității internaționale: prevenirea proliferării armelor de distrugere în masă, combaterea terorismului internațional, criteriile pentru folosirea forței şi rolul Consiliului de Securitate, conceptul de „război preventiv", rolul şi statutul ONU într-o lume cu o singură superputere. De asemenea au existat anumite contradicții în ceea ce priveşte definiția conceptului de securitate, unii specialişti avertizează asupra pericolului de lărgire excesivă a ariei de definire a conceptului, în timp ce alții consideră că securitatea are ca obiecte de referință indivizii umani şi problemele care le afectează viața cotidiană. În consecință experții ONU au găsit o definiție a securității care include două categorii de riscuri, pericole şi amenințări la adresa sa[14]:

- de tip „hard", precum terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele intra şi inter-statale;
- de tip „soft", precum sărăcia extremă, incultura, şomajul, bolile contagioase, degradarea mediului, extemismul religios, violarea drepturilor omului.

Nici această definiție un întruneşte consensul specialiştilor, principalul dezacord vizând importanța ce trebuie dată fiecărui tip de risc, pericol sau amenințare. Totuşi, ONU a decis ca acestor două categorii să li se acorde prioritate egală.

Conceptul de securitate umană promovat de catre Națiunile Unite sugerează câteva caracteristici principale:

Caracter global – Securitatea umană este o problema universală. Ea priveşte populația de pretutindeni, din țările sărace, în primul rând, dar şi din țările bogate. Multe din amenințările existente sunt comune tuturor popoarelor, putând menționa în acest sens violările drepturilor omului, crima, drogurile, poluarea şi şomajul. Intensitatea acestora diferă de la țară la țară, de la regiune la regiune, însă, în ansamblul lor, toate aceste amenințări sunt reale şi în continuă dezvoltare.

Caracter de interdependență – Componentele securității umane sunt interdependente. Când securitatea populației este în pericol în orice colț al lumii, toate națiunile pot fi implicate într-un fel sau altul.

Caracter interdisciplinar şi transnațional - Foametea, epidemiile, poluarea, traficul de droguri, terorismul, tensiunile etnice, dezintegrarea socială nu mai sunt evenimente izolate, limitate în cadrul frontierelor naționale.

Caracter preventiv – Securitatea umană se asigură mai uşor prin măsuri de prevenire decât prin intervenții ulterioare. Este mai puțin costisitor să acționezi asupra amenințărilor, atunci când acestea apar, decât după ce s-au permanentizat

Caracter uman – Securitatea umană este centrată pe populație, pe persoanele fizice. Ea priveste modul în care individul este integrat în societate, de câtă libertate dispune pentru a-şi exercita dreptul la opțiune într-o multitudine de posibilități, accesul său la piață şi la oportunitățile sociale şi, la urma urmelor, dacă traieşte în condiții de conflict sau de pace.

Conform viziunii promovate de către ONU încă din anii '70, dezvoltarea umană este un proces de extindere a sferei de posibilități aflate la dispoziția opțiunilor individului. Securitatea umană înseamnă că individul îşi poate exercita acest drept de opțiune în libertate şi siguranță şi, în plus, poate avea încredere că oportunitățile de astăzi nu sunt total pierdute mâine. Securitatea umană nu este un concept defensiv, la modul în care sunt securitatea militară sau securitatea teritorială (a se vedea Anexa 1).

Ea este, mai degrabă, încorporată în conceptul de solidaritate între popoare. Securitatea umană nu este adusă prin folosirea unor instrumente de forță, ci numai prin implicarea în procesul integrator de dezvoltare a întregii populații.

Dorința ONU de a reforma atât principiile de bază, cât şi propria structură organizațională, derivă din schimbarea radicală a sistemului relațiilor internaționale, ce a zguduit însăşi fundația

13 Frances Stewart este directorul Centrului de Cercetare a Inegalității, Securitate Umană şi Etnie la Universitatea Oxford.

14 Alexandra Sarcinschi, *Elemente noi în studiul securității naționale şi internaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005, Bucureşti, p. 14.

securității colective şi a subminat încrederea în răspunsurile colective la problemele şi provocările comune[15].

Din perspectiva NATO, obiectivul de bază rămâne apărarea colectivă. Dinamica scenei de securitate globală a produs o modificare majoră în ceea ce priveşte posibila gestionare a riscurilor, pericolelor şi amenințărilor de tip nou. Aspectele de emancipare organizațională a NATO vizează subiecte precum: extindere, implicare out of area, întărirea securității şi stabilității în diverse regiuni ale lumii, securitatea energetică a alianței, cooperarea cu alte organizații de securitate, întărirea legăturilor transatlantice, gestionarea crizelor, lupta împotriva terorismului.

Printre riscurile şi amenințările identificate de NATO se numără: proliferarea armelor de distrugere în masă, răspândirea globală de tehnologie militară şi riscul ca aceasta să devină accesibilă crimei organizate; amenințările la adresa stabilității generale a spațiului euro-atlantic (conflicte etnice şi religioase, dispute teritoriale, reforme ineficiente, dezmembrarea unor state), riscuri globale (terorism, sabotaj, crima organizată, întreruperea fluxului de resurse vitale), riscurile provenite de la periferia Alianței şi capacitatea de propagare a acestora.

Conform unui studiu NATO realizat de Chris Donnely[16], desprindem trei dimensiuni majore care dinamizează trend-ul mediului global de securitate[17]. Astăzi, *proliferarea rapidă a tehnologiei* ne arată că până şi țările slab dezvoltate – în special cele conduse de regimuri dictatoriale foarte puternice – pot, printr-un efort focalizat, să achiziționeze arme de distrugere în masă şi mijloacele de transport la țintă a acestora, putând astfel deveni amenințări reale pentru țările democratice. Când aceasta se îmbină cu extremism, amenințarea devine şi mai periculoasă.

Prăpastia crescândă între țările bogate şi cele sărace ridică o problema potențială de securitate din mai multe perspective, nu doar în combinație cu problema proliferării tehnologiei. Această prăpastie este în mod dramatic mai evidentă dacă vom compara statisticile privind creşterea populației şi venitul per persoană ale țărilor din Africa de Nord sau din Orientul Mijlociu cu cele ale Europei, iar apoi să le proiectăm pentru următorii zece ani. Este greşit să dăm vina pentru această prăpastie crescândă pe țările Vestice la fel cum este greşit să tragem concluzia că numai sărăcia produce, sau chiar justifică, terorismul. De fapt, acest „arc al instabilității" care se întinde din Africa de Nord până în Asia Centrală, guvernările incompetente, injustiția socială şi lipsa democrației, sunt pe departe cele mai mari cauze ale nemulțumirilor. Dar nemulțumirile şi disperarea generează probleme de securitate la fel de serioase cum sunt şi imigrările ilegale sau contrabanda de droguri şi creează un teren propice dezvoltării extremismului care, la rândul său, poate produce instabilitate regională şi acte de terorism. Această situație se înrăutățeşte din ce în ce mai mult şi are de asemenea implicații majore şi dinamic transformatoare în politica de securitate.

Revoluția în domeniul informației este cel de-al treilea factor general care a schimbat mediul de securitate şi prezintă câteva aspecte estențiale. Acest proces contribuie la proliferarea tehnologiei şi poate accentua „prăpastia de sărăcie". În țările democratice, revoluția în domeniul informației are două implicații majore. În primul rând, tehnologia informațională poate face o societate foarte vulnerabilă în fața anumitor forme de atac terorist. În al doilea rând democrațiile nu mai pot exercita nici un control asupra fluxului de informație şi prin urmare asupra mass-media. În schimb, în opinia analiştilor NATO, dictatura poate, dacă este îndeajuns de eficientă, să manipuleze media până la un anumit grad, având în acest fel o influență considerabilă asupra opiniei publice, inclusiv în democrațiile cu care ulterior pot avea conflicte. Asemeni acestor curente generale am asistat în ultima decadă, la binevenita dispariție a confruntărilor caracteristice războiului rece, şi odată cu ea, la dispariția sistemului de securitate bipolar. Acesta este *vectorul* care a precipitat schimbarea bruscă şi dramatică în mediul securității. Am trecut, într-un timp foarte scurt, de la Războiul Rece la „Pacea Fierbinte". Suntem martorii unei schimbări semnificative în ceea ce priveşte securitatea.

Problematica de securitate este în sine un concept multidimensional, legat nu numai de arme şi de utilizarea lor, ci şi de tot ceea ce priveşte siguranța ființei umane: societate, economie, mediu, alimentație, etc.

15 *Ibidem p.15*

16 Chris Donnely – consilier pentru Europa Centrală şi de Est al fostului secretar general NATO, George Roberson.

17 vezi pe larg la Chris Donnely, Security in *The 21st century: new challenges and new responses*, Prelegere NATO, 2002.

CONCEPTELE DE SECURITATE
ŞI SIGURANȚĂ NAȚIONALĂ

Singura sursă de legitimare a unui stat este capacitatea de a proteja şi menţine drepturile cetăţenilor săi şi de a le asigura mediul prielnic satisfacerii tuturor nevoilor. De altfel, piramida trebuinţelor formulată de Abraham Maslow plasează nevoia de securitate pe al doilea nivel de importanţă imediat după nevoile fiziologice.

Într-adevăr, de-a lungul întregii sale istorii, omul a simţit permanent nevoia de stabilitate şi s-a preocupat să-şi asigure agoniseala, proprietatea, hrana şi propria viaţă. „Nu se poate trăi fără a avea sentimentul siguranţei acţiunii şi al stabilităţii”, se afirmă, parcă la unison, din mediul sociologic.

Prin urmare, faţă de această realitate, singurul concept care poate răspunde acestor deziderate (siguranţă şi stabilitate) este conceptul de securitate. Cum se realizează, însă, securitatea, reprezintă o chestiune ce ţine de strategie, respectiv: fixarea priorităţilor faţă de un context geopolitic, de resurse, de alianţe, dar şi de loialitatea faţă de aliaţi, de planificare, şi, nu în ultimul rând, de management (experienţa conducerii).

Pentru realizarea strategiei de securitate fiecare guvern îşi asumă politica de securitate (sistem legislativ, instituţional, resurse materiale şi umane etc.) capabilă să satisfacă întreaga gamă de probleme din domeniul securităţii naţionale.

„Siguranţa naţională” este definită în art. 1 din Legea 51/1991 privind siguranţa naţională a României, ca fiind „starea de legalitate, de echilibru şi de stabilitate socială, economică şi politică necesară existenţei şi dezvoltării statului naţional român, ca stat suveran, unitar, independent şi indivizibil, menţinerii ordinii de drept precum şi a climatului de exercitare neîngrădită a drepturilor, libertăţilor şi îndatoririlor fundamentale ale cetăţenilor potrivit principiilor şi normelor democratice statornicite prin Constituţie”.

În art. 3 din aceeaşi lege, sunt enumerate (lit. a) faptele şi împrejurările de fapt care sunt apreciate ca fiind ameninţări la adresa valorilor sociale consacrate prin art.1.

Evoluţia societăţii, consolidarea democraţiei şi a instituţiilor statului de drept, respectarea plenară a drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale cetăţenilor impun regândirea acestui concept, termenul de „securitate naţională” apreciem ca fiind mai cuprinzător şi corespunzător necesităţilor actuale privind definirea şi elaborarea strategiei de securitate a României, crearea codului de cooperare şi colaborare a instituţiilor abilitate pentru realizarea ei.

Din punct de vedere semantic, prin *securitate*[18] se înţelege „faptul de a fi la adăpost de orice pericol” sau „sentimentul de încredere şi de linişte pe care îl dă cuiva absenţa oricărui pericol. O definire a termenului de securitate ar putea face referire la ansamblul proceselor, acţiunilor şi măsurilor de natură politică, economică, socială, diplomatică, militară, administrativă, legislativă şi altele, prin care se garantează existenţa naţional-statală, precum şi drepturile şi libertăţile fundamentale ale cetăţenilor.

De interes ar fi referirea la evoluţia istorică a termenului de securitate. Aşa de pildă, în Imperiul Roman, *Securitas* era zeiţa ce asigura liniştea imperiului. Aşa cum atestă reversul unei medalii emise în 250 d.Hr, în timpul împăratului Hostilian, sensul expresiei era cel de „libertate în faţa ameninţării”. În perioada modernă termenul de securitate a derivat din conceptul medieval *raison d'Etat* (raţiune de stat), înţeles ca „stare de necesitate”, prin care guvernul unui stat îşi rezervă o situaţie juridică ce îi permite să invoce măsuri excepţionale pentru asigurarea securităţii statului[19].

Binomul *„securitate naţională”* semnifică „starea generalizată de linişte şi încredere că existenţa unei naţiuni este în afară de orice pericol”, iar *„securitatea colectivă*” se referă la starea relaţiilor dintre state creată prin luarea pe cale de tratat a unor măsuri de apărare comună împotriva unei

---

[18] Termenul vine din limba latină (securitas – atis) cu înţeles de „lipsă de grijă”.
[19] Vezi Ionel Nicu Sava, *Studii de securitate,* Centrul Român de Studii Regionale, Bucureşti, 2005, p.11.

agresiuni[20]. Sub acest din urmă aspect, britanicii folosesc expresia „*security and protection system*”, prin care se înțelege totalitatea mijloacelor şi aparaturii destinate să apere persoane şi proprietăți împotriva unui larg spectru de evenimente neprevăzute, incluzând: crima, incendiul, accidente, spionajul, sabotajul, subversiunea şi atacul neprovocat. Sistemul de securitate şi protecție pune accentul în doctrina britanică pe evenimentele neprevăzute, adică pe ceea ce nu s-a întâmplat dar poate avea loc şi cu consecințe grave[21].

Pornind de la schimbările în curs de desfăşurare pe plan internațional şi de la transformările care au avut loc pe plan intern, după 1990, securitatea tinde spre acumularea de aspecte noi, importante pentru însăşi existența statală a țării. Securitatea națională creată ca atribut al politicii trebuie înțeleasă şi elaborată în aşa fel încât să definească prioritățile naționale. Aceasta constituie, totodată, suportul esențial şi hotărâtor al politicii.

În accepția comună, securitatea este înțeleasă drept capacitatea unui „actor”, tradusă în vectori de putere, de a-şi proteja valorile fundamentale şi de a le sprijini în proiecția lor în arena internațională. Securitatea este echivalentă cu existența acelei forțe capabile să facă față acestor cerințe, de tăria acesteia depinzând, în ultimă instanță, puterea „actorului” în cauză.

Deşi utilizat frecvent în domeniul relațiilor internaționale, conceptul de securitate nu are o definiție unanim acceptată, evidențiindu-se o ambiguitate rezultată din caracterul complex al domeniului, exacerbată de faptul că în viața politică internă a statelor sub acoperirea securității naționale sunt invocate – în funcție de împrejurări – o serie largă de acțiuni şi activități publice.

Conceptele de securitate au fost, în mod tradițional, asociate cu apărarea, organismul militar, armamentele, raportul de forțe, strategiile şi tacticile. Având în vedere o serie de definiții clasice, termenul de securitate poate indica *situația unei țări protejate împotriva distrugerilor sau agresiunilor existente*. Într-o astfel de viziune, se poate înțelege că apărarea militară este doar o parte a ceea ce se poate numi securitate. Termenul de securitate se extinde mult dincolo de afacerile militare şi poate include aşa-numitele aspecte ne-militare. Prin urmare, conceptul de securitate tinde să devină mult mai evaziv cu cât chestiunile militare sunt luate mai puțin în considerare. Teoretic, conceptul de securitate operează la toate cele trei nivele de analiză - individual, statal şi sistemic – şi identifică atât un nivel de comportament cât şi o posibilă condiție universală.

Ca element acțional, securitatea reprezintă capacitatea unui proces de a-şi conserva caracteristicile funcționale sub acțiunea unor factori distructivi sau care pot să-i provoace astfel de mutații încât să devină periculos pentru mediul înconjurător sau pentru sănătatea (inclusiv viața) oamenilor care se află în zona de acțiune, cauzând pagube materiale, informaționale sau morale.

Ca proces cibernetic, securitatea are o proprie devenire, un obiectiv precis – stabilitatea, o legislație specifică, un suport tehnologic adecvat şi se bazează pe strategii, norme, metodologii, tehnologii, procese şi instituții specializate, capabile să ofere servicii de siguranță, protecție, încredere, supraveghere, dar şi condiții pentru disponibilitatea şi viabilitatea sistemelor şi utilizatorilor acestora.

Consumatoare de resurse, uneori greu de dimensionat şi, de aceea, greu de acoperit financiar, securitatea trebuie privită şi din perspectiva contribuției sale ca resursă de fiabilitate, de viabilitate şi de remodelare parametrică şi structurală (inclusiv adaptabilitate) a procesului.

Securitatea ar mai putea fi privită şi ca un parametru principal de calitate al tuturor proceselor şi sistemelor, fără de care eficiența nu este posibilă.

Pragmatic, conceptul de securitate poate fi echivalent cu sintagma „absența pericolului”, iar cel de „insecuritate” cu sintagma „prezența pericolului”. Deci, unei securități ridicate îi corespunde un pericol scăzut, iar unei securități scăzute îi corespunde un pericol ridicat.

Un alt mod de a privi securitatea îl constituie raportul dintre cele trei elemente fundamentale ale acesteia: protecția, descurajarea, prelucrarea evenimentului nedorit.

Prin protecție se înțelege capacitatea de a împiedica sau întârzia producerea unui eveniment nedorit (protecția apriori), precum şi de a relua activitatea de bază după producerea acestuia (protecția aposteori).

---

[20] *Dicționar explicativ al limbii române,* Editura Academiei, Bucureşti 1998, passim.
[21] *Britanica,* Macropeidia, vol. 27, passim.

Prin descurajare se înţelege capacitatea de a influenţa un infractor să se abţină de la comiterea atacului. Descurajarea poate fi atât psihologică (mediatizarea existenţei măsurilor de securitate), cât şi de fapt (dotarea reală cu mecanisme de securitate).

Prin prelucrarea evenimentului nedorit se înţelege atât calificarea evenimentului, cât şi asigurarea condiţiilor pentru reluarea activităţii după producerea acestuia.

Fenomen de mare importanţă, securitatea are o dimensiune multiplă: *juridică* (legile speciale, prevederile de legi şi codurile penal şi civil, standardele, normativele, codurile deontologice şi angajamentele de securitate); *ştiinţifică* (bazele teoretice, cercetările ştiinţifice în sprijin, tehnologiile şi metodologiile de apreciere a nivelului de securitate); *economică* (raportul dintre costurile securităţii şi consecinţele producerii unui eveniment nedorit); *organizatorică* (autorităţile, instituţiile, organismele şi agenţiile ce lucrează în domeniu, precum şi structurile; funcţiile, relaţiile şi personalul aferent); *informaţională* (fluxul informaţional şi sistemele, elementele şi echipamentele ce trebuie protejate sau care realizează protecţia); *fizică* (toate aspectele de existenţă şi manifestare a elementelor de securitate, inclusiv cele tehnologice şi de funcţionalitate).

Corespunzător dimensiunii multiple, securitatea implică o structură complexă, având trei componente principale: securitatea fizică, securitatea informaţională şi securitatea de personal.

Securitatea fizică reprezintă mecanismele şi instalaţiile capabile să realizeze detecţia, întârzierea şi stoparea sau chiar anihilarea unei infracţiuni.

Securitatea informaţională reprezintă ansamblul măsurilor de calificare (categorisire şi clasificare) a informaţiilor, de determinare a riscurilor şi stabilire a măsurilor minime de protecţie a procesării, stocării şi transmiterii acestora.

Securitatea de personal reprezintă atât protecţia împotriva acţiunilor personalului propriu care au drept consecinţe aspecte de insecuritate, cât şi protecţia acestuia la efectele negative ale criminalităţii[22].

În ultimele decenii, termenul de securitate îl găsim, în lucrările de specialitate, tot mai des asociat în cadrul unor sintagme, ceea ce ne oferă şi posibilitatea unei minime explicitări.

Astfel, *securitatea naţională* reprezintă ansamblul măsurilor politico-diplomatice, economice, militare, ecologice şi de altă natură care asigură statului independenţa şi suveranitatea naţională, integritatea teritorială, ordinea internă constituţională şi propriul sistem de valori. Aşa se şi explică utilizarea frecventă a unor noţiuni precum: *securitatea economică* (sistemul financiar-bancar, resursele energetice, sectorul industrial, agricultura, alimentaţia, comerţul etc.); *securitatea politică* (stabilitatea sistemului constituţional şi al statului de drept, dar şi protecţia fizică a personalităţilor publice); *securitatea socială* (echilibrul şi relaţiile dintre grupuri, precum şi sistemul de protecţie socială); *securitatea ecologică* (prevenirea catastrofelor de orice tip); *securitatea informatică* (protejarea sistemelor informatice şi a reţelelor de telecomunicaţii); *securitatea informaţională* („starea de protecţie a necesităţilor de natură informaţională ale individului, societăţii şi statului, care să permită asigurarea satisfacerii acestora şi evoluţia lor progresivă, independent de prezenţa ameninţărilor de natură informaţională, interne şi externe"); *securitatea alimentară* (sistem de protecţie şi control, ce vizează sănătatea consumatorilor, asupra materiilor prime, practicilor agricole şi activităţilor de prelucrare alimentară); *securitatea culturală* (prevenirea poluării mediului cultural cu elemente de subcultură sau intruziune culturală); *securitatea militară* (tot ceea ce ţine de domeniul forţelor armate).

Ca o concluzie a celor expuse mai sus, Doctrina naţională a informaţiilor pentru securitate[23] defineşte *securitatea naţională* drept "starea naţiunii, a comunităţilor sociale, a cetăţenilor şi a statului, fundamentată pe prosperitate economică, legalitate, echilibru şi stabilitate socio-politică, exprimată prin ordinea de drept şi asigurată prin acţiuni de natură economică, politică, socială, juridică, militară, informaţională şi de altă natură, în scopul exercitării neîngrădite a drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti, manifestarea deplină a libertăţii de decizie şi de acţiune a statului, a atributelor sale fundamentale şi a calităţii de subiect de drept internaţional". Astfel prezentată, securitatea

[22] Vezi pe larg Dr. ing. Gheorghe Ilie, ing. Tiberiu Urdăreanu, *Securitatea deplină,* Editura UTI, Bucureşti, p. 13-17.
[23] Adoptată în şedinţa Consiliului Suprem de Apărare a Ţării din 23 iunie 2004.

națională reprezintă condiția fundamentală a existenței națiuni și statului român și are drept componente strategice fundamentale (1) apărarea națională, (2) siguranța națională și (3) ordinea publică.

În literatura de specialitate, deopotrivă în discursurile și analizele politice, se mai folosește, la fel de frecvent, alte trei noțiuni-concepte: securitate zonală, securitate regională, securitate globală.

Securitatea zonală (subregională) desemnează situația rezultată din relațiile mutuale stabilite de statele dintr-o zonă geografică relativ restrânsă, având o caracteristică anumită care asigură statelor respective integritatea teritorială, independența, suveranitatea și protecția față de orice amenințare.

Securitatea regională (continentală) reprezintă starea de siguranță a statelor unui continent în privința respectării independenței, suveranității și integrității teritoriale.

Securitatea globală se definește ca acea stare a sistemului internațional în care fiecare stat are garanția că se află la adăpost de orice agresiune sau alte ingerințe de natură să-i afecteze valorile fundamentale.

O altă noțiune care trebuie definită este aceea de *politică de securitate.* Aceasta desemnează ansamblul măsurilor și acțiunilor întreprinse în toate domeniile vieții social-politice destinate să asigure în mod optim menținerea și consolidarea statului, apărarea și promovarea intereselor fundamentale. *Politica de securitate* mai poate fi definită ca totalitate a ideilor, conceptelor, doctrinelor pe baza cărora un guvern identifică și utilizează în practică instrumente normative și acționale mai eficiente în eforturile individuale și multilaterale pentru realizarea acelui sistem destinat cunoașterii, prevenirii, înlăturării și combaterii oricăror amenințări, vulnerabilități și riscuri ce pot pune în pericol trăsăturile fundamentale ale statului: suveranitatea, independența și integritatea teritorială.

În general, *unele state au adoptat o politică de securitate națională ce pune accentul pe apărarea națională*, cuplată cu o politică externă orientată spre realizarea de alianțe militare sau tratate bilaterale de asistență mutuală. În prezent, majoritatea statelor tinde să așeze în prim-planul asigurării securității naționale acțiunile politico-diplomatice, fără a neglija însă, deocamdată, măsurile de ordin militar care rămân o soluție de ultimă instanță.

La fel de interesante se dovedesc și conceptele recente de „securitate democratică" și „securitate prin cooperare". „*Securitatea democratică* devine o parte a procesului de construcție europeană, una din condițiile fundamentale pentru reușita eforturilor de a se asigura compatibilitatea politică, economică și socială, capabilă să recreeze unitatea de fond a Europei". Pentru a-și îndeplini promisiunile și vocația constructivă, acest concept va trebui să evite, însă, unele capcane ce l-ar putea transforma cu ușurință într-un simplu paravan, menit doar să ascundă, elegant, intenții și politici de mult revolute[24]. În ceea ce privește *securitatea prin cooperare*, aceasta se bazează pe asocierea partenerilor în vederea atingerii unor valori comune, printre care, prioritare sunt democrația, respectarea drepturilor și libertăților cetățenești, domnia legii și existența unei economii bazate pe piața liberă, egalitatea în drepturi și dreptatea socială[25]. Pentru a fi posibilă o astfel de abordare, se are în vedere conturarea elementelor unei identități de valori și interese dincolo de granițe, a unei identități transnaționale care, fără să nege identitățile naționale, să reflecte mai bine obiectivele lumii democratice în ansamblul ei.

Strategia de securitate este proiectarea acelui sistem ce are drept obiectiv fundamental protecția cetățenilor, garantarea drepturilor și libertăților individuale și colective ale acestora, protejarea și promovarea intereselor naționale în concordanță cu principiile dreptului internațional (integritate teritorială, suveralitate statală). Aceasta se realizează, de regulă, prin resurse și mijloace politice, diplomatice, economice, sociale și militare proprii, dar și prin cooperare cu statele și organismele de

[24] Ion Iliescu, *Integrare și globalizare. Viziunea românească,* Editura Presa Națională, București, 2003, p. 69.
[25] *Ibidem*, p.71.

securitate din spațiul european, euroatlantic şi internațional[26]. Strategia de securitate națională este un document care stabileşte arhitectura de securitate a unei țări[27].

Dar să vedem cine acționează cu aceste strategii şi politici de securitate!

În Strategia de securitate națională, *Sistemul securității naționale* se defineşte prin ansamblul mijloacelor, reglementărilor şi instituțiilor statului care au rolul de a realiza, a proteja şi a afirma interesele fundamentale ale unei țări[28].

După atacul terorist asupra SUA, din 11 septembrie 2001, problema fundamentală care-i preocupă pe analişti este războiul contra terorismului. Este vorba despre un nou tip de război, „atipic", „asimetric"[29], mult diferit de cele de până acum, care presupune o altă abordare, o altă mentalitate, *un alt tip de strategie* – globală, multinațională şi multidimensională – pentru a i se putea face față. Această strategie trebuie să se bazeze, printre altele pe fermitate, prezență, prevenire şi răbdare (strategică). Într-un astfel de nou context politico-militar internațional, important este că factorii responsabili au pornit o laborioasă muncă de regândire a strategiilor de securitate (militare, economice, informatice, sociale şi ecologice) prin care îşi propun să realizeze: eliminarea sau protejarea punctelor vulnerabile, cooperarea mai intensă şi eficientă pe plan intern şi internațional, o activitate bazată mai mult pe latura preventivă decât pe cea reactivă. Noile strategii de securitate implică adaptarea structurilor, instruirea, logistica şi procedeele de ducere a acțiunilor militare la noile realități. Se porneşte de la ideea că nici o țară nu se mai poate apăra singură, ci numai printr-o largă cooperare la nivel internațional.

Amenințarea teroristă fiind globală, strategia de securitate trebuie să fie globală, ceea ce implică cooperare şi măsuri la nivel global, dar în acelaşi timp este absolut necesar ca fiecare țară să aplice măsurile interne cele mai eficiente de combatere a fenomenului terorist. Prin urmare, toate statele lumii care îşi regândesc strategiile de securitate conectate la războiul „atipic" au şi datoria să-şi transforme obligațiile internaționale în legi şi să-şi croiască instituții interne funcționale[30].

Doctrina națională a informațiilor pentru securitate[31] abordează însă două noțiuni privind sistemul de securitate, care la prima vedere pot pare identice, dar la o analiză atentă rezultă contrariul, în speță: (1) *Sistemul național de securitate* şi (2) *Sistemul securității naționale.*

Sistemul național de securitate este definit de ansamblul organelor legislative, executive şi judecătoreşti, a instituțiilor, organismelor economice, organizațiilor neguvernamentale şi cetățenilor care, potrivit legii ori liber consimțit, îşi asumă obligații sau manifestă preocupări şi inițiative civice în legătură cu realizarea, protejarea ori afirmarea valorilor şi intereselor de securitate.

În acelaşi context, *Sistemul securității naționale* reprezintă ansamblul autorităților publice cu statut autonom, precum şi alte instituții investite legal să desfăşoare activități de informații, contrainformații şi de securitate. Acest sistem este compus din: (1) serviciile de informații interne, externe şi militare (Serviciul Român de Informații, Serviciul de Informații Externe, Direcția Generală de Informații a Apărării), (2) serviciile de securitate (Serviciul de Protecție şi Pază, Serviciul de Telecomunicații Speciale) şi (3) structuri departamentale de informații şi protecție (Direcția Generală de Informații şi Protecție Internă din cadrul Ministerului Administrației şi Internelor, precum şi Direcția Generală de Protecție şi Anticorupție din Ministerul Justiției).

Desigur, cele două concepte sunt diferite, dar împreună se pun bazele realizării securității României. Acesta a fost şi mesajul sau, altfel spus, rugămintea Serviciului Român de Informații în cadrul seminarului organizat la Predeal, în perioada 24 – 26.09.2004, cu tema Doctrina națională a informațiilor pentru securitate şi Societatea civilă, în sensul că toți trebuie să ne aducem contribuția pentru apărarea valorilor fundamentale ale țării noastre.

---

[26] Vezi pe larg *Considerații privind securitatea şi apărarea României în noile condiții geopolitice şi geostrategice din perioada de după „războiul rece",* Biblioteca ANI (S/477), p.11-17; 32-41.
[27] „Curentul", 31 iulie 1998, p.22.
[28] *Strategia de securitate națională a României*, în „Monitorul Oficial", Partea I, Nr. 822/20 XII 2001, p.2.
[29] Vezi pe larg *Meridiane de securitate*, coordonator Ioan BIDU, Editura ANI, Bucureşti, 2003, *passim.*
[30] Vezi pe larg Vasile Paul, *Noul terorism – Amenințarea asimetrică,* în „Dosare ultrasecrete", 24 nov 2001, p.2-3.
[31] *Op. cit.*, p. 12.

Funcțiile securității

Cunoaşterea, prevenirea şi înlăturarea (contracararea) reprezintă, în esență, cele trei funcții majore ale securității.

Cunoaşterea amenințărilor, ca funcție, presupune obținerea şi deținerea de date şi informații cât mai precise şi în detaliu despre anumite preocupări sau orice fel de planuri şi acțiuni pregătite, organizate sau desfăşurate ce pot pune în pericol securitatea.

Această funcție reprezintă şi o principală modalitate, *sine qua non,* de realizare a securității naționale, prin care se asigură aflarea planurilor şi a obiectivelor strategice, operative sau tactice ale serviciilor de spionaj străine, ale organizațiilor, grupărilor sau persoanelor din țară ori din străinătate îndreptate contra intereselor naționale, regionale, globale.

Acțiunile prin care se urmăreşte lezarea intereselor României pot fi *directe* (prin obiective ce vizează nemijlocit valorile pe care le apără sistemul legislativ) sau *indirecte* (prin urmărirea sistematică a unor scopuri de natură a leza valorile statalnaționale şi/sau universale.

Fără cunoaşterea amenințărilor interne şi externe, concertate sau nu, a provenienței şi a protagoniştilor, nu se poate elabora şi urmări o strategie a apărării şi, mai ales, nu se poate ajunge la prevenirea şi înlăturarea lor cu minimum de efort material şi uman, dar cu eficiență maximă.

Cunoaşterea, ca funcție a securității, mai semnifică şi concentrarea la maximum a inteligențelor, coordonarea şi coroborarea a tot ceea ce este valoros în domeniul material şi spiritual, direcționarea acestora spre sistemul imunitar al statului.

Funcția de cunoaştere a factorilor de risc interni şi a vulnerabilităților interne, înseamnă obținerea de date şi informații, care pentru un stat cu interese limitate, cum este România, poate juca un rol deosebit de important în realizarea securității naționale. Unii foşti ofițeri care au activat în serviciile de informații româneşti în diverse etape au sesizat acest aspect. De exemplu, generalul (r) Titus Gârbea, cu o bogată experiență şi o excepțională competență în domeniul activității de informații, spunea că: *Nevoia de informații (adică de cunoaştere - n.n.) este cu atât mai mare cu cât ele trebuie să suplinească inferioritatea şi slăbiciunile de alt ordin. Informațiile trebuie să fie invers proporționale cu aceste slăbiciuni. Vreau să spun că un popor mai slab demografic şi cu armată mai puțin numeroasă trebuie să apeleze mai mult la iscusință în conducere, la o mai completă şi mai sigură informație şi la o mai rafinată contrainformație*[32].

În principal, SRI şi celelalte servicii şi structuri informative departamentale realizează funcția de cunoaştere, urmând ca prevenirea şi înlăturarea să fie realizate de alte organe de stat abilitate, în conformitate cu competențele conferite de lege.

Prevenirea, este cea de a doua funcție a securității. Ea implică preîntâmpinarea, adică împiedicarea producerii sau continuării unor activități, fapte, evenimente ce pot leza interesele şi valorile fundamentale ale statului. Istoria militară demonstrează că „este mai uşor să previi ocupația inamică decât să alungi invadatorul”. La fel pot fi percepute lucrurile şi pe frontul secret.

Prin această funcție se atrage atenția, se analizează, se informează în prealabil, cu privire la orice fapte, fenomene, activități ori evenimente ce constituie sau pot constitui pericole ori riscuri la adresa securității.

Prevenirea constituie, de asemenea, forma principală de realizare a securității naționale. Ea constă în preîntâmpinarea amenințărilor sau a materializării lor, prin acțiuni politice, economice, juridice, culturale, administrative, educative, lezarea efectivă a valorilor naționale.

Concret, măsurile de prevenire a amenințărilor la adresa securității naționale nu se realizează în mod nemijlocit de către serviciile şi structurile comunității informative a statului, ci de către organele de stat competente, cărora le sunt puse la dispoziție datele necesare în acest sens (organele legislative, executive sau juridice). Pe baza acestor date pot fi inițiate măsuri concrete de: preîntâmpinare a unor astfel de acțiuni şi fenomene; reglementare a unor aspecte specifice; reorganizarea unor activități; trimiterea în judecată şi condamnarea persoanelor vinovate de săvârşirea faptelor penale etc.

[32] *Direcția Informații Militare între ficțiune şi adevăr*, Bucureşti, 1994, pag. 94.

Unele măsuri de prevenire pot fi întreprinse în mod direct şi de către serviciile de informaţii, dar în legătură nemijlocită cu profilul activităţii, folosind mijloacele şi metodele informative şi tehnico-operative de siguranţă pentru autoapărarea împotriva acţiunilor serviciilor de spionaj ori a pericolelor teroriste. De asemenea, neacordarea ori retragerea avizului de acces la date, informaţii sau activităţi cu caracter secret se realizează în mod direct de către serviciile şi structurile informative ale statului.

Prevenirea include deopotrivă şi activitatea de elaborare şi perfecţionare a actelor normative ce se referă la apărarea securităţii naţionale, inclusiv a ordinelor ce reglementează activitatea diferitelor structuri informative şi servicii de informaţii specializate în domeniu.

În tradiţia serviciilor de informaţii româneşti, prevenirea a constituit o funcţie importantă. De exemplu, Eugen Cristescu spunea că *raţiunea de a fi a serviciilor de informaţii stă în însăşi opera de prevenire pe care o întreprind*[33].

Înlăturarea (contracararea) ameninţărilor este a treia funcţie a securităţii. Ea vizează cu precădere contracararea, îndepărtarea, anihilarea sau diminuarea efectelor unor acţiuni deja produse sau aflate în diverse faze de desfăşurare.

Funcţia de înlăturare a ameninţărilor se realizează în cadrul strict legal, prin respectarea dreptului internaţional umanitar în materie de securitate şi a legilor interne.

Practic, această funcţie este îndeplinită de organele administrative sau juridice şi de alte organe competente a lua măsuri în sectoarele de activitate respective.

Rolul atribuit societăţii (civile) şi asumat de aceasta

Puterea şi eficienţa celor mai redutabile servicii de informaţii sunt date în ultimă instanţă de respectul şi sprijinul popoarelor lor. În majoritatea statelor lumii, problemele de securitate naţională sunt privite ca preocupări fundamentale cu caracter special pentru întreaga societate şi în acelaşi timp ca fiind ale fiecărui cetăţean.

În unele state, cu tradiţii recunoscute în domeniul eficienţei activităţii de informaţii, solicitarea sau oferirea sprijinului serviciilor secrete naţionale este considerată o mare cinste şi onoare, o dovadă de încredere şi apreciere.

Astfel, contribuţia pe care poporul britanic şi-a adus-o permanent la întărirea prestigiului serviciilor secrete s-a materializat în prevenirea sau contracararea multor acţiuni desfăşurate de forţele străine inamice. Spiritul de vigilenţă foarte activ al elveţienilor face ca în doar câteva minute să fie semnalată prezenţa oricărei persoane străine suspecte în orice punct al ţării. Serviciile secrete israeliene sunt printre cele mai respectate şi apreciate de populaţie, motiv pentru care la Tel-Aviv a fost inaugurat, în 1985, „Complexul memorial dedicat eroilor serviciilor de informaţii". Şi tot în tradiţia israeliană să mai consemnăm încă un aspect extrem de semnificativ. O mulţime de evrei cu cetăţenie neisraeliană optează să lucreze cu serviiile secrete dintr-un sentiment de solidaritate al evreilor de pretutindeni cu statul Israel. Fondatorul acestuia, Ben Gurion, spunea despre evrei că: „Toţi trebuie să ajute Israelul, chiar dacă ţara lor adoptivă este sau nu de acord". Să recunoaştem că istoria serviciilor secrete israeliene demonstrează din plin acest lucru[34].

În SUA, sistemul normativ este interesant şi instructiv din acest punct de vedere. *Nici o strategie naţională în domeniul securităţii nu poate avea succes fără sprijinul poporului american [...] Pentru îndeplinirea unei strategii adecvate este necesară o permanentă vigilenţă [...] Trebuie să se facă eforturi permanente pentru informarea poporului american despre ceea ce se cere de la el, material şi spiritual şi este necesar pentru asigurarea securităţii SUA, prin mijloace politice, militare şi economice*. Descoperirea sau deconspirarea identităţii persoanelor care sprijină serviciile secrete ori

---

[33] Eugen Cristescu, *Organizarea şi activitatea Serviciului Special de Informaţii,* în Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu – asul serviciilor secrete româneşti,* Bucureşti, 1994, p.141.

[34] Vezi pe larg Victor Ostrovski, Claire Hoy, *Mossad top secret. Devenirea şi sfârşitul unui agent Mossad,* Editura Globus, Bucureşti, 1998, passim; Roland Payne, *Mossad. Istoria secretă,* Editura Coloseum, Bucureşti, 1996, passim; Gordon Thomas, *Istoria secretă a Mossadului. Spionii lui Ghedeon,* Editura Alfa, Bucureşti, 1999, passim; Teşu Solomovici, *Războaiele Mossadului. 50 de ani de spionaj evreiesc,* EdituraTess-Expres, Bucureşti, 1999, passim.

încercările de a le descoperi sunt aspru sancţionate. În asemenea cazuri, cei care deconspiră agenţii acoperiţi sunt pedepsiţi cu închisoare până la 10 ani sau cu amendă până la 50.000 dolari. Prin efectul unei legi din 1982, în SUA, ziariştii sau alte persoane particulare care aduc la cunoştinţa publicului, în mod neautorizat, date privind agenţii CIA sau operaţiile acestora, pot fi condamnaţi la închisoare până la 3 ani sau la o amendă de 15.000 dolari. Dacă fapta este comisă de funcţionari guvernamentali, pedeapsa poate fi de până la 10 ani de închisoare sau amendă de 25.000 dolari[35].

Pe de altă parte, în legislaţiile multor state sunt prevăzute obligaţii pentru organele de stat, instituţii, societăţi şi persoane fizice pe linia apărării intereselor de securitate naţională. Unele reglementări însereaza obligaţii exprese pentru aceşti factori, altele prevăd doar atribuţiile şi competenţele serviciilor speciale în legătură cu îndatoririle acestora.

În ultimii ani, se remarcă grija deosebită ca în contextul adoptării unor reglementări destinate protecţiei persoanei şi respectării dreptului său la secretul datelor personale să se asigure confidenţialitatea mijloacelor şi metodelor folosite în obţinerea acestora de către organele de specialitate în scopul apărării securităţii interne şi externe a statului.

În Elveţia, în ultimii ani, a fost elaborată o serie de reglementări amănunţite care permit realizarea sarcinilor de protecţie a statului, în condiţiile respectării drepturilor cetăţeneşti. În acest sens, deosebit de interesantă pentru cunoaşterea modului în care sunt soluţionate aparentele contradicţii dintre necesităţile privind respectarea unor drepturi cetăţeneşti şi cele privind protecţia statului este *Legea federală privind protecţia datelor,* din 1 iulie 1993. Prin derogare de la această lege, există o reglementare distinctă privind regimul ce se aplică în cazul datelor personale (toate datele ce se deţin despre o persoană) obţinute în procesul luării măsurilor preventive în domeniul protecţiei statului, respectiv în scopul *descoperirii la timp a activităţilor care vizează schimbarea ordinii de stat prin recurgerea la violenţă, sesizării la timp, prevenirii şi combaterii terorismului, culegerii ilicite de informaţii, combaterii traficului de arme, transferului ilegal de tehnologie şi a criminalităţii organizate*. Organele de stat însărcinate cu protecţia *pot solicita şi primi* date privind persoane, de la alte organe federale şi locale şi pot, de asemenea, *să solicite informaţii de la particulari*. Ele pot, în interesul apărării securităţii statului, să folosească datele respective în alt scop decât cel pentru care au fost culese iniţial.

Tot în Elveţia, legislaţia actuală nu admite invocarea „secretului redacţional”, iar dreptul reclamat de jurnalişti cu privire la păstrarea anonimatului sursei informaţiilor nu poate fi susţinut în situaţia în care informaţia a fost obţinută de la o persoană care a divulgat astfel un secret de stat (clasificat) sau de serviciu. De aici rezultă obligaţia ca aceste persoane să nu divulge şi să nu transmită secretele de stat pe care le deţin.

În alte state, cum ar fi Ucraina, Albania, Belgia, există obligaţia unor organisme ale statului sau societăţi cu caracter privat de a crea condiţii pentru organizarea de activităţi contrainformative de către serviciile speciale în interiorul lor, cu răspunderi concrete pentru ambele părţi.

Tot pentru asigurarea securităţii naţionale (sau a statului) în cele mai multe ţări, persoanele oficiale sau particulare – care iau cunoştinţă de informaţii referitoare la aceasta - sunt obligate la confidenţialitate, semnând uneori chiar un angajament pe viaţă, ca, de exemplu, în Marea Britanie.

Legea privind Serviciul de Securitate al Ucrainei (SBU), din 25 martie 1992, cuprinde o serie de prevederi privind drepturile serviciului, cărora le corespund tot atâtea obligaţii pentru organizaţiile publice sau cetăţeni. Astfel, SBU are dreptul să ceară cetăţenilor şi demnitarilor să înceteze orice fapte care aduc daune reale autorităţii serviciului şi, totodată, să stabilească *măsuri obligatorii* cu privire la securitatea naţională a Ucrainei. De asemenea, miniştrii, comitetele de stat, alte departamente, instituţiile, întreprinderile, organizaţiile, unităţile militare şi cetăţenii au obligaţia *de a da în scris,* la cererea comandantului Secţiei SBU, date militare şi informaţii necesare pentru asigurarea securităţii naţionale. În exerciţiul atribuţiilor de serviciu, cadrele SBU au dreptul să utilizeze mijloacele de transport ale instituţiilor, organizaţiilor, unităţilor militare şi cetăţenilor, chiar cu lezarea intereselor lor. Cetăţenii ucraineni şi alte persoane colaborează cu SBU pe bază principială, în condiţii de confidenţialitate şi în temeiul liberului consimţământ. Pe de altă parte, în interesul spionajului, contraspionajului ori a altor activităţi operative şi de cercetare, SBU are dreptul să creeze

[35] Vezi pe larg în „Jurnal Naţional”, 15 septembrie 1997, p.8.

sisteme informative şi să facă cheltuieli operative. Cu autosesizarea prealabilă sau ulterioară a procurorului, cetăţenii, instituţiile şi organizaţiile publice sau private trebuie să pună la dispoziţia cadrelor SBU spaţiile locative sau de lucru, precum şi alte spaţii pentru prevenirea nemijlocită a unor fapte date în competenţa de cercetare a Serviciului sau pentru punerea sub observaţie a persoanelor suspecte şi urmărirea acestora.

În România nu există o tradiţie în acest domeniu, întrucât înainte de 1990 nu a existat o lege privind apărarea securităţii naţionale. Singura menţiune privind obligaţiile instituţiilor publice faţă de activitatea de informaţii o găsim în Regulamentul de funcţionare al Serviciului Special de Informaţii, din 5 august 1943, care la art. 3 al. 5 menţionează: "Departamentele şi instituţiile publice, vor da Serviciului Special de Informaţii la cerere, cel mai larg concurs în îndeplinirea misiunilor sale"[36]. O altă referire extrem de interesantă, de data aceasta cu trimitere directă la obligaţiile cetăţeneşti, o întâlnim în "Instrucţiunile cu privire la obligaţiile românilor care merg în străinătate", întocmite de Marele Stat Major al Armatei în 1941. Nu a fost un document clasificat secret, dar nici nu cunoaştem să fi fost publicat, ceea ce ne duce cu gândul că ne aflăm în faţa unui material cadru, strict profesional pentru ofiţerii din structurile de informaţii care aveau probabil sarcina de a-i instrui pe conaţionalii ce se deplasau în străinătate. Potrivit acestor instrucţiuni, fiecare cetăţean român era obligat ca la întoarcerea în ţară să întocmescă un raport cu constatările făcute pe care să-l depună la Direcţiunea Generală a Poliţiei[37]. În esenţă, documentul prevedea: "*Nu se poate cere nimănui să îndeplinească o funcţie neonorabilă; nu se dă nimănui însărcinarea de a «spiona» . Se cere însă fiecărui cetăţean care depăşeşte graniţa ţării să contribuie în limita facultăţilor sale la informarea ţării. Pasiunea de a sluji patria este calitatea care se dă cetăţeanului şi perseverenţei de «a vedea» şi putinţa de a nu exagera în relatarea celor constatate. Exemplul pe care ni-l dau ţările mari trebuie să fie călăuză: fiecare cetăţean al acestor popoare, în momentul în care au depăşit hotarul ţării, se socoate în slujba informativă a patriei*".

Art. 54 din Constituţia României prevede că *fidelitatea faţă de ţară este sacră,* iar art. 55 că cetăţenii au dreptul şi obligaţia *să apere* România.

Art. 2, al. 2 din Legea 51/1991 prevede că „cetăţenii români, ca expresie a fidelităţii lor faţă de ţară, au *îndatorirea morală* de a contribui la realizarea siguranţei naţionale". Acest aliniat a suscitat pe parcursul dezbaterii legii în Parlamentul român numeroase controverse, toate determinate de refuzul înţelegerii că, în toată lumea, activitatea de informaţii şi respectiv de securitate naţională se fundamentează pe ajutorul substanţial al cetăţenilor[38].

Neexistând vreo sancţiune pentru nerespectarea acestei îndatoriri, s-ar părea, la prima vedere, că textul Legii 51/1991 are o valoare pur formală, declarativă.

Se pot aprecia însă prevederile art. 2, al. 2, deocamdată, ca singurul temei juridic pe baza căruia orice cetăţean român poate şi are datoria morală de a sprijini şi colabora cu structurile de informaţii în domeniul apărării siguranţei naţionale, astfel încât, legătura informativă nu mai poate avea, cel puţin teoretic, un rol degradant sau compromiţător pentru agenţii de informaţii.

Din Capitolul II al Legii de organizare şi funcţionare a SRI, cu privire la personalul instituţiei lipsesc cu desăvârşire toate acele prevederi despre statutul informatorilor. Or, atâta vreme cât orice structură informativă din lume utilizează informatori pentru obţinerea datelor, lipsa referirilor la statutul acestora din Legea nr. 14/1992 reclamă o formulare generală, lacunară şi inadecvată legislaţiei internaţionale de profil. Plecând de aici, putem trage concluzia că, de vreme ce nu i se stipulează competenţele şi limitele competenţei, informatorul nu va putea beneficia de protecţie juridică în instanţă, cu privire la cazuri în care este implicat operativ[39].

Lipsa unei reglementări juridice care să stabilească precis drepturile şi îndatoririle persoanelor care sprijină activitatea serviciilor secrete de informaţii poate avea consecinţe grave asupra eficienţei

---

[36] Vezi Cristian Troncotă, *Glorie şi tragedii. Momente din istoria Serviciilor de informaţii şi contrainformaţii române pe Frontul de Est (1941-1944)*, Editura Nemira, Bucureşti, 2003, p.280.
[37] *Ibidem*, p.252-266.
[38] Vezi pe larg Ion Arbore, *Siguranţa naţională nu e un atribut facultativ,* în „Spionaj-Contraspionaj", nr.12/nov. 1991.
[39] Critica Securităţii Pure, nr.1/1997, p.12.

apărării siguranţei naţionale, întrucât ea priveşte cel mai important mijloc al muncii de informaţii (considerăm, noi, sursele umane secrete).

Având în vedere prevederile Capitolului III al Legii 51/1991 referitoare la obligaţiile şi răspunderile organelor de stat, organizaţiilor publice şi private, deducem că *realizarea siguranţei naţionale antrenează efortul întregii societăţi*. Rezultă astfel că serviciile de informaţii nu sunt decât *un prim nivel* al sistemului de prevenire şi anume cel care exercită funcţia de cunoaştere (descoperire şi sesizare) a ameninţărilor, activitatea lor fiind o prelungire a responsabilităţilor publice de a apăra legea şi ordinea în domeniul securităţii şi siguranţei naţionale.

Înţelegerea corectă de către societate a rolului serviciilor de informaţii este de cea mai mare însemnătate pentru realizarea climatului de securitate şi siguranţă naţională. Principiile şi normele care guvernează statul de drept nu fac posibil ca serviciile de informaţii să-şi încalce ori să-şi depăşească atribuţiile. Sub acest din urmă aspect ele s-ar autoexclude din sfera interesului naţional general[40].

Potrivit art. 17 din Legea 51/1991, în scopul realizării siguranţei naţionale, ministerele, toate celelalte organe ale statului, organizaţiile din sectoarele public şi/sau privat au următoarele îndatoriri: să acorde sprijinul necesar la cererea organelor cu atribuţii în domeniul siguranţei naţionale în îndeplinirea atribuţiilor ce le revin şi să permită accesul acestora la datele deţinute, care pot furniza informaţii privitoare la siguranţa naţională; să ia măsurile necesare pentru aplicarea legii privind siguranţa naţională, în domeniile în care îşi desfăşoară activitatea sau în problemele de care se ocupă; să solicite sprijinul organelor cu atribuţii în domeniul siguranţei naţionale pentru realizarea măsurilor necesare înfăptuirii siguranţei naţionale în domeniile lor de activitate.

Art. 18 al Legii 51/1991 stipulează că organele şi organizaţiile deţinătoare de secrete de stat, în conformitate cu prevederile legii speciale sau a căror activitate poate fi vizată prin acţiunile considerate potrivit art. 3 ca ameninţări la adresa siguranţei naţionale, întocmesc programe proprii de prevenire a scurgerii de informaţii cu caracter secret, care sunt supuse avizării de specialitate a SRI. Răspunderea pentru îndeplinirea acestor obligaţii revine conducătorului sau organizaţiei respective. Sunt exceptate de la avizarea de specialitate a Serviciului Român de Informaţii programele proprii de prevenire a scurgerii de informaţii cu caracter secret ale Parlamentului României, Ministerului Apărării Naţionale, Ministerului Administraţiei şi Internelor, Serviciului de Informaţii Externe, Serviciului de Protecţie şi Pază, Direcţiei Generale a Penitenciarelor din subordinea Ministerului de Justiţiei.

În concluzie se poate aprecia că prevederile Legii 51/1991 stabilesc că îndatoririle generale constau, în principal, în sprijinirea activităţii organelor cu atribuţii în domeniul siguranţei naţionale, aplicarea în sectoarele lor de activitate a dispoziţiilor legale în materia siguranţei naţionale şi solicitarea asistenţei de specialitate în acest sens.

Natura sprijinului ce trebuie acordat organelor cu atribuţii în domeniul siguranţei şi securităţii naţionale este circumscrisă competenţelor legale ale serviciului solicitant şi include, în mod expres, accesul la datele aflate la diverşi deţinători, din care pot rezulta informaţii utile realizării unei astări de normalitate, în care cetăţenul să fie la adăpost de orice pericol. Organizaţiile publice sau private sunt deţinătoare a unor surse de informaţii oficiale, folositoare, a căror valorificare, de către serviciile de informaţii ale statului este permisă de lege, obligaţia protecţiei secretului şi prevenirii prejudicierii intereselor furnizorului, decurgând implicit din mai multe prevederi ale legii.

Solicitarea de asistenţă din partea serviciilor de informaţii nu este o îndatorire ci, de regulă, apare ca necesitate pentru protecţia unor interese proprii, ca parte a ansamblului de valori ce definesc starea de siguranţă naţională.

Obligaţiile circumscrise apărării secretului de stat – după cum stabileşte Legea 51/1991 şi Legea informaţiilor clasificate nr. 182/2002– sunt mai complexe, ele implicând pentru organele şi organizaţiile deţinătoare de secrete de stat şi *elaborarea unor programe* proprii pentru prevenirea scurgerii informaţiilor cu caracter secret de stat.

---

[40] Ion Arbore,.*loc. cit.*

SRI îşi dă avizul de specialitate atât programelor elaborate de organele şi organizațiile de stat, cât şi ale persoanelor juridice a căror activitate poate fi vizată de amenințările la adresa securității naționale.

PRINCIPIILE DE BAZĂ ALE ACTIVITĂȚII INFORMATIVE DE REALIZARE A SECURITĂȚII NAȚIONALE

Din punct de vedere semantic, termenul de *principiu* desemnează un element fundamental, o idee, o lege de bază pe care se întemeiază o teorie ştiințifică, un sistem politic, juridic sau o normă de conduită.

La plural, termenul are înțeles de totalitate a legilor şi a noțiunilor de bază ale unei discipline.

Termenul derivă din latinescul *principium*, cu înțeles de origine, sursă, cauză primordială.

În accepțiunea modernă are înțeles de: regulă elementară a unei ştiințe; lege generală după care se conduce un ansamblu de fenomene, verificată prin exactitatea consecințelor; regulă generală care ghidează conduita; acord asupra esențialului ce urmează a fi confirmat.

Din toate acestea se poate reține o idee fundamentală, şi anume: nu există practic domeniu de activitate umană conştientă care să nu aibe la bază principii specifice. Ele au fost acumulate în timp, pe baza experienței şi din dorința firească a omului de a obține cât mai mult, într-un timp cât mai redus şi cu un efort cât mai rațional.

Pe de o parte, dată fiind perioada relativ scurtă de activitate a instituțiilor româneşti care compun comunitatea informativă națională într-un cadru democratic, o abordare teoretică a principiilor activității informativ-operative de realizare a securității naționale ar putea fi uşor amendabilă în ceea ce priveşte credibilitatea. Pe de altă parte, o astfel de întreprindere ar mai putea fi considerată ca fiind lipsită de substanță, atâta timp cât în activitatea de informații practica are întâietate în fața teoreticului, sau, într-o altă formulare, o teorie solidă nu se poate construi decât pe o bogată tradiție istorică.

Dacă e să depăşim orgoliile, resentimentele şi teama de adevăr, considerăm că o construcție teoretică a fost deja întreprinsă chiar şi în actuala fază a evoluției serviciilor de informații româneşti, iar efortul analitic a avut în vedere întreaga experiență istorică a instituțiilor româneşti şi a celor străine care au activat de-a lungul timpului, în diferite epoci istorice. Este evident că, într-o astfel de situație, valorificatrea trecutului a ținut seama doar de aspectele preponderent pozitive.

Prin urmare, putem afirma, fără teama de a greşi, că în momentul actual există principii bine fundamentate care stau la baza activității informativ-operative cu valoare de universalitate, acestea regăsindu-se clar şi ferm exprimate în ordine şi reglementări.

Principiile statuate ale activității informativ-operative de realizare a securității naționale sunt în număr de zece, mai numite în limbajul uzual de către cadrele de informații şi „Decalogul” (cele zece porunci).

Legalitatea

Istoriografia domeniului demonstrează că activitatea de informații se desfăşoară la limita legii, şi aceasta datorită faptului că instituțiile abilitate ori vectorii acestora sunt puse de regulă în situații de a se confrunta cu organizații ce acționează tocmai prin încălcarea legii. De aici rezultă şi riscurile sau dificultățile activității de informații, contrainformații şi securitate.

Pe de altă parte, principiul legalității este cel care face diferența între serviciile de informații din țările democratice față de cele similare din țările cu regimuri politice totalitare, acestea din urmă remarcîndu-se prin încălcarea drepturilor omului.

Prin urmare, în regimurile democratice subordonarea față de regulile statului de drept şi respectarea supremației legii constituie un principiu fundamental pentru activitatea de informații. Respectarea strictă a acestui principiu evidențiază în mod expres că activitățile informativ-operative

nu pot leza, în nici o împrejurare, drepturile, libertățile, onoarea, demnitatea, reputația, proprietatea, domiciliul ori comunicațiile persoanelor, atâta vreme cât uzul lor nu contravine intereselor securității naționale, așa cum sunt ele definite de lege.

Activitățile de culegere de informații ori alte acțiuni operative pentru securitate se pot desfășura numai asupra faptelor, situațiilor sau împrejurărilor ce pot constitui amenințări la adresa securității şi se realizează "de către structuri specializate legal abilitate, potrivit competențelor, după reguli stricte de deontologie profesională, fiind subordonată exclusiv stabilirii adevărului"[41].

Trebuie menționat în chip expres că, doar împotriva acțiunilor ilicite de natură clandestină, duse cu violarea principiilor, drepturilor şi normelor constituționale, a dispozițiilor legale, este permisă – doar în condițiile legii – folosirea mijloacelor şi metodelor specifice adecvate de descoperire, prevenire şi contracarare în secret. Din acest punct de vedere *Doctrina națională a informațiilor pentru securitate* prevede: "în scopul obținerii de informații pentru securitate, restrângerea temporară a exercițiului unor drepturi şi libertăți fundamentale se poate face numai în condițiile expres prevăzute de Constituție, în baza legii şi numai pe perioada care impune această restrângere"[42].

Principiul legalității în activitatea de informații mai presupune ca existența amenințărilor la adresa securității naționale să nu poată fi folosită în scopul restrângerii sau interzicerii dreptului de manifestare a unui protest ori dezacord politic, ideologic, religios etc., evident, în condițiile stabilite de lege.

Deşi este lesne de înțeles, principiul legalității mai înseamnă că, în nici o împrejurare, datele care se obțin prin activitatea de informații nu pot fi folosite sau exploatate în interes propriu de către operatori. A urmări obținerea de foloase personale înseamnă a trece pe un plan secundar interesele de securitate națională, ceea ce într-un cadru democratic activitatea poate avea consecințe dintre cele mai păguboase pentru imaginea şi prestigiul instituției.

Ofițerii de informații trebuie să-şi subordoneze necondiționat conduita profesională respectului sacru al Constituției şi valorilor constituțional consacrate, legilor țării şi cerințelor jurământului militar, angajamentului de loialitate şi prevederilor regulamentelor militare şi normelor de reglementare a activității specifice.

Şi, nu în ultimul rând, legalitatea mai poate fi percepută ca un scut de protecție/autoprotecție pentru operatorii de informații, indiferent de specificul şi dificultățile activității pe care o întreprind.

În esență, supremația şi respectul legii trebuie să fie singurul crez şi singurul ideal în activitatea de informații, iar operatorii să aibă permanent în vedere dictonul: „Respectă legea ca să fi apărat de lege".

Planificarea

Activitatea de informații implică inteligență, spontaneitate, creativitate, tenacitate, perseverență, evitarea şabloanelor şi a rutinei, dar şi o disciplină liber consimțită. Nu există contradicție între aceste caracteristici şi principiul planificării. Fără caracterul organizat, sistematic şi planificat al activității de informații s-ar produce haos.

În primul rând, planificarea culegerii şi valorificării informațiilor reprezintă o componentă esențială a managementului activității informativ-operative de realizarea securității naționale, prin care se asigură obiectul, direcția, sensul şi finalitatea acestuia. Fenomenele şi problemele operative de securitate națională trebuie anticipate şi, în raport de evoluțiile lor, se impun măsuri de control adecvate, pentru ca în nici o împrejurare să nu fie posibilă surprinderea. Or, toate acestea reclamă organizare, sistematizare şi planificare.

În al doilea rând, pentru decelarea integrală şi corectă a amenințărilor la adresa securității naționale, în limitele cadrului normativ legal şi tehnico-metodologic al activității de informații, întregul efort de culegere şi valorificare a informațiilor presupune o temeinică organizare, instituirea unui flux informațional, a structurilor care să-l asigure, a regulilor după care să se realizeze scopul şi finalitatea activității.

---

[41] *Doctrina națională a informațiilor pentru securitate*, 2004, p.17.
[42] *Ibidem.*

În al treilea rând, valorile implicate de starea de securitate națională sunt fundamentale şi, drept consecință, apărarea lor nu poate fi concepută decât în cadrul unui sistem planificat, ceea ce înseamnă planuri şi programe care se actualizează permanent, în funcție de evoluția situației operative. Acest proces este fundamentat şi se desfăşoară în baza unor criterii şi a unui ansamblu de conexiuni între surse, fluxuri informaționale şi mijloace de execuție. Aşa de pildă, conexarea şi integrarea tuturor categoriilor de surse prin care se procură informațiile este un aspect al caracterului sistematic şi planificat al activității de informații. Mai mult, anticiparea amenințărilor presupune o planificare riguroasă a căutării informațiilor după natura şi originea lor, direcțiile de manifestare, valorile vizate, vectorii de manifestare, factorii de risc potențiali şi formele posibile de materializare.

În organizarea şi planificarea activității informativ-operative trebuie să se asigure **caracterul cuprinzător** al acesteia prin integrarea tuturor *resurselor informaționale*. În acest fel vor fi dispuse *sursele de informații* în măsură să sesizeze orice disfuncții, vulnerabilități, amenințări ori stări de pericol la adresa siguranței naționale.

În esență, se poate spune despre principiul planificării că reprezintă o condiție esențială ce asigură limitele, coerența şi finalitatea activității de informații.

În *Doctrina națională a informațiilor pentru securitate* "caracterul planificat şi sistematic" reprezintă o "expresie a nevoii de gestionare rațională a resurselor informaționale, în scopul evitării paralelismelor între competențele structurilor specializate în informații pentru securitate şi al asigurării fluxului continuu şi cuprinzător de informații referitoare la disfuncții, vulnerabilități, stări de pericol sau amenințări la adresa securității naționale, vizându-se reducerea cheltuielilor aferente obținerii acestora şi creşterea gradului de operativitate şi oportunitate a informării decidenților.

Principiul obligă la desfăşurarea activității de informații pentru securitate pe baza documentelor de planificare informativă şi de gestionare integrată a resurselor informaționale, atât la nivelul comunității informative naționale, cât şi de către fiecare componentă de informații, contrainformații şi securitate, în conformitate cu competențele materiale şi atribuțiile care îi revin şi cu nevoia acoperirii de fond a surselor generatoare de disfuncții, vulnerabilități, factori de risc, amenințări, stări de pericol ori agresiuni la adresa securității României sau a aliaților săi"[43].

Ofensivitatea şi mobilitatea

Activitatea informativ-operativă presupune o confruntare cu mijloace şi metode secrete, desfăşurată pe un spațiu întins, între forțe cu interese divergente şi uneori, chiar, diametral opuse.

În mod logic, adversarii încearcă să anuleze sau să diminueze posibilitățile noastre de a le descoperi activitatea şi, totodată, urmăresc să depisteze şi să localizeze mijloacele noastre de contracarare. Din această cauză realizarea obiectivelor şi sarcinilor generale ale activității de informații nu se poate imagina în mod static, pasiv, contemplativ.

Tactica obținerii, verificării şi valorificării informațiilor despre factori de risc, vulnerabilități ori potențiali inamici se bazează pe ofensivă permanentă, pe un front larg, fără risipă de mijloace şi cu penetrări de profunzime. Activitatea informativă trebuie să fie cât mai simplă şi necondiționat adaptabilă la orice schimbare a situației operative, ceea ce presupune mobilitate.

Ofensivitatea şi mobilitatea acțiunii informative se realizează prin îmbinarea tehnicilor de lucru active, din gama clasică a mijloacelor şi metodelor muncii de informații cu metode ale gândirii creatoare: elaborarea planului de soluționare a obiectivelor acțiunii informative, constituirea ipotezei, redarea imaginii fidele a situației, întocmirea raportului informativ, elaborarea unui pronostic informativ de rezervă, expunerea logică, acumularea cunoaşterii şi informațiilor, aprofundarea materialului, realizarea deducțiilor, stimularea imaginației, schimbul de opinii, reluarea de la capăt, deliberarea „pro" şi „contra".

Principiul ofensivității şi mobilității fereşte de rigiditate şi dogmatism, dar nu trebuie să conducă la voluntarism şi arbitrariu în conducerea şi desfăşurarea activității informative.

---

[43] *Ibidem.*

Doctrina națională a informațiilor pentru securitate menționează că ofensivitatea şi mobilitatea "presupun adoptarea de măsuri active şi complexe pentru cunoaşterea spațiilor, zonelor, mediilor sau a altor elemente de interes pentru securitatea națională, prin folosirea eficientă a resurselor specifice şi utilizarea metodelor, mijloacelor şi tehnicilor adecvate, adaptabile climatului operațional obiectiv, evaluat astfel îmcît să se asigure receptarea fidelă a informațiilor, analiza obiectivă a riscurilor, amenințărilor şi resurselor informaționale disponibile, prognozarea evoluției acestora, concluzionarea şi elaborarea măsurilor alternative de control şi contracarare"[44].

În esență, putem încheia acest subcapitol cu o mai veche maximă, întemeiată pe o bogată experiență a istoriei militare, care spune că „cea mai bună apărare este atacul".

Anticiparea şi previzionarea

Doctrina națională a informațiilor pentru securitate precizează că anticiparea şi previzionarea "constituie principiul hotărâtor în dobândirea şi menținerea inițiativei şi controlului în activitatea de informații şi obligă la evaluarea completă şi corectă a situației operative, a tendințelor acesteia şi a evoluției prognozate a amenințărilor şi consecințelor lor, precum şi la stabilirea cantitativă şi calitativă a resurselor informaționale necesare pentru cunoaştere, control şi prevenire/contracarare/înlăturare"[45].

Principiul anticipării poate juca un rol hotărâtor pentru orizontul şi finalitatea activității informative, precum şi în asigurarea inițiativei şi controlului în fiecare acțiune informativă în parte.

Oricărei noi măsuri inițiate trebuie să-i fie anticipate consecințele, precum şi contramăsurile în raport cu implicațiile determinate.

În măsura în care anticiparea şi previzionarea sunt edificatoare ori se săvârşesc erori de dirijare ce conduc la deconspirări, există riscul real ca adversarul să poată determina sensul măsurilor, înțelegându-le scopul şi simulând o conduită care să ne ofere aparențele de control din partea noastră. O asemenea situație creează pericolul dezinformării şi al intrării în jocuri operative conduse de serviciile şi agențiile de informații adverse.

Succesul previziunii este asigurat de câțiva factori, între care: valoarea integrală, sigură şi precisă a informațiilor; cunoaşterea principiilor generale ale previziunii; competența şi cunoaşterea profundă în domeniul problemei de rezolvat; calitățile personale ale ofițerului de informații.

Pe de altă parte, *confirmarea evoluțiilor anticipate şi previzionate dau măsura competenței şi profesionalismului operatorilor de informații*. Fără un nivel de cultură generală ridicat, logică, intuiție şi o pregătire profesională solidă, nu este posibilă corelarea, conexarea şi compararea datelor şi fenomenelor investigate.

În esență, la acest principiu putem folosi maxima: „ca să câştigi trebuie să-ți anticipezi adversarul şi să fi întotdeauna cu un pas înaintea lui".

Obiectivitatea evaluărilor

Evaluarea datelor şi informațiilor, a faptelor şi stărilor de fapt la care acestea se referă, se realizează prin rapotări obiective la criteriile de stabilire a adevărului, fiind interzise subestimările şi supraevaluările.

Acest principiu presupune că orice informație trebuie riguros analizată de sine stătător şi/sau în context ori în conexiune cu alte date, chiar dacă la prima vedere nu este pusă în evidență relevanța sa de securitate națională.

Pe de altă parte, nu este permis ca plecând de la o informație, intuind evoluția sau tendința unui fenomen sau a unei stări de fapt, să adăugăm noi elemente care să-i sporească substanța operativă, fără a avea suportul necesar.

În ambele situații există pericolul dezinformării şi pe cale de consecință adoptarea unor decizii în necunoştință de cauză, de natură a creia prejudicii în planul securității naționale.

[44] *Ibidem, p.18.*
[45] *Ibidem.*

Acest principiu este în directă conexiune cu profesionalismul operatorilor de informaţii, ceea ce presupune: cultură generală, rigurozitate, acurateţe, scrupulozitate, perseverenţă, creativitate, şi, nu în ultimul rând, asumarea responsabilităţii.

Obiectivitatea evaluărilor mai presupune şi tăria de caracter a cadrelor de informaţii, în sensul că ei trebuie să stabilească "adevărul adevărat" şi nu "adevărul de conjunctură", adică cel dorit sau impus de cineva, indiferent de puterea sau presiunea pe care o exercită. Din această perspectivă putem recomanda dictonul atât de drag istoricilor: "fără ură şi părtinire". Este şi ideea care transpare din textul oferit la acest capitol de *Doctrina naţională a informaţiilor pentru securitate*: "Fiecare serviciu de informaţii şi structură departamentală trebuie să furnizeze, potrivit competenţelor cu care sunt investite de lege, informaţii oportune, obiective şi *independente de considerentele sau tendinţele politice* (*subl.- n.n.*) şi bazate pe toate sursele relevante aflate la dispoziţie"[46].

Informarea exactă, corectă şi oportună a factorilor de decizie

Raţiunea de a fi a oricărui serviciu de informaţii este *informarea exactă, corectă şi oportună a factorilor de decizie,* cu date şi informaţii ce conturează ameninţări la adresa securităţii naţionale. Această activitate este premisa adoptării unor măsuri de prevenire, contracarare şi înlăturare eficiente.

În domeniul securităţii naţionale nu trebuie să se ajungă în nici o împrejurare la consumarea ameninţării[47]. Pericolul materializării oricărei ameninţări trebuie blocat, întrucât consecinţele sunt cel mai adesea insurmontabile. Mai mult, activitatea de prevenire propriu-zisă nu poate fi concepută în absenţa unor date preliminare clare, care să permită măsuri cu o asemenea finalitate.

Aplicarea acestui principiu presupune, în primă fază, identificarea ameninţărilor la adresa securităţii naţionale, iar ulterior, informarea factorilor competenţi a dispune măsuri de contracarare şi înlăturare a faptelor, stărilor de fapt, proceselor sau fenomenelor care sunt de natură a leza starea de echilibru.

Respectarea principiului presupune o înaltă capacitate operaţională manifestată pe toată întinderea ariei de manifestare posibilă a ameninţărilor la adresa securităţii naţionale şi avându-se în vedere toate posibilităţile de materializare a acestora. În plus, principiul implică profesionalism în decelarea pericolelor şi identificarea factorilor de risc, înţelegerea semnificaţiilor profunde ale informaţiilor, eliminarea aprecierilor şi concluziilor superficiale.

Operativitatea şi oportunitatea în activitatea de informaţii mai presupune şi scurtarea la maximum a drumului informaţiei de la sursă la utilizator, pentru ca acesta să poată lua decizia la timp.

Concomitent, principiul obligă la redactarea clară, concisă şi mai ales convingătoare a documentelor informative, astfel încât acestea să pună fără echivoc în evidenţă, valorile vizate şi, în acelaşi timp să uşureze alegerea situaţiei de înlăturare a ameninţărilor.

Principiul mai reclamă decizii rapide, când este cazul, dar bine fundamentate şi cu grijă evaluate sub raportul consecinţelor determinate.

Operativitatea şi oportunitatea se mai asigură prin concepţia activităţii, cadrul organizatoric şi mijloacele puse la dispoziţia acesteia, inclusiv calitatea şi instruirea personalului.

Informarea trebuie realizată cu operativitate şi oportunitate, fapt care solicită profesionalism, inteligenţă, previziune şi eficienţă din partea cadrelor de informaţii.

Ca o concluzie la acest principiu se poate spune că succesul operatorului de informaţii depinde în ultimă instanţă de perspicacitatea şi viteza sa de reacţie.

---

[46] *Ibidem.*

[47] Vezi pe larg sintagma scării graduale de manifestare a ameninţării în Ioan BIDU, *Riscuri în analiza decizională de siguranţă naţională*, Editura ANI, Bucureşti, 2004

Independența, neutralitatea şi echidistanța politică

Acest principiu este deosebit de important şi caracteristic pentru activitatea serviciilor de informații într-un stat de drept. Aplicarea lui în practică de către serviciile de informații a dat naştere la interpretări. Pentru a exclude confuziile va trebui să-l explicăm mai în detaliu.

Având în vedere că România este membru al Organizației Atlanticului de Nord şi că într-o perspectivă foarte apropiată va deveni şi membră a Uniunii Europene, un obiectiv fundamental îl reprezintă consolidarea democrației, prin depăşirea fazei de tranziție. În legătură directă cu acest aspect, de actualitate este asigurarea independenței serviciilor de informații româneşti față de interesele politice, altele decât cele naționale şi ale Aliaților, precum şi de factorii de presiune economică ori de altă natură, ale căror posibile ingerințe în activitatea unor astfel de instituții conduce la deturnarea rațiunii existenței acestora.

Independența profesională a operatorilor de informații trebuie să fie garantată față de orice presiuni sau imixtiuni de natură a-i impiedica să-şi îndeplinească atribuțiile cu bună credință, în respectul sacru al legii, adevărului şi dreptății.

Conform acestui principiu, activitatea serviciilor de informații trebuie să se mențină permanent pe o linie de totală neutralitate față de confruntările politice, dar în acelaşi timp să promoveze politica "securității naționale integrate"[48].

Eugen Cristescu, un experimentat practician al domeniului, dar şi un teoretician de excepție, menționa în lucrarea sa memorialistică, referitor la instituția pe care a condus-o că ofițerii de informații ar trebui să fie călăuziți de „un singur interes şi o linie, linia intereselor naționale"[49].

Întra-adevăr, activitatea de informații pentru realizarea securității este subordonată exclusiv intereselor naționale fundamentale, de a căror promovare şi apărare depinde existența liberă, suverană, independentă a ființei naționale şi statale, integritatea teritorială a țării, garantarea drepturilor şi libertăților fundamentale ale cetățenilor, în afara oricăror scopuri partizane sau considerații de ordin ideologic, politic ori religios.

Principiul independenței, neutralității şi echidistanței politice interzice valorificarea de informații în avandajul sau dauna vreunei formațiuni politice. Activitatea de informații are drept unic criteriu amenințarea la adresa securității naționale. Principiul exclude angajarea activității cadrelor serviciului de informații în partide sau organizații politice, precum şi în politică.

Echidistanța politică nu înseamnă însă şi echidistanță față de interesele naționale. Este de la sine înțeles că principiul interzice supravegherea activității partidelor şi organizațiilor politice. Există şi excepții, prevăzute însă în legile organice, respectiv dacă organizațiile politice legal constituite desfăşoară în secret activități anticonstituționale ori împotriva securității naționale.

Principiul nu interzice însă, buna cunoaştere a eşicherului politic, deoarece stabilitatea politică este componentă esențială a securității naționale. De asemenea, extremismul şi terorismul sunt forme specifice de prelungire a politicului în modalități anticonstituționale ce amenință securitatea națională. Prin urmare, în orice stat democratic, extremismele, indiferent de substanța lor ideologică, fac obiectul activității serviciilor de informații.

Normele metodologice în vigoare, obligă fiecare angajat al serviciilor de informații să se situeze necondiționat în afara oricăror ingerințe de natură a favoriza sau discrimina partide, formațiuni sau organizații politice ori de altă natură, în exercitarea legală a drepturilor acestora.

---

[48] Conceptul de securitate națională integrată se referă la faptul că securitatea națională a României este parte integrantă a spațiului şi intereselor de securitate Euro-Atlantică.
[49] *Ibidem.*

Personalul acestor instituții nu poate face parte din organizații politice şi nici participa la manifestări cu asemenea caracter, exceptându-se acele situații ce constau în exercitarea unor drepturi fundamentale prevăzute în Constituția României (participarea la vot).

Deci, *este interzisă cu desăvârşire o atitudine politică partizană*, a vreunui angajat al serviciilor de informații ce formează comunitatea informativă a României, în beneficiul oricărei formațiuni politice, fapt ce ar duce la alterarea unor relații social-politice indispensabile unei societăți democratice.

De asemenea, în cazul în care apar informații sigure cu privire la o persoană, care poate fi membră a oricărei formațiuni politice legal constituită, că ar desfăşura o activitate de natură să pună în pericol siguranța națională a României, acea persoană va face obiectul verificărilor întreprinse de organul de informații abilitat prin lege în acest sens. Activitățile întreprinse nu trebuie să aibă nici o legătură, sau relație cauzală, cu apartenența sa la partidul ori organizația politică respectivă.

Un alt aspect al principiului analizat se referă la faptul că operatorilor de informații li se interzice implicarea în secret în activitatea organelor puterii legislative sau judecătoreşti, a organizațiilor de orice natură (politice, culturale, economice sau religioase) în scopul influențării activității acestora. Cadrele de informații trebuie să păstreze o strictă neutralitate politică şi sindicală, adaptându-şi conduita intereselor naționale fundamentale şi acționând deasupra oricăror interese şi criterii promovate de grupuri sociale, politice, economice sau religioase. La o astfel de conduită face referire şi textul *Doctrinei națională a informațiilor pentru securitate*: "Serviciile de informații, contrainformații şi securitate vor veghea ca, în calitatea lor de instituții aflate în slujba națiunii, să nu ajungă, nici chiar accidental, în situația de a nu fi echidistante în privința valorificării informațiilor, iar recrutarea, formarea şi promovarea personalului *să fie independente de schimbările politice* (*subl.- n.n.*)"[50].

În concluzie, se poate spune că echidistanța politică nu presupune şi echidistanță față de interesele naționale şi/sau ale Aliaților, iar obținerea de informații cu privire la fapte antistatale este legală, legitimă şi morală, neputând fi confundată cu activitatea de poliție politică. Toate statele îşi apără valorile procedând la fel, obținerea de informații în această situație având exclusiv scop de protecție.

Protecția surselor, metodelor şi mijloacelor

Protecția sau secretizarea activității de informații reprezintă un principiu, dar şi o condiție „sine qua non". Lipsa acestui principiu ar face activitatea de informații să fie lipsită de orice rațiune, ca să nu mai vorbim de eficiență. Nu există nici o exagerare atunci când teoreticienii, dar mai ales practicienii activității de informații susțin că în acest domeniu „totul ar trebui să fie secret", inclusiv datele cu privire la identitatea şi calitatea ofițerilor de informații.

Dr. Ray S. Cline[51] arată că „Secretizarea nu este în sine un lucru bun sau rău. Aflate în serviciul disciplinat al societății, serviciile secrete de informații contribuie la realizarea unor scopuri a căror rațiune rezultă din Constituție".

Potrivit legilor organice din România, ca de altfel peste tot în lume, activitatea de informații are caracter secret de stat. Secretizarea presupune: (1) *conspirativitatea* deplină a surselor umane, tehnice, a metodelor de activitate informativ operativă; (2) *compartimentarea* care se rezumă în interiorul instituției între profile, sectoare, birouri şi lucrători.

Activitatea de informații nu ar mai avea sens, fără secretizarea şi protecția surselor, metodelor şi mijloacelor, deoarece măsurile inițiate şi contrapuse adversarului , ar putea fi cunoscute de acesta, cu importante prejudicii în planul securității naționale.

---

[50] *Ibidem*, p.18-19.

[51] Dr. Ray S. Cline, *The CIA under Reagan, Bush and Casey,* Acropolis Book, Washington D.C., 1981, pp. 19-20.

Din acest motiv, toate cadrele serviciilor de informaţii şi structurilor departamentale româneşti sunt obligate *să garanteze şi să asigure deplina protecţie a surselor, metodelor şi mijloacelor specifice* utilizate în activitatea informativ-operativă. De asemenea, operatorii acestor instituţii sunt obligaţi să se conformeze normelor legale privind protecţia informaţiilor clasificate. Ofiţerii de informaţii nu pot dezvălui, în nici o împrejurare, informaţiile şi datele ce le deţin, persoanelor care nu sut legal îndreptăţite să le cunoască.

Încălcarea normelor legale şi a regulilor de protecţie a surselor, metodelor şi mijloacelor determină *deconspirări* cu grave consecinţe în planul activităţilor informative, al securităţii naţionale în general. Ele constituie evenimente contrainformative, ce se cercetează şi se tratează conform legii penale în vigoare.

Setea de spectaculos şi scandal ar alimenta speculaţiile de presă şi, pe de altă parte, situaţiile de această natură aduc în discuţie calitatea cadrelor instituţiei, ceea ce poate determina pierderea bazei de sprijin, în rândul populaţiei.

Dacă o instituţie abilitată prin lege cu atribuţii în domeniul securităţii naţionale nu-şi apără secretele, în mod special sursele umane de informare, devine necredibilă, îşi pierde autoritatea şi prestigiul în care şi cele mai neînsemnate indicii permit adversarului să-şi schimbe tactica, să treacă la contracarare şi să deturneze acţiunile de cunoaştere şi prevenire. În acest sens, opinia lui Eugen Cristescu, fostul şef al Serviciului Special de Informatii (în perioada 1940-1944) este cât se poate de relevantă: „Ca regulă generală, identitatea informatorilor trebuie păzită cu mare stricteţe, întrucât altfel ei sunt expuşi la compromitere şi în afacerile grave de trădare de secrete militare, la moarte sigură, iar serviciul respectiv la pierderea efortului lor preţios şi discreditare. Serviciile de informaţii serioase au tradiţia lor informativă şi legile lor sfinte pe care le respectă cu orice sacrificii. Cercetările care, prin natura lor, au drept consecinţă decamuflarea mijloacelor de acţiune a unui serviciu secret, *răspândesc groaza şi discreditul şi ani de zile nimeni nu se mai oferă, sau nu mai primeşte oferta vreunui serviciu de informaţii al statului şi astfel drumul surprizelor nefaste este deschis, iar acţiunea de prevenire anihilată"*[52].

Iată cât de bine se armonizează această tradiţie a activităţii serviciilor se informaţii româneşti cu modernitatea principiului formulat de *Doctrina naţională a informaţiilor pentru securitate*: " Protecţia surselor, metodelor şi mijloacelor obligă structurile specializate cu competenţe şi beneficiarii/utilizatorii informaţiilor de interes pentru securitatea naţională să nu deconspire identitatea surselor secrete de informaţii şi a mijloacelor şi metodelor folosite pentru obţinerea acestora"[53].

Cooperarea, conlucrarea şi colaborarea în cadrul sistemului naţional de securitate

Rivalităţile între diferitele servicii ce compun comunitatea informativă a unui stat constituie o realitate cu antecedente importante din punct de vedere istoric - şi care nu o dată s-au soldat cu grave prejudicii sistemului de apărare naţională - fapt pentru care în legislaţiile străine mai recente, cât şi în legislaţia românească elaborată după decembrie 1989, s-a ţinut cont. Ca urmare s-a prevăzut în mod expres obligativitatea cooperării în domeniul informativ şi coordonării unor acţiuni cu caracter preventiv în funcţie de priorităţi, sarcini şi specializări.

Sintagma principiului *cooperare, conlucrare, colaborare* exprimă modalităţile concrete prin care serviciile de informaţii, serviciile de securitate şi structurile departamentale acţionează în vederea realizării unor obiective comune. De altfel, chiar noţiunea de "comunitate de informaţii" reprezintă o noţiune generică cu referire directă la "funcţionarea coordonată a sistemului securităţii naţionale, în care sens la nivelul acestuia sunt create şi dezvoltate utilităţi şi facilităţi comune privind coordonarea planificării informative şi elaborarea integrată a estimărilor informative de interes naţional, iniţierea

[52] Eugen Cristescu, *Organizarea şi activitatea Serviciului Special de Informaţii*, în Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu, asul serviciilor secrete româneşti + memorii, mărturii, documente,* Editura Roza Vânturilor, Bucureşti, 1994, p.277.
[53] *Doctrina naţională a informaţiilor pentru securitate*, 2004, p.19.

şi dezvoltarea de programe, proiecte sau operaţiuni informative circumscrise susţinerii politicilor şi/strategiilor de securitate naţională, pregătirea şi instruirea de specialitate a personalului, elaborarea studiilor şi cercetărilor în probleme strategice şi de securitate naţională, crearea infrastructurilor şi sistemelor informatice integrate”[54].

Coordonarea eforturilor informative, schimbul de informaţii şi alte nevoi de cooperare se realizează prin protocoale, programe, proiecte ori operaţiuni informative.

Doctrina naţională a informaţiilor pentru securitate defineşte cele trei componente ale sintagmei principiului, în felul următor:

- *cooperarea* semnifică organizarea, coordonarea, susţinerea şi realizarea în comun, pe baza unor programe sau planuri de măsuri, de către structuri ale comunităţii de informaţii, în raport de competenţe, a unor acţiuni specifice, care vizează obţinerea, verificarea şi valorificarea informaţiilor şi produselor informaţionale cu relevanţă pentru securitatea naţională, care să răspundă obiectivelor, motivaţiilor şi aşteptărilor şi de care să beneficieze toţi participanţii;
- *conlucrarea* defineşte modalităţile concrete de organizare şi desfăşurare de către personal sau compartimente specializate, în raport de competenţe, în beneficiul serviciului de informaţii sau structurii departamentale de care aparţin, a unor acţiuni specifice limitate în timp ţi spaţiu, care vizează obţinerea, verificarea şi valorificarea informaţiilor şi produselor informaţionale cu relevanţă operativă;
- *colaborarea* pentru necesităţile de angajare a competenţelor altor autorităţi sau instituţii publice ori organizaţii de drept privat, serviciile de informaţii, serviciile de securitate şi structurile departamentale iniţiază şi dezvoltă proiecte de colaborare, pe baza şi în executarea dispoziţiilor legii[55].

Rolul cooperării în domeniul obţinerii, analizei şi valorificării informaţiilor va creşte enorm. Instituţiile sistemului naţional de securitate vor fi nevoite să coopereze real şi eficient între ele, să aibă dialog permanent între ele şi să acţioneze preventiv şi congruenţial[56].

În esenţă, principiul cooperării, conlucrării şi colaborării dintre serviciile şi structurile informative ce compun comunitatea informativă a unui stat este absolut necesar pentru: a se evita paralelismele, concurenţa şi interpunerea; realizarea unor analize şi sinteze ale situaţiei operative în domeniul securităţii naţionale integrate cât mai obiective; prevenirea dezinformării; verificarea cu operativitate a oricăror informaţii; depistarea unor disfuncţionalităţi şi posibilitatea de a interveni cu corecţii; punerea la dispoziţia factorilor decizionali din stat a unui flux informativ cât mai integrat concepţiei securităţii naţionale.

Cooperarea internaţională

Acest principiu face referire la necesitatea cooperării dintre instituţiile comunităţii de informaţii a României cu cele similare ale statelor membre ale Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord, Uniunii Europene, precum şi cu alte servicii de informaţii.

După atentatul terorist asupra SUA, din 11 septembrie 2001, rolul cooperării în domeniul securităţii a ieşit pregnant în evidenţă. Aşa cum se cunoaşte, SUA nu acţionează pe cont propriu în războiul declarat contra terorismului internaţional, ci cooperează cu ţările aliate, partenere şi prietene pentru a-şi asigura sprijinul la nivel global.

Fiind o ameninţare multinaţională, neoterorismului trebuie să i se răspundă/riposteze multinaţional. Au fost cristalizate deja noi aranjamente de securitate globală, s-a trecut de la abordarea clasică a securităţii la o alta nouă, prin care se urmăreşte realizarea concentrării acţiunilor statelor interesate pentru contracararea ameninţărilor comune.

În condiţiile complexe şi diverse ale mediului internaţional de securitate, cunoaşterea, controlul şi contracararea ameninţărilor la adresa securităţii naţionale şi internaţionale exced posibilităţile

---

[54] *Ibidem,* p. 13-14.
[55] *Ibidem,* p.19.
[56] Dr. Vasile Paul, *Noul terorism, ameninţare asimetrică,* în „Dosare ultrasecrete”, 24 noiembrie 2001, p. 2 -3.

structurilor naționale de informații, necesitând colaborarea şi conjugarea eforturilor şi experienței cu structurile similare ale aliaților ori ale altor servicii de informații partenere.

Doctrina națională a informațiilor pentru securitate prevede pentru principiul cooperării internaționale următoarele trei scopuri:

- gestionarea evoluțiilor purtătoare de riscuri şi amenințări militare sau nemilitare transfrontaliere care pot afecta securitatea României şi a aliaților săi;
- consolidarea capacității statului român în menținerea şi promovarea stabilității şi securității zonale şi regionale;
- consolidarea imaginii structurilor de informații ale statului român, ca instituții credibile, subordonate principiilor statului de drept, capabile să apere societatea democratică, drepturile şi libertățile omului[57].

Toate cele zece principii ale activității de informații pentru securitate la care am făcut referire sunt formulate şi explicitate în concordanță cu: prevederile Constituției României; elementele de tradiție națională ale domeniului; legile organice, Doctrina integrată de informații, contrainformații şi securitate a NATO (Documentul AJP-2); Doctrina națională a informațiilor pentru securitate; cele mai importante rezultate ale studiilor şi cercetărilor din domeniul securității spațiului euroatlantic.

[57] *Doctrina națională a informațiilor pentru securitate,* 2004, p. 20.

MEDIUL INTERNAȚIONAL DE SECURITATE
- ELEMENTE DE ANALIZĂ GEOPOLITICĂ -

Dimensiuni şi caracteristici ale situației geopolitice şi geostrategice mondiale şi europene în etapa actuală

„Bipolarismul" geopolitic din perioada războiului rece, generat de existența celor două blocuri militare, NATO şi Tratatul de la Varşovia a fost caracterizat de existența şi menținerea unui anumit „echilibru" până la sfârşitul deceniului nouă al secolului trecut.

Acest echilibru a reprezentat, în fapt, o confruntare bazată pe fundamente ideologice şi geopolitice cu aspecte economice, politice, militare, culturale etc., desfăşurată în condițiile existenței pericolului izbucnirii unui război nuclear.

Confruntarea s-a materializat printr-o cursă a înarmărilor nucleare în care au intrat toate puterile mondiale, dar cele două superputeri, SUA şi URSS, au realizat arsenale atomice de mărimi impresionante.

Cursa dintre cele două superputeri pentru realizarea unor arsenale sofisticate, îndeosebi în domeniul nuclear, a condus în final la negocieri de reducere a acestora. De asemenea, în 1990 a intervenit o înțelegere între cele două superputeri, concretizată prin victoria categorică a SUA, iar URSS a recunoscut această victorie prin renunțarea la statutul de superputere şi retragerea bazelor militare şi forțelor armate din diferite zone ale lumii.

URSS nu a putut supraviețui acestor momente, inclusiv datorită amplorii proceselor interne din vastul său spațiu geopolitic, dezintegrându-se.

În aceste condiții, SUA au devenit singura superputere, liderul în crearea noii ordini mondiale, a noii configurații geopolitice.

În prezent, se conturează alte „sfidări" generate de cristalizarea a noi centre de putere care pun sub semnul întrebării hegemonismul american: Japonia, China (singure sau împreună), Europa Occidentală (cu „nucleul dur" - Germania şi Franța), Comunitatea Statelor Independente.

Pe termen mediu sau lung, SUA vor fi nevoite, fie să accepte împărțirea responsabilităților cu o nouă superputere, fie să le asocieze, eventual pe domenii (militar-strategic, economic, politic etc.) sau regional, cu alte mari puteri.

Dispariția „bipolarismului" a afectat, în mod cu totul deosebit, spațiul geopolitic european, îndeosebi zona centrală şi estică, pentru că a fost una din principalele mize ale „războiului rece".

Evenimentele din 1989-1991 au avut ca rezultate: prăbuşirea comunismului, ca orânduire; dispariția „cortinei de fier"; desființarea Pactului de la Varşovia; dispariția URSS ca entitate politico-statală; retragerea bazelor militare sovietice din zona centrală şi sud-est europeană; ruperea echilibrului puterii, fără instituirea altuia viabil.

Harta politică a Europei centrale şi sud-estice, de-a lungul istoriei, a suferit numeroase modificări, aproape toate din cauza intereselor marilor puteri.

Conform concluziilor unor cercetători şi oameni politici, acest spațiu reprezintă o zonă de „cutremure politice" ce delimitează două regiuni distincte: la Est – Europa slavă, cu Rusia putere dominantă, în genere mai puțin dezvoltată; la Vest – lumea occidentală romanică şi, mai ales, germană, industrializată, cu mare forță economică.

În lupta dintre cele două părți, acestea ori s-au înțeles, folosind Europa Centrală şi de sud-est ca tampon ce a „amortizat" şocurile, care a fost terenul lor de dispută. Exemple pot fi date începând cu „Războiul nordic"[58]; războaiele napoleoniene; războaiele mondiale din secolul al XX-lea.

După 1989, regiunea central şi sud-est-europeană a redevenit „un pământ al tuturor", un vid geopolitic în interiorul căruia se intersectează numeroase interese (interne sau din afara zonei). Iată, în linii mari, care sunt parametrii contextului geopolitic actual al continentului european.

[58] Dus de către Petru cel Mare al Rusiei între 1700 şi 1721.

1. Existența a două regiuni distincte în spațiul european: (1) *Europa apuseană,* ce reprezintă un pol al stabilității, cu o dezvoltare economico-socială puternică şi cu un înalt grad de civilizație. În această zonă se manifestă un vast proces integrativ ce conferă zonei atributele de mare putere economică (Comunitatea Europeană, NATO); (2) *Regiunea centrală şi estică* în care are loc un proces invers de destructurare pe multiple planuri, de tranziție şi economie de piață. Toate țările se confruntă cu mari dificultăți economice, cu recesiune, şomaj, scăderea nivelului de trai, instabilitate politică. În prezent, situația este susceptibilă de evoluții diferite şi contradictorii.

2. Dezintegrarea statelor federale – Iugoslavia, URSS, Cehoslovacia şi formarea unor entități politice – Croația, Slovenia, Macedonia, Bosnia şi Herțegovina, Serbia şi Muntenegru, Cehia, Slovacia, Letonia, Lituania, Estonia, Ucraina, Belarus, Moldova. În toate statele federale erau conflicte etnice latente, iar izbucnirea lor violentă a fost stimulată şi din afara zonei, din perspectiva unor certe interese geopolitice.

Apariția unor ministate, unele în premieră, potrivit unor analişti, este tot atât de neviabilă ca şi cea a statelor federale dezintegrate. Apariția lor poate fi o etapă importantă în constituirea sau intrarea în alte federații sau confederații, structurate oarecum pe alte baze, dar servind însă alte interese. Spre exemplu, în Est, Comunitatea Statelor Independente prin diferite mijloace, unele deja în desfăşurare.

3. Existența unor tensiuni şi litigii mai vechi între state şi care sunt activate la diferite intervale de timp: Iugoslavia (Serbia)-Ungaria, Iugoslavia (Serbia) -Austria, Slovacia-Ungaria, Grecia-Turcia etc.

Războiul civil din fosta Iugoslavie, început în 1991 şi internaționalizarea lui demonstrează interesele marilor puteri pentru această zonă geografică.

Conflictul din Kosovo, oferă teme de analiză şi acțiune privind gestionarea situației şi prevenirea în viitor a escaladării, a violenței şi în alte regiuni din zonele în care problemele etnice şi confesionale reprezintă pretexte de schimbare a configurației geopolitice.

4. Interesul unor mari puteri (SUA, Germania, Franța, Federația Rusă) în reconfigurarea geopolitică a Europei Centrale şi de Sud-Est.

Din analizele şi studiile americane, dar şi străine, această zonă reprezintă pentru SUA un teren deschis pentru mai multe opțiuni geopolitice.

Acțiunile desfăşurate în Kosovo au relevat că SUA şi Rusia nu au mai acționat ca forțe *adverse*, aceasta având semnificații geostrategice deosebite, de natură să contracareze ascensiunea unor superputeri asiatice ca Japonia şi China. În acest context, SUA au în vedere şi respectarea unor interese de securitate ale Rusiei (de exemplu, primirea în NATO cu acordul acesteia a Poloniei, Ungariei şi Cehiei – într-o primă etapă, apoi a Bulgariei, României, Lituaniei, Estoniei, Letoniei, Slovaciei şi Sloveniei – în a doua etapă).

5. Eterna problemă germană – rolul şi locul Germaniei unite în Europa. În 1990, Germania Federală s-a unit cu Republica Democrată Germană, rezultând un stat cu aproape 90 milioane de oameni, cel mai populat din Europa Centrală şi de Vest, cu o impresionantă forță economică şi un înalt nivel tehnologic. Împăcarea istorică dintre Germania şi Franța reprezintă un alt element major în analiza configurației puterii pe bătrânul continent. Problema este dacă Germania se va menține integrată în structurile europene, sau va încerca alături de Franța şi Belgia („nucleul dur al Europei") să domine întreaga Europă. Dacă îşi va manifesta atributele de superputere, ceea ce este de admis, iar circumstanțele istorice o dovedesc din plin, atunci va privi spre Est, având nevoie de acest spațiu pentru a accede la statutul mai sus amintit şi a completa vidul geopolitic din zonă. Recunoaşterea foarte promptă a secesiunii Croației şi Sloveniei şi impunerea acestui fapt şi celorlalți parteneri, relațiile cu aceste state în plan politic, economic şi militar, relevă clar interesele Germaniei pentru această zonă.

6. Comunitatea Statelor Independente constituită în jurul Rusiei de către Ucraina, Belarus, Moldova constituie varianta panslavă de contracarare a expansiunii în zona centrală şi estică a SUA sau a Germaniei. În prezent, CSI se confruntă cu mari probleme economice, dar arsenalul militar o recomandă în continuare ca o superputere de care trebuie să se țină seama în cadrul viitoarei configurații geopolitice şi geostrategice. În baza experienței istorice este de aşteptat ca spațiul central şi est european, să rămână o zonă de înfruntare între o Germanie („locomotiva Europei Centrale")

puternică şi dispusă să devină o mare putere şi o Rusie dornică să şteargă consecinţele înfrângerii suferite în urma „războiului rece”.

Alte mari puteri occidentale, Franţa, Italia, Spania, rămân în planul secund, neavând forţa de a impune singure soluţii strategice în regiune. Deocamdată intenţiile lor se manifestă în cadrul Uniunii Europene şi a NATO.

7. SUA entuziasmate, dar şi copleşite de statutul de unică superputere mondială. Pentru o mare putere, din totdeauna geopolitica a subsumat globalitatea şi globalizarea intereselor sale. În acest context „noul realism politic” a subliniat necesitatea ca SUA să detecteze acele zone care prin resurse şi aşezare comportă semnificaţii militar-strategice deosebite, controlul lor şi asigurarea îndeplinirii nevoilor de securitate. Astfel de zone (Balcanii, Orientul Mijlociu, îndeosebi zona Golfului, Asia de sud-est, sudul Africii, Oceanul Indian etc.) se vor afla într-o situaţie privilegiată faţă de ceilalţi parteneri occidentali (tradiţionali) ai SUA.

Conceptul „frontierelor imaginare” nu se identifică cu frontierele naturale şi desemnează acele zone geografice în care o mare putere (SUA) trebuie să intervină cu prioritate pentru a-şi apăra interesele.

Globalizare şi antiglobalizare

În urmă cu câţiva ani termenul „globalizare” era folosit foarte rar, în special de către experţi în cadrul unor reuniuni ştiinţifice. Astăzi, îl întâlnim tot mai des în întreaga lume, acolo unde politicieni, economişti, militari, oameni de cultură, şi nu numai, îşi exprimă opiniile vis-à-vis de lumea în care trăim dar mai ales faţă de perspectivele ei de evoluţie. Chiar răspândirea atât de rapidă a termenului „globalizare” stă mărturie că în lume se petrece ceva nou.

Acest „ceva nou” nu reprezintă ca până acum un set de schimbări structurale petrecute în timp prin acumulări cantitative şi limitate la anumite zone geopolitice. Sunt implicate într-un vast proces o serie de tendinţe care se suprapun, iar efectele sunt atât de rapide şi spontane încât cu greu mai pot fi predictibile şi, prin urmare, greu de monitorizat şi gestionat prin intermediul actualelor instituţii naţionale şi internaţionale, care în multe situaţii se dovedesc total neputinciose.

Prima şi cea mai importantă, în opinia multor teoreticini de renume [59] este *revoluţia comunicaţională mondială*. Aceasta îşi are originile în anii ’60, când primul satelit a fost lansat în jurul pământului, făcând astfel posibilă comunicarea instantanee între diferitele ţări ale globului. Ultimii treizeci de ani au fost martori la o intensificare uriaşă a comunicaţiilor globale, cea mai recentă şi de o importanţă extremă fiind Internetul.

A doua schimbare o constituie apariţia aşa numitei „economii fără greutate” (*Weightless economy*) şi ea din ce în ce mai extinsă la scară mondială. Este tipul de economie care transformă rapid modul în care trăim şi muncim. În momentul de faţă pieţele financiare reprezintă vârfurile de lance ale acestui tip de economie. Prin anvergură, natura instantaneităţii şi uriaşele lor cifre de afaceri, pieţele financiare de astăzi au un impact uluitor.

Globalizarea se mai referă în al treilea rând şi la o lume post 1989. *Căderea comunismului de tip sovietic* reprezintă fără îndoială una dintre transformările istorice de excepţională importanţă ale secolului de care abia ne-am despărţit. Ea s-a petrecut în mare parte fără a fi fost previzionată de legiunile de universitari şi alţi specialişti în studiul societăţii sovietice. Prin urmare, lumea nu a fost pregătită, iar dizolvarea comunismului european a adus imediat un complex de factori contradictorii, generatori de conflicte cu tendinţe globalizatoare şi în faţa cărora atât instituţiile statale democratice cât şi cele internaţionale se dovedesc neputincioase de a le controla.

În cele din urmă globalizarea se referă la *transformările ce au loc la nivelul vieţii cotidiene*. Una dintre cele mai importante prefaceri ale ultimilor treizeci de ani este egalitatea tot mai marcantă dintre femei şi bărbaţi, o tendinţă care se manifestă şi ea la nivel mondial, chiar dacă mai rămân încă multe

[59] Anthony Gides, director la London School of Economics şi autor al celebrei lucrări *Third Renewal of Social Democracy;* Will Hutton, autorul lucrărilor *The State We’re In* şi *The State to Com* (vezi pe larg un interesant dialog într cei doi politologi în „Secolul 21 Globalizare şi identitate”, editată de Uniunea scriitorilor din România şi Fundaţia Culturală Secolul 21, 7-9/2001, p.30-43.

probleme de rezolvat. Această dezvoltare este legată de schimbări ce afecteză familia şi, pe un plan mai general, viața emoțională, nu numai în societățile occidentale, dar într-o măsură mai mare sau mai mică, aproape peste tot.

În fața globalizării, care este atât de puternică încât nu i te poți opune, toate frontierele dispar – economice, politice, sociale şi culturale. Îşi face apariția o nouă concepție asupra noțiunii de timp, risc şi oportunitate.

Situația istorică în care ne aflăm, adică aceea a globalizării, este definită de profesorul universitar de la Cluj, Andrei Marga, fost ministru al Educației, în felul următor: "Este nu doar procesul prin care informațiile trec frontierele comunității de origine şi se internaționalizează, ci şi un proces încă şi mai complicat, cel al extinderii continue a pieței pe care se valorifică produsele, inclusiv cele ideatice şi spirituale. Într-o astfel de lume multe dintre răspunsurile date anterior trebuie revăzute şi, poate, reconstruite, dacă nu cumva părăsite şi lăsate în seama istoricilor. Religia s-a globalizat cea dintâi. Reprezentări şi viziuni religoase se află de multă vreme în competiție globală. Pe de altă parte, spre religie se îndreaptă încrederea şi aşteptările majorității oamenilor. Religia este reazem în epocile de schimbare profundă a condițiilor vieții oamenilor"[60].

Globalizarea nu este percepută însă peste tot la fel. Unii se declară foarte optimişti, alții pesimişti. Cert este că în fața globalizării majoritatea interpreților poartă balastul unor prejudecăți.

Criticii radicali sunt intelectuali din aria post-comunistă sau integrişti din lumea post colonială, care consideră că globalizarea este sinonimul unei americanizări umilitoare şi alienante.

Criticii moderați sunt umanişti cu sensibilitate de stânga sau conservatori creştin-democrați, care doresc să apere nu atât imaginea idealizată a unor decalaje virtuoase, cât „patrimoniul", „specificitatea" sau „creativitatea" universului european.

În opinia acestora conflictul între globalizare şi antiglobalizare n-ar reprezenta altceva decât continuarea în plan politic a contradicțiilor care opun, pe de o parte, Orientul şi Occidentul, Nordul şi Sudul, iar pe de altă parte ar implica tradiționala rivalitate dintre „bătrânul continent" şi „brava lume nouă".

Indiferent de nuanțe, criticii identificați ca militanți antiglobalizare formulează teoretic următoarele argumente:

(1) globalizarea caută să ridice o barieră impenetrabilă între sistemul euro-atlantic neoliberal şi restul omenirii, iar cine va rămâne în afara sistemului, adică nu se va integra pe motiv că nu doreşte sau că nu poate, va fi lipsit de orice legitimitate politică şi autoritate morală. Practic, i se va refuza accesul la mecanismele de (re)producere a bunăstării;
(2) dacă acceptă jocul, adică se integrează, actorul sărac este primit pe scena „comunității internaționale". I se colonizează teritoriul cu întreprinderi delocalizate, i se împrumută bani şi *savoir-faire*, i se fac invitații care simulează tratamentul egal (atractivul *Walfore State*).
(3) dacă nu acceptă integrarea, actorul sărac va pierde pe toate planurile. Economia lui sucombă prin anacronism şi decapitalizare, iar mass-media rețelei globale îl satanizează pentru a-i justifica izolarea. Exemplul cel mai edificator, Irakul atacat de douăzeci şi şapte de națiuni aliate şi înfometat printr-un embargou fără termen.
(4) deşi pare inspirată de idilica retorică a „familiei umane", lumea globalizată împrumută în realitate morfologia metropolei moderne: în centru, instituțiile, afacerile, rezidențele de elită; la margine, mizeria locativă şi anonimă a excluşilor; în centru, moraliştii cinici ai limbajului dublu; la periferii, vicioşii care-şi merită soarta copleşiți de oprobiu.

Militanții antiglobalizare se dovedesc foarte activi cu ocazia reuniunilor G7+1 (țările puternic industrializate şi Rusia). Pe lângă formele paşnice de protest, o serie de organizații neguvernamentale care militează contra globalizării şi formate în special din tineri intelectuali (universitari şi studenți) au recurs în ultimii ani şi la forme violente, ciocniri cu organele de poliție, care s-au soldat cu morți şi răniți. Astfel de evenimente au fost prezentate distorsionat de mass-media globalizată.

Pentru a face ca tabloul noii ordini mondiale să arate şi mai complet, putem aduce în discuție şi un alt aspect. Efectele pozitive ale globalizării (creşterea fluxurilor comerciale, financiare şi

[60] Andrei Marga, *Religia în era globalizării,* Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj, 2002.

tehnologice; dezvoltarea schimburilor de informaţii şi comunicaţii transfrontaliere prin Internet; sporirea influenţei actorilor societăţii civile; operaţiunile globale ale societăţilor transnaţionale) pot căpăta distorsiuni serioase în contactele directe cu efectele sale negative (internaţionalizarea reţelelor de crimă organizată şi a terorismului; transmiterea transfrontalieră a maladiilor epidemice şi a impactului ecologic)[61].

Ca orice cuvânt dătător de speranţe: Dumnezeu, libertate, comunism, capitalism etc., şi cuvântul globalizare poate fi comparat cu o scrisoare primită prin poştă: nu poţi şti dacă în realitate conţine veşti bune sau proaste, până nu deschizi plicul. Simplul fapt că este promovată de potentaţii planetei, că e însoţită de scenarii optimiste şi de promisiuni implicite, nu e suficient pentru a ne face să acceptăm globalizarea ca pe un panaceu.

Atâta vreme cât acest fenomen e înţeles de unii ca o nouă şi ultimă formă de imperialism, extinsă la scara întregii planete, în mod evident şi logic nimeni de bună credinţă nu poate fi de acord cu ea. Înţelegând însă, dimpotrivă, globalizarea ca un fenomen de înlăturare a barierelor artificiale, materiale sau spirituale dintre oameni, ca o stimulare a tot ceea ce ne uneşte, ca o armonizare a eforturilor extinsă la scara întregii planete pentru valorificarea deplină a geniului uman, cu aceeiaşi logică evidentă se poate susţine că toţi cei cu bună credinţă sunt alături de ea.

Indiferent pe ce parte a baricadei ne-am situa, un lucru este cert, şi anume că orice situaţie de conflict generează grave probleme de securitate ce nu-şi vor putea găsi rezolvarea decât printr-o percepţie corectă şi echilibrată a fenomenelor, iar pe baza ei să se poată fundamenta o strategie în interesul securităţii naţionale.

Marile procese integraţioniste

În întâiul raport al Clubului de la Roma, intitulat „Prima revoluţie globală - o strategie pentru supravieţuirea Lumii”[62], autorii, constituiţi într-un centru de reflecţie format din o sută de persoane de peste tot cuprinsul globului, atrăgeau atenţia asupra unui fenomen aflat în plină derulare şi menit să schimbe din rădăcini Lumea în care trăim: *integrarea.* Referindu-se la revoluţia tehnologică din domeniul mijloacelor comunicării de masă, reputatul cercetător canadian Marschall McLuhan semnala că însăşi logica progresului este cea care ne împinge către un „sat planetar” *(the global village),* contractat de mass-media electronice[63]. Cu prilejul rostirii „testamentului” său politic, unul dintre părinţii Uniunii Europene, Jacque Delors, atrăgea şi el atenţia sutelor de oameni politici, businessmani şi gazetari prezenţi la Davos, în Elveţia, asupra conceptului de „sat planetar”[64]. Între aceste paranteze simbolice – una teoretică, cealaltă politică – se află momentul naşterii *integraţionismului,* un proces a cărui însemnătate nu poate fi egalată, poate, decât de extraordinara sa complexitate.

Grupuri de studiu interdisciplinare, futurologi şi analişti politici sunt unanim de acord în a aprecia că *secolul XXI va fi dominat de conglomeratele de state integrate,* indiferent sub ce denumire se vor face ele cunoscute. Semnele acestei veritabile întreceri pentru cucerirea viitorului pot fi descifrate încă de pe acum. Sub ochii noştri, aproape pe nesimţite, *patru mari procese integraţioniste* sunt deja amorsate şi domină lumea contemporană.

Primul şi, probabil, cel mai bine cunoscut nouă, este cel care are loc în Europa. În general, se apreciază că, din punct de vedere instituţional, procesul european de uniune politică, economică, monetară şi, în cele din urmă, militară este şi cel mai avansat. Drumul nu a fost de loc simplu. În 1951, la Paris, şase ţări europene – Franţa, Germania, Belgia, Italia, Olanda şi Luxemburg – fondau

[61] Vezi Raportul prezentat în cea de a-54-a Adunare Generală ONU de Koffi Annan, secretarul general al organizaţiei (apud Teodor Baconsky, *Prioritatea elementului uman,* în „Secolul 21”, 7-9/2001, p.155).

[62] Alexander King, Bertrand Schneider, *Prima revoluţie globală – o strategie pentru supravieţuirea Lumii,* Raport al Consiliului Clubului de la Roma, Editura Tehnică, Bucureşti, 1993.

[63] Marshall McLuhan, *The Medium is the Message,* Penguin Books, London, 1967; idem, *Galaxie Gutemberg face a l' ere electronique,* Edision Maine, Paris, 1970.

[64] Jacques Delors, *Mesaj către Forumul de la Davos,* ianuarie 1995, difuzat integral în emisiunea „Mapamond” a societăţii Române de Televiziune, 11 martie 1995.

Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului. În anii următori s-au înfiinţat şi *Comunitatea Europeană a Energiei Atomice* (Euratom) şi, în 1957, la Roma, **Comunitatea Economică Europeană (**CEE, mai numită şi Piaţa Comună**)**. În practică, instituţiile şi politica acestora au devenit tot mai greu de distins, proces confirmat de amendamentele succesive aduse tratatului. Cele trei comunităţi au ajuns cu timpul de nedespărţit. Tratatul de fuziune din 1965 a dat tuturor o comisie şi un consiliu comune. Pe de altă parte, CEE a înregistrat o considerabilă expansiune odată cu aderarea Marii Britanii, Irlandei şi Danemarcei în 1973, a Greciei în 1981, a Spaniei şi Portugaliei în 1986, a Suediei, Austriei şi Finlandei în 1994.

În 1993, prin Tratatul de la Maastricht (Olanda) a luat naştere **Uniunea Europeană** care, cu 15 state membre şi peste 370 milioane de locuitori, devenea practic cea mai mare piaţă unică din lume. La 30 martie 1998 se decidea demararea celui mai larg proces de extindere din istoria organizaţiei, preconizîndu-se cooptarea altor 12 state europene, printre care şi România. În februarie 2001, a fost adoptat Tratatul de la Nisa prin care s-au stabilit reformele de care au nevoie instituţiile comunitare pentru a face posibilă extinderea Uniunii. În sfârşit, la 1 ianuarie 2002 a intrat în circulaţie moneda unică, ***Euro***.

Al doilea mare proces de integrare are loc – de mai multă vreme şi dintr-o perspectivă teoretică a cărei semnificaţie profundă este mai greu de perceput pentru europeni – în Asia, acolo unde Japonia pune astăzi în practică, mai ales prin forţa sa financiară şi tehnologică, conceptul în numele căruia a purtat cel de-al doilea război mondial: *„zona de co-prosperitate asiatică”*[65]. Astfel, aşa cum China comunistă, înainte de a crea instituţii democratice, făureşte mai întâi economia de piaţă, la fel şi integraţionismul asiatic a preferat să înceapă cu interconectarea economiilor şi a sistemelor financiar-bancare, precum şi cu edificarea unui sistem postindustrial integrat, bazat pe microelectronică, tehnologii înalte şi alte cureriri ale ştiinţei aplicate[66]. Instituţiile în jurul cărora are loc fenomenul asiatic de integrare sunt ASEAN (Association of South East Asian Nations) şi APEC (Asia – Pacific Economic Cooperations Group).

ASEAN s-a născut în 1967 ca reacţie de solidaritate împotriva expansiunii comuniste în Vietnam şi a insurgenţei „roşii” în propriile teritorii ale ţărilor fondatoare: Indonezia, Malaesia, Singapore, Thailanda şi Filipine. După terminarea războaielor din Indochina, organizaţia a încetat practic să mai funcţioneze. A renăscut, în 1991, ca urmare a iniţiativei Thailandei de creare a unei zone de comerţ liber în Asia de Sud-Est. Astăzi, din rândurile sale fac parte alături de ţările fondatoare Brunei şi Vietnam.

APEC a fost fondat în 1989 ca un forum al cooperării în sfera comerţului şi investiţiilor între ţările din regiune şi marile puteri din bazinul Pacificului. Membri**,** pe lângă ţările care compun ASEAN sunt şi Australia, Canada, Chile, Coreea de Sud, China şi Hong Kong, Japonia, Mexic, Noua Zeelandă, Papua Noua Guinee, SUA, Taiwan.

Al treilea mare proces de integrare a fost declanşat odată cu acordul NAFTA pe continentul nord-american. *Acordul Nord-American pentru Comerţ Liber* a fost semnat la 7 octombie 1992 la San Antonio, Texas, în prezenţa liderilor celor trei ţări membre: George Bush (SUA), Carlos Salinas de Gortari (Mexic) şi Brian Moulroney (Canada). Documentul a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1994.

Crearea acestei veritabile pieţe unice continentale, ce reuneşte aproximativ 400 de milioane de oameni, reprezintă fără îndoială unul dintre evenimentele ce vor marca profund viitorul. Procesul, având o semnificaţie particulară, necesită unele nuanţări, mai ales din perspectiva intereselor americane. SUA este prima ţară care s-a globalizat. Ca putere mondială este condamnată a avea interese globale şi de a nu putea trăi decât împreună cu Lumea întreagă. Iată de ce implicarea sa la nivel planetar este o necesitate vitală, mai presus de orice alte discuţii sau speculaţii. Ce presupune însă aceasta şi, mai ales, în ce mod se împletesc interesele Europei cu rolul contemporan al SUA sunt întrebări cărora merită să le fie căutat răspunsul.

În sfârşit, al patrulea mare proces de integrare, are loc, în spaţiul fostei URSS, în jurul Federaţiei Ruse, prin intermediul *Comunităţii Statelor Independente (CSI).* După şocul dezmembrării fostului

---

[65] Mircea Mitran, *Note de curs*, IRSI-MAE, Bucureşti, 1995.

[66] Yoo Yunzhu, *West-West, East-West, North-South and South-South Relations: implication for the International Security,* Peking, 1992.

imperiu comunist, în 15 state mai mult sau mai puțin de sine stătătoare, pus în fața posibilității de a pierde nu doar pozițiile de contact cu Europa şi Bazinul Pacificului, ci de a rata definitiv şi statutul de mare putere mondială, Centrul de la Moscova şi-a revenit cu o rapiditate extraordinară. Rând pe rând, scenariile unei uniuni slave, ale unei uniuni euroasiatice sau ale unei comunități a statelor independente au fost aruncate în arenă cu un singur şi aproape nedisimulat scop: *reintegrarea fostului spațiu sovietic,* chiar şi cu prețul unor reforme şi al unor concesii dureroase pentru Centru[67]. Astfel, dacă imperiul a fost sfărâmat de la periferia sa spre centru, reconstrucția a început într-o logică inversă, dinspre centru către ceea ce mâine vor fi noile frontiere ale unui astfel de Imperiu. O nouă structură care, cel puțin formal, va integra de data aceasta – după modelul celorlalte procese aflate în desfăşurare – mai mulți membri independenți şi egali în drepturi: fostele republici sovietice.

CSI s-a născut la 8 decembrie 1991, la Minsk, având ca țări fondatoare Rusia, Ucraina şi Belarus. Ulterior, au aderat la CSI toate fostele republici sovietice, cu excepția țărilor baltice.

După cum lesne se poate observa, o serie de părți ale Lumii scapă marilor procese integraționiste aflate în curs. Cu toate acestea, se pare că semnalele unor dezvoltări viitoare au fost deja receptate. Un exemplu se găseşte la porțile Europei, în Orientul Apropiat. În 1994, chiar înaintea desfăşurării la Bucureşti a lucrărilor Forumului Mondial (Crans Montana), o serie de planificatori, oameni de ştiință şi de afaceri din Israel, Liban, Iordania, Egipt şi Arabia Saudită se întâlneau la Eilat, pe malul Mării Roşii, pentru un simpozion consacrat viitorului regiunii. Prilej pentru premierul israelian de atunci, Yitzhak Rabin, de a lansa pentru prima oară propunerea constituirii „într-o primă etapă a unei Piețe Comune regionale". La scurt timp Rabin a fost asasinat de un fanatic naționalist şi astăzi procesul este încă înghețat, în aşteptraea unor vremuri mai bune, când pacea se va instala, totuşi, în Orientul Mijlociu.

Oricum, în lumea arabă există deja o organizație de cooperare care ar putea deveni embrionul unui viitor proces integraționist – *Liga Arabă.* Creată la 22 martie 1945, Liga promovează cooperarea economică, socială, politică şi militară şi mediază disputele între statele membre. De asemenea, Liga reprezintă statele arabe în negocierile internaționale. Membri: Algeria, Arabia Saudită, Bahreim, Commore, Djibuti, Egipt, Emiratele Arabe Unite, Irak, Iordania, Kuweit, Liban, Libia, Mauritania, Maroc, Oman, Organizația pentru Eliberarea Palestinei, Quatar, Somalia, Sudan, Siria, Tunisia şi Yemen.

Evoluții asemănătoare se pot dezvolta şi în alte părți ale Lumii. Pe continentul african a fost creată, la 25 mai 1963, la Addis-Abeba (Etiopia), *Organizația pentru Unitate Africană (OUA).* Ea grupează 53 de țări membre de pe tot continentul, adoptă decizii prin consens, iar preşedinția organizației este asigurată prin rotație. Scopul declarat al OUA constă în promovarea păcii şi securității în Africa, dezvoltarea economică şi socială a țărilor membre.

Va fi interesant de observat ce se va întâmpla şi în America de Sud, acolo unde există în prezent două organizații foarte importante: una de natură politică – Organizația Statelor Americane – şi cealaltă, de natură economică, Asociația Latino-Americană pentru Comerț Liber, ambele capabile să stea la originea unui viitor proces integraționist.

Organizația Statelor Americane (OSA) a fost fondată la 30 aprilie 1948, în capitala Columbiei, Bogota. În prezent numără 35 de membri. În 1962, Cuba a fost exclusă din activitățile organizației. Cel mai important organism de cooperare economică a țărilor latino-americane este LAFTA (*Latin American Free Trade Association).* Din rândurile sale fac parte Argentina, Bolivia, Brazilia, Chile, Columbia, Ecuador, Mexic, Paraguay, Peru, Uruguay şi Venezuela.

În concluzie se poate sintetiza că nici una dintre transformările evocate nu au apărut peste noapte. Sămânța actualei revoluții globale a germinat încet, de-a lungul anilor. În acest timp, complexitatea, incertitudinea şi rapiditatea schimbărilor au atins nivele fără precedent în istorie şi au început să lase în urmă capacitatea sistemului mondial de guvernare. Ceea ce nu întotdeauna a fost recunoscut. În fond, guvernelor nu le-au plăcut niciodată schimbarea şi nesiguranța. Dar, aşa cum s-a putut lesne observa, cei care încearcă să împiedice schimbările sunt dați la o parte din istorie.

[67] Helene Carrere d'Encausse, *Imperiul spulberat – revolta națiunilor în URSS,* SIC Press Group, Bucureşti, 1993.

La începutul anului 1989, probabil că puţini erau cei care prevedeau transformările fundamentale ce au urmat. Dominaţia sistemului bipolar asupra Lumii începuse deja să fie contestată, dar anii grei de război rece îşi puseseră pecetea nu doar asupra relaţiilor Est-Vest, ci a întregului ansamblu al relaţiilor internaţionale. Prăbuşirea sistemului comunist şi dezintegrarea URSS au zguduit nu doar continentul european, ci întreaga planetă. Astăzi, Europa şi, o dată cu ea, Lumea în întregime, au căpătat o nouă configuraţie. În prezent, evoluţiile sunt extrem de fluide, fără prea multe constrângeri, iar fructificarea lor ar putea însemna nu doar posibilitatea de a se restructura şi înnoi un continent sau altul, ci chiar sistemul mondial în ansamblul său. Această înnoire este numită generic globalizare şi după expresia profesorului britanic Anthony Giddens, „vine ca o locomotivă direct spre tine".

Noul mediu internaţional de securitate

Ultimul deceniu al secolului trecut, mai precis intervalul cuprins între căderea comunismului în ţările din estul Europei şi apoi din URSS şi până la tragicele evenimente de la 11 septembrie 2001 din SUA, mai numit şi deceniul post războiului rece, s-a caracterizat printr-un grad ridicat de instabilitate, imprevizibilitate, manifestare a unor noi riscuri şi ameninţări, mai ales asimetrice, de redefinire a relaţiilor dintre marile puteri şi de creştere a libertăţii de acţiune a actorilor regionali (statali şi nestatali). Confruntările din această perioadă au evidenţiat schimbări profunde în fizionomia conflictelor, evidenţiindu-se tot mai clar asimetria acestora şi aplicarea restrânsă a tehnologiilor informaţionale de către marile puteri.

Profundele transformări ale mediului internaţional de securitate marchează şi începutul secolului XXI. Lumea devine tot mai complexă şi interdependentă, iar globalizarea se afirmă tot mai mult ca un proces necesar şi ireversibil, cu efecte pozitive, dar şi negative asupra dezvoltării statelor şi a societăţii umane în ansamblul său. În ultimul deceniu**,** securitatea la nivel global s-a transformat dramatic. În timp ce vechile ameninţări au dispărut treptat, provocări noi şi terifiante le iau locul. Ele sunt generate de tensiunile şi instabilitatea provocată de incidenţa terorismului internaţional şi proliferarea armelor de distrugere în masă, amploarea reţelelor de crimă organizată transfrontalieră, a traficului ilegal de droguri, de bunuri şi de fiinţe umane precum şi de politicile imprevizibile ale "statelor eşuate" şi ale celor cu regimuri autoritariste. Acestea, în mare măsură, exacerbează riscul terorismului internaţional şi răspândirea armelor de distrugere în masă. România, ca parte a comunităţii internaţionale, se confruntă cu acest gen de riscuri.

Noile provocări la adresa securităţii internaţionale sunt generate de rezultatele proceselor de globalizare şi fragmentare care se adaugă unor focare de tensiune tradiţionale care se menţin în unele regiuni ale lumii. Acestea sunt asociate cu deficienţele capacităţilor de reglementare ale statelor şi organizaţiilor internaţionale, care accentuează decalajele de dezvoltare şi standardele de viaţă dintre ţările bogate şi cele sărace, frustrarea şi nemulţumirea publică. Regresul economic, sărăcia, degradarea mediului înconjurător, epidemiile de boli letale, migrările necontrolate şi tensiunile etnice tind să erodeze în continuare stabilitatea sistemului internaţional. Unele state construiesc şi dezvoltă societatea informaţională şi tind spre afirmarea germenilor societăţii cunoaşterii, altele au intrat într-o etapă post-industrială de dezvoltare dar, cele mai multe se află într-o perioadă de tranziţie politică şi economică spre modernizare. În acelaşi timp, în anumite regiuni s-au accentuat decalajele în dezvoltarea statelor şi a crescut numărul "statelor şi societăţilor fragile" şi implicit, inabilitatea şi capacitatea acestora de a controla evoluţiile de pe teritoriile naţionale proprii.

Începutul de secol marchează transformări profunde aflate într-o relaţie de proporţionalitate directă faţă de preocupările comunităţii internaţionale în prevenirea conflictelor, managementul şi soluţionarea crizelor şi extinderea geografică a procesului de democratizare. S-a pus în evidenţă faptul că după 11 septembrie 2001, abordarea securităţii prin prisma strictă a factorului militar nu mai este suficientă şi posibilă. Succesul acţiunilor şi stabilitatea sunt rezultatele afirmării unor noi tipuri de solidaritate şi cooperare internaţională.

Mediul european de securitate a evoluat în ultimii ani şi, în pofida diverselor provocări şi ameninţări la adresa stabilităţii sale, cursul schimbării este unul pozitiv. Riscurile apariţiei unei confruntări militare majore pe continentul european s-au diminuat semnificativ. Cu toate că persistă

fenomene de instabilitate şi criză la nivel subregional şi tendinţe de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state, principalele procese generatoare de securitate în plan continental sunt lărgirea NATO şi a Uniunii Europene. La acestea se adaugă dezvoltarea formelor de cooperare subregională precum şi tendinţele de dezvoltare a unor sisteme de management al crizelor prin coordonarea de către organizaţii internaţionale cu responsabilităţi în domeniu (ONU, NATO, UE, OSCE).

În Strategia Europeană de Securitate[68], motivând principalele ameninţări la adresa stabilităţii, Javier Solana constata că "Securitatea reprezintă un preambul al dezvoltării. Conflictele nu numai că distrug infrastructura, inclusiv pe cea socială, dar încurajează criminalitatea, descurajează investiţiile şi fac imposibilă activitatea economică normală." Conform concluziilor analiştilor europeni, o agresiune de mare amploare asupra Uniunii Europene este puţin probabilă în contextul actual. Dar acest lucru nu înseamnă linişte, ci mai degrabă un stres continuu, resurse consumate şi instabilitate, date de unele ameninţări cu impact major, şi anume:

- **Terorismul** - o ameninţare care subminează deschiderea şi toleranţa societăţilor democratice. Documentul sus-menţionat dezvoltă în continuare: "Cel mai recent val de terorism este unul global prin însuşi scopul său şi are legătură cu extremismul religios violent. Provine din cauze complexe, care includ: presiunea exercitată de modernizare, crizele politice, culturale şi sociale şi înstrăinarea tinerilor care trăiesc în alte societăţi";
- **Proliferarea armelor de distrugere în masă** – utilizarea acestora înseamnă atacul major asupra speciei umane, distrugerea însăşi a ideii despre viaţă. Pe lângă progresele făcute în domeniul ştiinţelor biologice, fizice şi chimice, proliferarea tehnologiei rachetelor sporeşte instabilitatea în orice societate din Europa;
- **Conflictele regionale** – indiferent de regiunea în care se produce un conflict securitatea Europei este pusă în pericol, atât direct, cât şi indirect. Javier Solana consideră că "cel mai practic mod de a aborda noile ameninţări îl reprezintă rezolvarea vechilor probleme ale conflictelor regionale";
- **Eşecul statelor** – guvernarea greşită care conduce la corupţie, abuz de putere, instituţii slabe şi, de multe ori, iresponsabilitate. De regulă, toate acestea conduc spre conflicte civile interne. În discursul analiştilor politici se mai întâlneşte şi sintagma *Bad government*[69], în sensul *guvernare greşită*;
- **Criminalitatea organizată** – Europa este o ţintă majoră pentru acest flagel.

Cu toate că procesul de normalizare a situaţiei din Balcanii Occidentali are încă un anumit potenţial de risc, ameninţarea unui conflict este destul de slabă**.** Conflictele şi tensiunile din Caucaz necesită încă o soluţionare paşnică şi de durată. Obstacolele care pot apărea din când în când în viaţa politică, socială şi etnică a unor ţări europene nu trebuie să aibă un impact major asupra sistemului de securitate euroatlantic, care este în măsură să gestioneze apariţia unor derapaje.

România ca membră a comunităţii euroatlantice se confruntă direct cu aceste provocări. Schimbările din mediul nostru de securitate constau, în principal, în mutarea accentului de pe riscurile clasice care descresc în importanţă, pe riscurile neconvenţionale care pot pune în pericol securitatea cetăţenilor, capacităţile şi instituţiile care să asigure o guvernare eficientă a statului român.

Se cuvine să încheiem acest scurt excurs teoretic ridicat de problemele globalizării cu o reflexie de excepţie a marelui politolog francez, Michel Candessus. Într-o erudită şi avântată expunere în faţa studenţilor Universităţii Sorbona, domnia sa a avut inspiraţia să formuleze următoarea frază: „*E bine să conştientizăm faptul că suntem prima generaţie din istorie căreia i se cere să se organizeze şi să administreze lumea, nu de pe o poziţie de putere ci prin recunoaşterea responsabilităţii universale a tuturor oamenilor, a dreptului egal la dezvoltare susţinută şi a datoriei universale privind solidaritatea*"[70].

---

[68] Strategia Europeană de Securitate, publicată iniţial în documentul "O Europă mai sigură într-o lume mai bună", a fost adoptată de către Consiliul Europei la 12 decembrie 2003, la Bruxelles.

[69] În limba engleză, în text.

[70] Apud, Prof.univ.dr. Dan Voiculescu, *Globalizarea din perspectiva doctrinei umaniste,* Bucureşti 2002.

Locul şi rolul geopolitic şi geostrategic al României după schimbările produse în Europa în 1989

Contextul geopolitic european este fluid, echilibrul de putere s-a frânt, iar un altul se naşte cu destule convulsii. În noul context geopolitic, locul şi perspectivele României solicită o analiză riguroasă a unor multitudini de factori.

Într-o perspectivă geopolitică aceştia sunt primordiali, iar factorul geografic va dobândi o importanţă covârşitoare, el subsumând elemente cum sunt: aşezarea geografică pe continent; populaţia; hotarele şi structura lor, caracteristicile reliefului; reţeaua hidrografică; bogăţiile naturale şi orientarea lor; starea ecologică a ţării.

Sub raportul suprafeţei şi populaţiei, România este o ţară mijlocie, dar în zona centrală şi estică, este una dintre cele mai mari.

Dezintegrarea Iugoslaviei şi a URSS a determinat apariţia unor state cu un potenţial mai redus, ceea ce în perspectiva geopolitică a dus la creşterea ponderii şi importanţei statului român, România fiind a doua ţară în zona centrală şi estică a continentului, exceptând Rusia.

Poziţia în Europa s-a îmbunătăţit, statul român ocupând locul 8 ca suprafaţă şi 9 ca populaţie, din cele 52 de ţări europene, fiind depăşită de ţări cum sunt: Germania, Franţa, Spania, Italia, Polonia, Ucraina, Turcia şi Federaţia Rusă.

Teritoriul este armonios alcătuit sub raportul formelor de relief: munţi, dealuri, podişuri, câmpii, caracteristică ce şi-a pus amprenta asupra întregii dezvoltări istorice a poporului român. Dintre toate formele de relief se detaşează prin semnificaţie Carpaţii: munţii au reprezentat “coloana vertebrală” a neamului românesc; lanţul muntos are o lungime de circa 950 km şi ocupă 66.720 kmp, ceea ce reprezintă 28% din teritoriul ţării; câmpiile 30%, iar zonele de podiş şi dealuri 42%; compunerea şi dispunerea munţilor Carpaţi, în formă de cerc, paraleli cu frontierele de est, sud şi vest, le conferă importante semnificaţii strategice în cazul unui eventual conflict.

În ceea ce priveşte reţeaua hidrografică, ea este dominată de fluviul Dunărea, ce udă pământul românesc pe o lungime de 1.075 km şi adună apele unor importante râuri, precum Jiul, Oltul, Argeşul, Siretul şi Prutul. România stăpâneşte gurile Dunării, iar din anul 1984, posedă şi canalul navigabil Dunăre-Marea Neagră. Acest ultim obiectiv a devenit şi mai important odată cu finalizarea canalului Rin-Main-Dunăre, ceea ce a creat o cale de comunicaţie fluvială între Marea Nordului şi Marea Neagră.

La toate acestea se mai adaugă şi faţada maritimă care asigură accesul României, prin strâmtorile Bosfor şi Dardanele la Marea Mediterană şi la oceanul planetar.

Cele trei elemente de mare importanţă care definesc poziţia României în Europa (gurile Dunării, accesul la Marea Neagră şi lanţul carpatic) au de altfel şi semnificaţii geopolitice majore, stăpânirea lor antrenând avantaje deosebite.

Poziţia geopolitică se defineşte prin sau în raport cu formele şi conţinuturile politice care îmbracă aceste forme geografice şi influenţează propriul destin. Din această perspectivă, istoria demonstrează corespunzător că structurile politice ce au fiinţat în decursul timpului s-au “mulat” peste spaţiul geografic, între ele existând o conexiune evidentă. Răspântia geografică a fost dublată de o răspântie politică şi militară. Suntem aşezaţi într-o regiune în care s-au încrucişat influenţele venite din trei direcţii: dinspre vest- Europa Centrală, dinspre sud – din Balcani, dinspre est – din stepele euro-asiatice.

Referinţele istorice, fără a insista, demonstrează că atuurile geografice ale României generează şi cele mai mari primejdii la adresa ei. Astfel, dinspre *vest* au venit în antichitate celţii, urmaţi apoi de alte seminţii, ajungându-se în secolul XX, la expansiunea imperialismului german. Dinspre *sud* au penetrat romanii, care au lăsat în zona carpato-danubiano-pontică, pentru totdeauna “Sigiliul Romei” dând o configuraţie etnică perenă acestui spaţiu. Au urmat bizantinii şi apoi vreme de sute de ani turcii. Dinspre *est* s-au revărsat timp de veacuri valul migraţiilor, urmat apoi, în epocile mai recente de expansiunea colosului ţarist şi sovietic.

Analiza geopolitică a României incumbă şi referirea la ţările vecine, acestea putând influenţa considerabil, aşa cum demonstrează istoria, evoluţia ţării. Din această perspectivă, schimbările

derulate sunt spectaculoase, cele mai importante fiind încetarea vecinătăţii cu Rusia, ca urmare a destrămării URSS la sfârşitul anului 1991 şi apariţia a doi vecini noi, Republica Moldova şi Ucraina. Cu toţi vecinii, România are parafate tratate politice de cooperare, în ciuda faptului că unele probleme în litigiu (ca de exemplu platforma continentală a Insulei Şerpilor, tezaurul României trimis spre păstrare la Moscova în 1916, şi restituit doar parţial) au rămas să fie soluţionate la nivelul comisiilor de experţi.

În afara graniţelor ţării, preponderenţă având ţările vecine, trăiesc importante comunităţi naţionale de români, aproximativ 4 milioane, ceea ce determină ca politica şi strategia de securitate naţională să ia în calcul şi protecţia acestora, în sens de sprijin în conservarea tradiţiilor etno-culturale.

Analiza geopolitică şi geostrategică a României facilitează descifrarea politicii şi strategiei în domeniul securităţii naţionale, principalul obiectiv, împărtăşit de majoritatea românilor, fiind integrarea în structurile euro-atlantice.

România şi problemele integrării

Aşadar, fenomenul mondial actual, la începutul celui de-al treilea mileniu, este pe deplin caracterizat de complexitate şi profunde transformări, globalizarea afirmându-se tot mai intens şi ireversibil. Disocierea netă între mediul intern şi cel internaţional este tot mai greu de făcut într-un spaţiu globalizat în care riscurile interne şi cele externe pot fi generate şi se potenţează reciproc.

Devine tot mai evident faptul că interesele şi obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar printr-o cooperare internaţională care să se manifeste nu numai în situaţii limită, ci în tot complexul economic, financiar, social, politic, militar, ecologic şi cultural-religios al lumii de astăzi. Prin realizarea unor forme de acţiune comune, obiectiv al tuturor naţiunilor lumii care împărtăşesc interese şi valori comune, se poate realiza o nouă resolidarizare a statelor lumii care să se exprime în toate aceste domenii.

Un rol deosebit de important în realizarea unui cadru organizaţional activ şi adaptabil îl are şi NATO, îndeosebi după adoptarea la summit-ul de la Washington din 1999 a unui nou Concept strategic al Alianţei.

Hotărârea NATO de a modela mediul internaţional de securitate şi de a întări pacea şi securitatea zonei euro-atlantice, implicând pe lângă parteneriat politico-militar şi extinderea Alianţei prin primirea de noi membri, a făcut din România un candidat pentru care „integrarea în structurile de securitate europene şi euro-atlantice nu are alternativă, chiar dacă eforturile ar putea fi de durată”[71].

Ţinta imediat următoare integrării României în NATO apare drept presiune a adaptării la globalizare, prin lărgirea UE ca parte a acestui proces. Procesul de lărgire al UE trebuie văzut, la rândul lui, ca un proces internaţional şi ca atare politic, desfăşurat pe fondul procesului mai larg, natural, al globalizării.

În momentele actuale, integrarea României în structurile Uniunii Europene nu se justifică numai prin interese militare sau de securitate şi apărare teritorială ci reprezintă decizia ireversibilă a poporului român de a se afilia la democraţiile occidentale. De asemenea, acest deziderat reprezintă o prioritate fundamentală a politicii româneşti. Pregătirea României pentru acest pas deosebit de important reprezintă un obiectiv major pentru întreaga societate românescă, în contextul în care opinia publică şi toate partidele politice existente se pronunţă pentru realizarea lui.

Condiţiile pe care trebuie să le îndeplinească România pentru acceptarea candidaturii de integrare acoperă întreaga sferă a sistemului social global, presupunând ridicarea performanţelor în toate domeniile de activitate şi atingerea unui grad corespunzător de interoperabilitate.

România înţelege să-şi acopere propria securitate prin integrarea eforturilor sale în activităţile structurilor europene şi euro-atlantice susţinând principiul indivizibilităţii securităţii acestora. Politica de apărare a României, având ca bază obiectivul strategic de integrare deplină în organizaţiile de securitate europene şi euro-atlantice, se realizează prin întărirea relaţiilor cu ţările occidentale şi consolidarea cooperării bilaterale cu ţările din aria sa geografică.

---

[71] Preşedinţia României, *Strategia de securitate naţională a României,* 2001.

Lansarea Planului de Acțiune pentru Aderare (*Membership Action Plan* - MAP) în aprilie 1999 a ajutat țările care intenționau să adere la NATO, inclusiv România, să-şi focalizeze din ce în ce mai mult pregătirile pe îndeplinirea scopurilor stabilite prin acest Plan.

Odată cu stabilirea întâlnirilor inter-ministeriale la nivel național, îndeplinirea obiectivelor Planului implică din ce în ce mai mult toate departamentele guvernamentale într-un efort coordonat şi sistematic. Se aşteaptă ca țările aspirante să atingă anumite scopuri în plan politic şi economic.

Astfel, şi pentru România au devenit obiective prioritare: rezolvarea oricăror conflicte internaționale, etnice sau teritoriale externe pe cale paşnică; demonstrarea angajamentului în respectarea legii şi a drepturilor omului; instituirea controlului democratic asupra forțelor armate şi a serviciilor de informații cu responsabilități în domeniul securității naționale; promovarea stabilității şi bunăstării prin libertatea economică, dreptate socială şi responsabilitate față de mediu; măsuri eficiente în plan legistativ şi instituțional pentru combaterea fenomenului corupției.

Aspectele militare şi cele legate de apărare şi securitate se axează pe capacitatea țării noastre de a contribui la apărarea comună şi la noile misiuni ale Alianței. Participarea integrală la Parteneriatul pentru Pace (PfP) este o componentă esențială. Obiectivele Parteneriatului pentru candidați cuprind planificarea scopurilor care acoperă acele domenii ce sunt relevante în cel mai direct mod pentru națiunile care aspiră să adere la NATO. Aspectele legate de securitate se centrează pe necesitatea existenței unor proceduri adecvate pentru asigurarea securității informațiilor importante, un sistem legislativ şi instituțional compatibil cu modelele sistemului în care dorim să ne integrăm.

România membră NATO - considerații geopolitice şi geostrategice

Opțiunea României pentru NATO s-a bazat pe trei argumente: “imposibilitatea de a rămâne singură în fața noilor amenințări globale, într-un moment în care, după dispariția sistemului bipolar, Rusia nu-i mai putea oferi garanții de securitate; nevoia imperioasă de a face parte din acelaşi sistem de alianțe cu vecina sa de la apus (Ungaria) spre a depăşi conflictele lor istorice prin construirea unei comunități de ținte strategice; dorința de a fi recunoscută ca parte a familiei democrațiilor euro-atlantice căreia, din punct de vedere cultural, îi aparține”[72].

În favoarea integrării României în NATO au fost luate în considerație şi argumente de ordin geopolitic, economic şi militar care au făcut şi fac, în continuare**,** obiectul analizelor în mediul cluburilor țărilor occidentale. În context, pot fi abordate următoarele trei aspecte: (1) importanța flancului sudic al NATO, (2) necesitatea întăririi flancului sudic şi (3) contribuția României la întărirea flancului sudic.

În ceea ce priveşte primul aspect, *întărirea flancului sudic al NATO,* se poate spune că analiza comparativă curentă a flancurilor arată faptul că granița de sud a spațiului euroatlantic este mai importantă decât toate celelalte. Aici terorismul are cele mai dezvoltate şi mai active organizații, existând şi cele mai multe conflicte – în Orientul Mijlociu, Asia şi Africa. Cel mai frecvent exemplu de confruntare continuă este cel din Israel şi Palestina, care se poate transforma oricând într-un conflict intens, chiar cu antrenarea altor țări. La fel**,** Irakul şi Afganistanul reprezintă potențiale teatre de acțiuni militare foarte fierbinți.

În țările africane continuă să se desfăşoare conflicte etnice şi cele determinate de crizele economice. Pot fi menționate şi conflictele dezvoltate în spațiul mediteranean, care sunt întreținute de grupurile interesate în menținerea instabilității în această zonă.

Regiunea vestică a Balcanilor reprezintă, de asemenea, o sursă continuă de conflicte interetnice şi amenințări care sunt periculoase pentru pacea regională şi continentală.

Tot în zona adiacentă flancului sudic există rute complexe ale crimei organizate transfrontaliere care, asociate cu celelalte riscuri, necesită o mai mare responsabilitate, mai multe resurse şi forțe ce trebuie puse la dispoziție de către NATO pentru a avea un răspuns adecvat la amenințările din această regiune.

[72] Adrian Severin, *Parteneriat cu Rusia?*, în “Ziua”, 3 august 2004, p. 6.

Al doilea aspect se referă la *necesitatea întăririi flancului de sud*. Deşi, prin forţele disponibile din interiorul regiunii sudice, Alianţa pare să fie suficient de puternică, zona este percepută ca fiind una destul de vulnerabilă, motiv pentru care oficialii NATO o privesc ca pe cea mai fragilă zonă. Din acest motiv, s-a conturat ideea asigurării legăturii terestre între Ungaria şi Turcia. Odată realizată această legătură, s-ar crea condiţiile prin care Alianţa ar putea să-şi asigure, în caz de nevoie, dislocarea unor forţe pentru desfăşurarea rapidă în ceea ce este denumită *cea mai instabilă zonă din lume* („pântecele moale al Europei", sau „butoiul cu pulbere al Europei").

Cel de al treile aspect se referă la *contribuţia României la întărirea flancului sudic*. Din punct de vedere politico-militar, prin aderarea României şi a Bulgariei la NATO se închide arcul de securitate între Ungaria şi Turcia, controlându-se în acest mod capacitatea strategică de apărare a intereselor şi valorilor comune ale unei noi Europe. Includerea celor două ţări în Alianţă a oferit, de asemenea, condiţiile necesare pentru o acţiune concertată de închidere a posibilităţilor de dezvoltare a actelor teroriste către continentul european şi a creat premisele întăririi securităţii regionale şi globale.

Un alt argument ce a fost luat în consideraţie pentru integrarea României în NATO este cel definit de ataşamentul dovedit faţă de valorile şi, implicit, acţiunile Alianţei pe timpul gestionării crizelor din zonă. În consecinţă, România a demonstrat că este capabilă să colaboreze cu toate naţiunile, fie că sunt, fie că nu sunt membre ale Alianţei, pentru asigurarea stabilităţii şi securităţii, pentru gestionarea anumitor crize.

Din punct de vedere militar, prin integrarea în NATO, România poate deveni o a doua forţă militară din zonă, după Turcia, fiind astfel o ofertă atractivă pentru contribuţia pe care ar putea să o aducă în zona de sud a Alianţei, asigurând, în acelaşi timp, împreună cu Bulgaria, închiderea centurii de siguranţă în jurul conflictelor din Balcani.

Mai trebuie adăugat că România a devenit deja un furnizor de securitate prin participarea la operaţiunile de menţinere a păcii şi prin colaborarea deosebit de intensă cu ţările din zonă, fiind membră a *Parteneriatului pentru Pace,* a *Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est,* a *Iniţiativei pentru Apărarea Europei de Sud-Est,* a *Organizaţiei pentru Cooperare din Zona Mării Negre* – organisme care şi-au demonstrat eficienţa în creşterea nivelului de securitate în zonă[73].

O altă iniţiativă privind dezvoltarea colaborării în zonă, după modelul Alianţei, este începerea dialogului dintre Turcia, Grecia, Bulgaria şi România pentru iniţierea acordului referitor la managementul integrat al spaţiului aerian, acord care este focalizat pe schimbul de date radar despre circulaţia aeriană şi sprijinul reciproc al echipajelor aflate în pericol.

Privind capacitatea de acţiune ca o ţară membră a NATO, România a pus deja la dispoziţie forţe pentru gestionarea unor situaţii de criză în diferite zone de pe continent şi în afara sa (Angola, Somalia, Bosnia, Kosovo, Afganistan etc.), dovedindu-şi capacitatea de dislocare, de acţiune şi nivelul de interoperabilitate cu forţele aparţinând Alianţei.

Prin urmare, o dată cu integrarea României în NATO, Sistemul Naţional de Apărare şi Securitate, asemenea întregii societăţi, este supus unui amplu proces de adaptare la cerinţele şi procedurile sistemelor Alianţei.

Integrarea în NATO, la 2 aprilie 2004, a schimbat în mod esenţial poziţia geopolitică şi geostrategică a României prin includerea sa în spaţiul euroatlantic de securitate şi democraţie, ţara noastră devenind parte a sistemului comun de apărare al Alianţei, care îi garantează securitatea. Concomitent, România participă alături de aliaţi la apărarea spaţiului democratic şi de stabilitate euroatlantic. Garanţiile Tratatului Atlanticului de Nord oferă României condiţii optime de dezvoltare economică şi socială durabile, alături de statele aliate. O dată cu aderarea la UE, ţara noastră se alătură intereselor şi structurilor europene de securitate.

Pentru prima dată în istoria sa România se va afla într-o relaţie de alianţă cu toate statele occidentale importante, inclusiv cu cele cărora li se recunosc statutul de mare putere. Va beneficia astfel de garanţii de securitate din partea celei mai puternice alianţe militare din lume, NATO, şi de sprijinul economic şi financiar al celei mai bogate uniuni de state din lume, UE.

[73] Vezi pe larg General-locotenent Constantin Gheorghe, *Considerente geostrategice privind admiterea României în NATO*, în „Gândirea militară românească", serie nouă, an XIII, nr. 5/2002, p.40-43.

Mai mult decât atât, România se află într-o relaţie specială cu SUA, cea mai puternică ţară de pe glob şi cel mai puternic membru al NATO. Relaţia specială dintre cele două ţări, *Parteneriatul strategic România –SUA*, deja dezvoltat, începând cu 1997, era reconfirmat pe timpul vizitei preşedintelui Bush la Bucureşti şi confirmat militar şi politic în Afganistan şi Irak, unde soldaţii români şi-au dat viaţa alături de cei americani pentru a elimina actuale sau viitoare surse de risc la adresa securităţii statelor NATO şi UE.

Integrarea euroatlantică a României, pe lângă beneficiul de securitate va avea ca efect şi o modernizare rapidă a ţării cu influenţe faste atât asupra prosperităţii cetăţenilor ei**,** cât şi asupra afirmării identităţii naţionale în lume. Astfel, România se va împăca cu globalizarea, adaptându-se noului context internaţional din postura de *beneficiar al globalizării* şi nu din postura de victimă a ei. La începutul secolului al XXI-lea**,** România nu are a se mai teme cu privire la independenţă, integritate şi suveranitate „ţelul istoric al tuturor românilor încă din secolul al XV – lea”[74].

Prin integrarea în NATO şi UE România, în numai 14 ani, dintr-o ţară izolată atât în Est cât şi în Vest[75] va ajunge un important membru al comunităţii internaţionale şi un actor cu veleităţi strategice internaţionale. După cum afirma Jamie Shea, „prin integrarea în NATO România se află în acelaş rând cu marile puteri”[76]. Această nouă ipostază va confrunta România cu două mari provocări: (1) valorificarea oportunităţilor oferite de integrarea în NATO şi UE pentru a îndeplinii al doilea mare ţel istoric al românilor, transformarea României într-o *ţară cu adevărat occidentală, democratică şi prosperă*; (2) înţelegerea corectă a noului context internaţional global şi modernizarea instituţiilor responsabile cu securitatea naţională pentru a putea răspunde cerinţelor de securitate ale integrării euroatlantice şi pentru a asigura României un nou statut internaţional.

Poate părea paradoxal, ţinând cont de deficienţele democraţiei interne din primii 14 ani de tranziţie, dar din ce în ce mai mult România începe să fie altfel receptată atât de statele din zona Europei de sud-est cât şi din zona Mării Negre sau a Caucazului de sud. Recent, pe timpul vizitei la Bucureşti, tânărul şi activul preşedinte georgian, Mihail Saakaşhvili, considera România „un posibil model” pentru integrarea ulterioară a ţării sale în NATO sau UE.

Fiind cea mai mare dintre puterile mici, având o poziţie geostrategică pe cât de interesantă, pe atât de incomodă şi experienţa istorică a supravieţuirii la intersecţia de rivalităţi imperiale, fericită de a face parte din Alianţa Atlantică, România nu crede în NATO-centrism. (Din diferite motive, chiar SUA şi UE nu mai cred în aşa ceva.) „Pentru România - susţine Adrian Severin -, singura ordine globală posibilă şi dezirabilă este o ordine multipolară. Cu menţiunea că un atare multipolarism nu trebuie să conducă la o alianţă a UE cu Rusia împotriva SUA sau a SUA cu Rusia împotriva UE”[77].

Recenta propunere venită din partea României privind un „Parteneriat strategic România-Rusia” ar putea să dea concreteţe formulei exprimate de preşedintele SUA despre rolul României (aliat cu statut „special”) de “cap de pod” în relaţiile SUA- Rusia.

Într-adevăr, poziţia României, stat membru al Alianţei Nord Atlantice, poate deveni una extrem de importantă, în contextul în care frontiera Nistrului redevine un „simbol geopolitic” important în tensiunea ce pare să escaladeze între statele maritime şi cele continentale (Mackinder). Statul român, ar putea îndeplini, credea Simion Mehedinţi, un antropogeograf eminent al perioadei interbelice, două funcţii geopolitice majore în regiune: „În epocile de criză europeană – o funcţie de apărare, în teritoriile din faţa Carpaţilor şi de pivot de manevră în cazul expediţiilor ofensive. O funcţie pozitivă în epocile de linişte, adică o acţiune de neutralizare şi unificare a răspântiei carpatice şi a regiunilor gurilor Dunării prin contopirea, adaptarea şi împăcarea influenţelor, intereselor şi tendinţelor divergente care se încrucişează aici”[78].

Recentul scandal al desfiinţării şcolilor româneşti din Transnistria, contrucţia canalului navigabil Bâstroe, popularea Insulei Şerpilor cu “pescari” ucrainieni etc, duc la transformarea Nistrului în

[74] Stephen Fischer-Galaţi, *Drumul României către democraţie: un trecut problematic, un viitor incert, Europa de Est şi Războiul Rece*, Institutul European 1996, p 108.

[75] A se vedea interviul acordat în toamna anului 1988, pe timpul vizitei la Washington, de Silviu Brucan lui Nestor Rateş, difuzat la acel moment de Radio Europa Libera şi reluat de acelaş post de radio în decembrie 2003.

[76] Interviu ziarul „Jurnalul Naţional” din luna noiembrie 2003.

[77] “Ziua”, 3 august 2004, p. 6.

[78] Vezi *Transnistria şi căderea imperiilor*, în “Ziua”, 7 august 2004, p. 4.

actuala frontieră geopolitică a României. În măsura în care elita politică, diplomatică şi chiar academică îşi poate asuma un rol regional, aceasta trebuie să împingă România, chiar dacă nu neapărat şi din punct de vedere al dreptului internaţional, până la Nistru.

Să ne amintim şi de analiza făcută de marele savant Simion Mehedinţi, chiar în anul în care a izbucnit prima mare conflagraţie mondială a secolului trecut, întrucât esenţa ei ar putea fi de actualitate: „Meridianul istoriei se mută aşadar iarăşi spre Răsărit, iar noi suntem tocmai în punctul critic, unde acest meridian va trece în curând. Generaţia de faţă, vrând**,** nevrând, va fi de faţă la evenimente care vor deschide alte mari capitole în istoria Europei peninsulare”[79].

Repoziţionarea geostrategică a Mării Negre

Bazinul estic al Mării Negre a devenit, în ultimii ani, un teatru al tragediei umane, etnice şi culturale. Criza ostaticilor de la Beslan din Osetia de Nord, luptele intestine continue din Georgia, dar şi asasinarea preşedintelui cecen de orientare prorusă au condus la o situaţie explozivă în ceea ce priveşte insecuritatea în zonă. În acest context, patru forțe şi-au concentrat atenţia şi eforturile pentru reglementarea sau menţinerea sub un anumit control: Rusia, SUA, NATO şi UE. Toate patru au declarat război contra terorismului, chiar Moscova dorind să aplice principiul Washington-ului, respectiv contracararea terorismului oriunde în lume, ca măsură preventivă.

“Bazinul estic al Mării Negre constituie frontiera răsăriteană a comunităţii euroatlantice”, susţine analistul politic Victor Ionescu[80]. “Pentru SUA, NATO şi UE, Irakul, Iranul şi Siria reprezintă ameninţări strategice la adresa Occidentului.” În fapt, trebuie să ţinem cont că nu numai terorismul este o ameninţare dură la adresa acestora, ci şi crima organizată, drept suport logistic acţiunilor teroriste, toate conexate cu proliferarea armelor de distrugere în masă şi, mai ales, a tehnologiilor duale şi materialelor strategice. “De aceea, instaurarea democraţiei şi securităţii în ţările estpontice şi caucaziene este imperativă pentru UE şi NATO, angajate în război direct cu terorismul internaţional. Aşa se explică puternicul sprijin dat de SUA şi apoi de UE *revoluţiei trandafirilor* din Georgia, din ianuarie 2004, unde practic, Mihail Sakashvilli a răsturnat un preşedinte aflat în deplină legalitate, pe Edward Shevardnadze.” Este de remarcat faptul că necesitatea unei stări, chiar iluzorie, de securitate zonală impune utilizarea de metode şi mijloace greu de imaginat la un moment dat sau într-un anumit context. “Pe acest fundal din estul Mării Negre se desfăşoară o nouă etapă a competiţiei globale ruso-americane, SUA consolidîndu-şi poziţia şi influenţa în regiunea Caspica-Caucaz-Marea Neagră, iar Rusia încercând să păstreze tot ce poate în zona petrolului caspic şi conductelor sale caucaziene. Şi tot pe acest fundal, recrudescenţa terorismul cecen destabilizează situaţia în limitrofele provincii caucaziene ale Rusiei: Cecenia, Inguşeţia şi Osetia de Nord.” În sensul celor expuse mai sus, intervenţia trupelor ruseşti în Osetia de Nord (Beslan) demonstrează principiul prevenirii atacurilor teroriste în afara graniţelor Federaţiei Ruse. “SUA şi UE, interesate de succesul proceselor de democratizare şi reformă din Georgia, dar şi în a găsi noi surse de petrol faţă de cel arab şi iranian, caută să stabilizeze pe termen lung şi vizează chiar integrarea zonei estice a Mării Negre, acum pe cale de a deveni regiunea de tranzit peste petrolul şi gazele venite din afara OPEC şi a Golfului, respectiv venite din Caspica şi Kazahstan. Mai mult chiar decât America, pare a fi interesată Europa în a integra estul Mării Negre care capătă acum o importanţă crucială în strategia pe termen lung a UE pentru a-şi asigura surse de energie”.[81]

Este necesară, aşadar, o strategie clară pentru această zonă vitală, plină de surse energetice, dar şi de surse de risc la adresa securităţii internaţionale, caracterizată de suprapunerea efectelor Europei, Asiei şi Orientului Mijlociu.

În concluzie, este vizibil efortul marilor furnizori de securitate, dar şi consumatori de resurse energetice şi economice, de a securiza graniţa estică a spaţiului pontic, ceea ce înseamnă o stabilitate

[79] Simion Mehedinţi, *Chestia Orientală, din punct de vedere geografic şi etnografic,* în “Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie” 1914.
[80] “Balcanii”, nr. 47, octombrie 2004, pp. 16-17.
[81] Ibidem.

a comunității euro-atlantice, ținând cont şi de faptul că zona Balcanilor de Vest este deja "cauterizată", după cum spunea acelaşi prestigios analist politic.

FACTORI DE RISC PENTRU SECURITATEA GLOBALĂ

Concepte

Schimbările de la sfârşitul secolului trecut şi începutul secolului actual au creat/crează o lume străbătută de tendinţe contrarii, o lume mult mai complexă şi eterogenă, marcată de ambiguităţi. Începutul secolului al XXI-lea este marcat de transformări profunde**,** ale mediului de securitate. Lumea devine tot mai complexă şi interdependentă, iar fenomenul globalizării se afirmă tot mai mult ca fiind ireversibil. Pentru a înţelege pericolele acestui nou mediu de securitate, în literatura de specialitate, şi avem în vedere atât cadrul legislativ cât şi unele concluzii ale studiilor recente pe plan naţional şi internaţional, se operează cu termenii: disfuncţii, vulnerabilităţi, factori de risc, ameninţări şi pericol. Doctrina naţională pentru informaţii de securitate introduce şi conceptul de agresiune. Dar să luăm fiecare noţiune în parte[82].

Disfuncţie – o tulburare a funcţiei unui aparat sau sistem. În sens strict tehnic, reprezintă reducerea adaptării sau integrării unui subsistem la sistemul din care face parte. În materie de securitate naţională, disfuncţia poate fi definită drept o alterare uşoară a stării de echilibru dintr-un anumit subsistem sau domeniu, generată de o carenţă sau lipsă legislativă; aplicarea necorespunzătoare a unui act normativ; lejeritatea sau absenţa caracterului punitiv al unui act; interferenţa mai multor linii de activitate în prezenţa unui sistem de control neadecvat; un sistem de management defectuos sau ineficace; orice alte fapte ce pot perturba echilibrul unui sistem.

Vulnerabilitate – însuşirea de a fi atacat uşor, de a avea părţi slabe, defectuoase, criticabile. În sens larg, însuşirea de a avea puncte (centre de comandă) sensibile, nevralgice. Este fisura ce va permite unei persoane, unui grup de interese sau unui obiect de a pătrunde într-un sistem străin în scopul de a-l prelua sub control sau de a-l exploata direct. Le Petit Larousse acordă acestui cuvânt semnificaţia de slăbiciune, care dă posibilitatea unui atac, care face pe cineva să fie susceptibil de a fi atacat şi/sau rănit. În ceea ce priveşte securitatea naţională, vulnerabilităţile la ameninţări sunt acele împrejurări, obiective sau subiective, care reduc sau anulează capacitatea de rezistenţă faţă de un pericol real sau potenţial la adresa siguranţei naţionale. Doctrina naţională a informaţiilor pentru securitate abordează vulnerabilitatea drept starea de fapt, proces sau fenomen din *viaţa internă* a comunităţii naţionale care diminuează capacitatea de reacţie a societăţii la riscurile existente ori potenţiale sau care favorizează apariţia şi dezvoltarea acestora, cu consecinţe în planul realizării securităţii naţionale.

În Petit Larousse, Paris, ed. 2000, **ameninţarea** este definită drept un semn sau indiciu care permite să se previzioneze un pericol. În Dicţionarul Explicativ al Limbii Române[83], această sintagmă este definită drept acţiunea de a constitui o primejdie pentru cineva sau ceva ori ca o paradigmă, a prevesti ceva rău. În sensul Legii siguranţei naţionale[84], ameninţarea este manifestarea de orice fel a unei capacităţi ori intenţii de a materializa un pericol de natură a suprima ori ştirbi oricare dintre atributele fundamentale sau calităţile existenţiale ale statului român, baza economică a societăţii, ordinea constituţională, drepturile sau libertăţile fundamentale ale cetăţenilor. Atributele fundamentale ale statului sunt caracterul de stat naţional, suveran şi independent, unitar şi indivizibil al României, precum şi manifestarea sa ca stat de drept, democratic şi social. Doctrina specifică în dreptul ameninţării definiţia: capacităţi, strategii, intenţii, planuri ce potenţează un pericol la adresa atributelor fundamentale sau calităţilor existenţiale ale statului român, a bazei economice a societăţii, a ordinii constituţionale, a drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale cetăţenilor.

Ne punem întrebarea dacă o ameninţare apare şi dispare instantaneu? Există posibilitatea să o contracarezi? Conform definiţiilor de până acum, ameninţarea previzionează un pericol.

Pericol înseamnă orice situaţie sau întâmplare care pune ori poate pune în primejdie existenţa, integritatea cuiva sau a ceva. În sens peiorativ înseamnă şi ameninţare sau risc. Aceeaşi definiţie este

[82] Vezi pe larg în *Riscuri în analiza decizională de siguranţă naţională*, autor Ioan BIDU, Editura ANI, Bucureşti, 2004
[83] Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, *passim*
[84] Legea nr. 51 / 1991

dată şi de alte dicţionare. În sens doctrinar, pericolul este rezultatul materializării ameninţării sau iminenţa producerii unei agresiuni.

Deşi Legea siguranţei naţionale sau Strategia de securitate naţională a României nu dezvoltă subiectul agresiunii (indiferent de forma sa), Doctrina naţională pentru informaţiile de securitate se avântă pe un teren virgin, până în prezent, în domeniu. Literar, agresiunea înseamnă (1) folosirea forţei armate de către un stat sau o coaliţie de state împotriva suveranităţii, integrităţii teritoriale şi independenţei politice a unui alt stat, (2) atac neprovocat împotriva unei persoane şi (3) acţiune exterioară care primejduieşte echilibrul şi integritatea unui sistem viu. În contextul securităţii naţionale şi internaţionale, **agresiunea** este definită drept acţiunea violentă sau nonviolentă, desfăşurată prin mijloace armate, electronice, psihologice sau informaţionale, pe baza unor strategii sau planuri, de către o entitate (state, grupuri de presiune, actori nonstatali, centre de putere) împotriva valorilor, intereselor şi necesităţilor naţionale de securitate.

Riscul trebuie discutat în alt sens decât cel probabilistic, respectiv de a risca pentru a câştiga. Noţiunea exprimă posibilitatea de a ajunge într-o primejdie, de a avea de înfruntat un necaz. Este starea ce caracterizează un pericol posibil. Factorii de risc pentru securitatea naţională reprezintă acele împrejurări care potenţează ameninţările şi favorizează materializarea lor în consecinţe ce pot prejudia echilibrul într-o societate democratică. Doctrina introduce definiţia următoare: situaţii, împrejurări, elemente, condiţii sau conjuncturi interne sau externe, uneori dublate şi de acţiune, care determină sau favorizează materializarea unei ameninţări la adresa securităţii naţionale în funcţie de o vulnerabilitate determinată, generând efecte de insecuritate.

Important pentru demersul analitic este aducerea în discuţie a *teoriei societăţii riscului,* elaborată la începutul anilor '80, pentru ca în anii '90 să fie aplicată sudiilor de securitate. Aceasta este cea mai recentă şi, în acelaşi timp, printre cele mai provocatoare teorii privind securitatea. Are în vedere societatea contemporană (postindustrială, postmodernă) care, prin gradul foarte ridicat de complexitate a sistemelor de producţie şi distribuţie, a modului de locuire, a sistemelor de transport, de comunicaţii etc., devine ea însăşi generatoare de riscuri de securitate. Părintele acestei teorii este sociologul german Ulrich Beck[85]. Fiind preluată şi prezentaţă pe larg în literatura de specialitate din România[86], ne vom mărgini a puncta doar aspectele esenţiale.

Progresul tehnologic al societăţii potindustriale crează riscuri de securitate. Prin urmare, societatea postindustrială este o societate a riscului. În societatea posindustrială statul şi naţiuunea sunt expuse unor riscuri sociale şi tehnice fără precedent. Riscurile sunt politice (războaie civile, conflicte etnice şi religioase), economice (crize economice, şomaj, sărăcie) riscuri de mediu (accidente industriale, poloare), societale (agresarea identităţii, afectarea ordinii publice, corupţie, trafic de bunuri şi persoane, terorism). Statul bunăstării (*welfare state*), concept central în ştiinţele sociale occidentale, a cărui funcţie principală este aceea de producţie şi de distribuţie a bunăstării, este treptat înlocuit de un stat a cărui principală funcţie este gestionarea producţiei şi distribuţiei riscurilor. Societatea bunăstării devine astfel societatea riscului şi, în consecinţă, statul bunăstării devine statul securităţii. Funcţia sa principală ar fi, în acest caz, gestionarea securităţii societăţii.

Exemplul cel mai edificator se referă la şomaj. Şomajul de masă devine transnaţional pentru că producţia de bunuri este, la rândul ei, transnaţională. Productivitatea foarte ridicată a industriilor din aria occidentală produce un şomaj de masă în ţările din lumea a treia. Şomajul nu mai este un fenomen local şi nici măcar naţional. Apar pungi ale şomajului de masă între mai multe ţări, care sunt mediul cel mai propice pentru înflorirea crimei organizate, a traficului de bunuri şi persoane, a terorismului etc. Societatea riscului îi tratează cu aceeaşi măsură şi pe bigaţi, şi pe săraci.

Având în vedere argumentaţia teoriei societăţii riscului, definiţia riscului la Ulrich Beck este următoarea : „ Riscul poate fi definit ca o cale sistematică de gestionare a evenimentelor cu pericol potenţial şi a insecurităţii induse şi introduse de procesul de modernizare"[87].

---

[85] Ulrick Beck, *The Risck Society, Towards a New Modernity,* Sage Publication, 1992, p.10.
[86] Vezi mai recent Ionel Nicu Sava, *Studii de securitate,* Centrul Român de Studii Regionale, Bucureşti, 2005, p.283-299.
[87] Ulrick Beck, *op. cit.,* p. 21, apud Ionel Nicu Sava, *op. cit.,* p.293.

Riscuri asimetrice

O nouă categorie de riscuri sunt cele asimetrice, neconvenționale, neoclasice, ce pot consta în acțiuni armate şi nearmate deliberate, având ca obiectiv afectarea securității naționale prin provocarea de consecințe directe sau indirecte asupra vieții economico-sociale a țării. Între riscurile de acest tip se pot enumera: terorismul politic transnațional şi internațional, inclusiv sub formele sale biologice şi informatice; acțiuni ce pot atenta la siguranța sistemelor de transport intern şi internațional; acțiuni individuale sau colective de accesare ilegală a sistemelor informatice; acțiunile destinate în mod premeditat afectării imaginii unei țări în plan internațional, sub diferite forme şi în împrejurări variate, cu efecte asupra credibilității şi seriozității în îndeplinirea angajamentelor asumate; agresiunea economico-financiară; provocarea deliberată de catastrofe ecologice.

Este necesară, totuşi, explicarea conceptului de asimetrie[88]. În sensul semanticii, a discuta despre simetrie ar însemna să priveşti un ansamblu din afara lui şi să identifici elementele componente reciproc dispuse (corespondente), realizând în acest mod o anumită armonie, concordanță şi proporționalitate. Luând în considerare cele expuse mai sus, în sfera preocupărilor noastre înseamnă că orice faptă are şi răsplată, respectiv orice infracțiune contra securității personale, de grup sau naționale este pedepsită de către legea penală. Şi atunci, ne punem întrebarea! Putem aplica legea talionului în cazul unui atac terorist[89] sau al nenumăratelor victime ale narcomaniei? Nu putem, deci avem în față o amenințare asimetrică! Neconvenționalitatea rezultă tocmai datorită faptului că lipseşte orice logică în desfăşurarea ei. Ca o paradigmă a neconvenționalismului, tot cea ce este vechi trebuie dat la o parte? Oare democrația nu înseamnă o construcție în care domneşte convenționalismul[90]? Este posibil ca astfel să fi judecat teroriştii, când au transformat un obiect cu destinație civilă (avion de pasageri) în armă teroristă (fatidica zi de 11 septembrie)! Retoric, nonconvenționalismul nu ne mai dă voie să judecăm o acțiune de combatere a unei amenințări clasice în conformitate cu semantica convenționalismului. Modul de a acționa conform unei obişnuințe sau aşteptări este exclus.

Dintre cele de mai sus, terorismul internațional se manifestă într-o formă acută fără precedent, prefigurând efecte multiple asupra securității statelor şi stabilității internaționale în general.

În contextul în care constatăm o creştere a gradului de complexitate şi de impredictibilitate al terorismului internațional, va trebui ca măsurile interne de management al crizelor să fie mai bine coordonate, sub cerința asigurării operative şi eficiente a participării oricărui stat la eforturile internaționale de combatere a acestei amenințări.

Disocierea netă dintre evoluțiile din mediul intern şi cel internațional este tot mai greu de făcut, în contextul acțiunii conjugate şi întrepătrunderii unor procese care pot crea condiții favorabile pentru apariția, previzibilă sau imprevizibilă, a unor riscuri la adresa securității naționale. Accentuarea interdependențelor multiple dintre state, globalizarea şi liberalizarea schimburilor de orice fel – de la cele comerciale la cele informaționale – fac tot mai dificilă o asemenea disociere într-un mediu globalizat, în care riscurile interne şi externe se pot genera şi potența în mod reciproc.

Noul mediu de securitate în perioada post-război rece reclamă analiza atentă a factorilor de risc la adresa securității naționale. Documentele programatice ale securității şi apărării țării, precum şi unele studii în domeniu menționează, printre altele: terorismul internațional; proliferarea armelor de distrugere în masă şi a tehnologiilor aferente; criminalitatea organizată internațională; evoluțiile negative în plan subregional în domeniul democratizării, respectării drepturilor omului şi al dezvoltarii economice; fenomenul migrației clandestine; decalajele între nivelurile de asigurare a securității şi gradul de stabilitate ale statelor din anumite zone ale lumii; limitarea accesului statului la unele resurse şi oportunități regionale importante pentru realizarea intereselor naționale; subdezvoltarea; explozia demografică; criza energetică şi de materii prime; criza alimentară;

---

88 Ioan Bidu, *Meridiane de securitate*, Editura ANI, Bucureşti, 2003, *passim.*

89 Spre exemplu, cele două atentate teroriste (declarația FSB-ului, vezi cotidianul *ZIUA* din 30 august 2004) asupra avioanelor Tupolev aflate în zbor pe rutele interne ruseşti.

90 Tendință de a se conforma regulilor general acceptate, fără o percepere proprie, a faptelor, *cf. Marele dicționar de neologisme, Ed. Litera Internațional, Bucureşti, 2001*

insuficienţa resurselor de apă; modificările climatice; catastrofele ecologice; dezastrele de naturi diferite ş.a. Dintre factorii de risc menționați vom prezenta, succint, doar o parte.

Criminalitatea organizată transfrontalieră

Crima organizată şi terorismul reprezintă ameninţări asimetrice pentru securitatea comunităţii internaţionale, care, în foarte multe cazuri, trebuie privite într-o profundă interacţiune dată de natura fluctuantă a ambelor fenomene transfrontaliere, de utilizarea unor metode şi tactici violente, de realizare a obiectivelor propuse (chiar dacă motivaţiile sunt diferite) de implicare în afaceri criminale dar şi semilegale, pentru camuflarea acţiunilor ilicite şi de spălare a banilor, activităţi planificate de structuri organizate, piramidale ce au la bază reglementări rigide şi oculte de aderare, protecţie şi sancţiune a membrilor.

În prezent, se poate vorbi de o criminalitate strategică ce reprezintă o combinaţie letală între crimă organizată şi terorism, ce urmăreşte uzurparea puterii politice, prin crearea unei economii paralele care deteriorează credibilitatea instituţiilor fundamentale ale statului de drept în faţa cetăţenilor, ce se confruntă cu o lezare a drepturilor şi libertăţilor fundamentale dar şi cu riscurile provocate de infracţionalitatea transfrontalieră atât la nivelul securităţii individuale, cât şi ale comunităţii în general.

Pentru început ar trebui să definim conceptul de crimă organizată[91]. Aceasta reprezintă acel segment infracţional la care se raportează activităţi ilegale de natură să afecteze grav anumite sectoare ale vieţii economice, sociale şi politice, desfăşurate prin diverse metode şi mijloace, în mod constant, planificat şi conspirat, de către grupuri de indivizi, cu o ierarhie internă bine determinată, cu structuri specializate şi mecanisme de autoapărare, în scopul obţinerii de profituri ilicite, la cote deosebit de ridicate. Caracteristicile esenţiale ale acestui flagel sunt: (1) activităţile ilegale specifice acestui segment infracţional prezintă un grad sporit de periculozitate afectând grav anumite sectoare ale vieţii economice, sociale şi politice; (2) activitatea infracţională este sistematizată, planificată, conspirată, cu caracter de continuitate; (3) subiecţii actelor infracţionale pot fi persoane care acţionează în mod individual sau în cadrul unor asociaţii criminale; (4) metodele şi mijloacele de acţiune ale subiecţilor infracţionali sunt nelimitate; (5) scopurile urmărite de subiecţii infracţionali au un caracter divers.

În contextul celor de mai sus, asociaţiile criminale se caracterizează prin: (1) stabilitatea unităţii infracţionale; (2) existenţa liderului şi ierarhia subordonării; (3) specializarea membrilor asociaţi, obţinerea de mijloace financiare, spălarea banilor prin investirea acestora în activităţi economice legale; (4) existenţa unor mecanisme de neutralizare a controlului statului. Trăsăturile sunt unanim recunoscute în cadrul Comunităţii Europene fiind reiterate de Convenţia de la Strasbourg, din 8 noiembrie 1990, Declaraţia de la Berlin, din 8 septembrie 1994 privind întărirea cooperării în lupta împotriva criminalităţii în materia drogurilor şi criminalităţii organizate în Europa, a şaptea Conferinţă internaţională împotriva corupţiei, Beijing, octombrie 1995, Congresul Naţiunilor Unite pentru prevenirea crimei organizate şi tratamentul delincvenţei - Cairo 1995, precum şi în proiectul Convenţiei cadru a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru combaterea crimei organizate transnaţionale[92].

Dintre asociaţiile criminale se desprind, cu obstinaţie, cele de tip mafiot. Mulţi autori utilizează sintagma *mafia rusă, turcă, chineză etc.*, ceea ce este fals, întrucât numai asociaţia criminală de etnie italiană se poate raporta acestei construcţii (implicit extensia ei, americană). Drept urmare, mafia reprezintă acel segment infracţional la care se raportează activităţi ilegale deosebit de periculoase, desfăşurate prin metode agresive de asociaţii de indivizi cu o structură organizatorică ierarhizată şi un lider autoritar, având la bază un cod de conduită obligatorie, ritualuri de admitere a membrilor şi o lege a tăcerii, în scopul instituirii controlului asupra unor sectoare ale economiei sau chiar asupra unor niveluri de decizie ale societăţii şi a obţinerii de câştiguri fabuloase[93].

---

[91] Vezi pe larg în Ioan Bidu, *Crima organizată transfrontalieră – ameninţare la adresa securităţii internaţionale*, Editura ANI, Bucureşti, 2004.

[92] *Ibidem.*, p. 21.

[93] *Ibidem*, p. 17.

În concepția organismelor de aplicare a legii la nivel internațional (INTERPOL, EUROPOL), asociațiile criminale de tip mafiot pot fi împărțite în patru grupe distincte: (1) **Familiile mafiei**, în care se regăsesc, de regulă, structuri ierarhice, norme interne de disciplină, un cod de conduită şi o anumită diversitate de activități ilicite (cartelurile columbiene ale drogurilor, bandele de motociclişti etc.); (2) **Organizațiile profesionale**, ai căror membri se specializează în una sau două tipuri de activități criminale (traficul de maşini furate, laboratoarele clandestine pentru fabricarea drogurilor, imprimerii clandestine de monedă falsă, răpiri de persoane pentru răscumpărare, jafuri organizate etc.); (3) **Organizațiile criminale etnice**, ca rezultat al unor determinisme istorice, economico-sociale, culturale şi politice, expansiunea geografică, permisivitatea legilor; (4) **Organizațiile teroriste internaționale**, care practică asasinatele, deturnările de avioane, răpirile de persoane etc., sub diferite motivații (politice, militare, religioase sau rasiale)[94].

Principalele rețele ale crimei organizate, mai bine cunoscute sunt: Mafia italiană (cu precădere siciliană), Cartelurile columbiene, Rețelele ruse, Triadele chineze şi Yacuza japoneză[95].

Despre *Mafia italiană* se ştie că la sfârşitul anului 1990, Cosa Nostra număra aproximativ 5.500 membri, Camorra napolitană circa 7.000, iar 'ndragheta calabreză 5.000 membri. Apartenența la Mafie se dobândeşte prin naştere, căsătorie sau prin intermediul rudelor ori prietenilor apropiați. Sunt inițiați ca frați, indiferent de originea națională, inițial ca ucenic sub atenta observație a unui membru cu drepturi depline. În această perioadă asimilează regulile, participă la o sumedenie de acțiuni ilegale, graduale ca gravitate, trecerea şi implicarea lui necondiționată fiind dovada că ucenicul merită primit în organizație. Practic, dobândeşte profilul girantului său cu care devine partener după primire, dobândind drepturile, privilegiile, obligațiile şi protecția familiei mafiote de care se desparte doar prin moarte.

Organizația are un cod de legământ (*„omerta„ – tăcere nobilă*) care încălcat atrage moartea celui în cauză. Familiile mafiote au în frunte un „cap" căruia i se spune „naş", asistat de un „subcapo" şi „consigliere". Aceştia, în special consilierul, fac legătura cu locotenenții, cărora le transmit ordinele naşului. Locotenenții organizează actul criminal propriu-zis, executat de „soldații" organizați în „regiune".

Mafia se deosebeşte de celelalte entități ale crimei organizate prin dorința şi capacitatea ei de a influența şi controla activități sociale, economice şi politice pe raza unui anumit teritoriu datorită legăturilor pe care le realizează prin corupție şi/sau violență asupra funcționarilor publici cu rol în sistemul decizional de stat. Această „simbioză" creează premisele sporirii exponențiale ale veniturilor şi puterii Mafiei, care, în situația întâlnirii unor oponenți printre funcționarii publici, aceştia sunt fie corupți fie eliminați fizic.

De aceea, în perioada 1970 – 1980, statul italian a organizat o ripostă importantă prin instituțiile sale, determinând orientarea acțiunilor Mafiei italiene în unele țări foste comuniste şi în câteva țări africane.

Mafia din SUA s-a format în primele decenii ale colonizării, inițial ca o prelungire a Mafiei italiene, penetrând viața politică, economică şi socială din noile metropole americane. Activitatea ei a cunoscut unele adoptări, în sensul că s-a renunțat la unele semne simbolice în ritualul de inițiere, iar consilierii, din ce în ce mai instruiți, au devenit principalii avocați ai familiei. Astfel, ei aveau rolul deosebit de a orienta activitățile pentru a se specula la maximum imperfecțiunile legislative.

Domeniile de activitate erau diverse de la traficul de băuturi alcoolice şi tutun, până la traficul de droguri, prostituție, jocuri de noroc, taxe de protecție, adică tot ceea ce aducea profituri mari şi imediate.

Cartelurile columbiene sunt implicate în special în traficul de cocaină, contribuind la formele de producție din Columbia, Peru, Brazilia şi Ecuador, unde sunt cultivate circa 40.000 ha, producția exportată situându-se la 500 t (90% din producția mondială). În ultima perioadă, s-au implicat şi în traficul de heroină, culturile de opiacee, întinzându-se pe 20.000 ha şi asigurând 45% din producția mondială.

---

[94] *Ibidem*, p. 19.

[95] Un studiu interesant asupra organizațiilor de tip mafiot este cel realizat de către Paolo Pezzino în *Mafiile*, Editura Bic All, Bucureşti, 2003.

Organizarea cartelurilor columbiene este asemănătoare: şeful cartelului; grupul oamenilor de încredere; nivelele inferioare, toate realizând o structură modulară, compartimentată şi verticalizată, cu posibilitatea continuării activității chiar dacă unele componente sunt anihilate de forțele statale sau de grupuri rivale.

Cele mai importante au preluat numele localității unde îşi au sediul central şi au o structură piramidală, formată din mai multe grupuri autonome, care controlează absolut regiunea: Medellin, Cali, Canca.

Caracteristica acestora rezidă din implicarea în economia subterană a regiunii controlate şi exclusivitatea asupra tuturor operațiunilor legale. De asemenea, violența extremă a acestor grupări a făcut ca guvernele din regiune să creeze structuri militare comune de luptă împotriva culturilor de substanțe narcotice cu un important sprijin logistic din partea SUA, care constituie o principală piață de desfacere alături de Canada, Mexic şi Țările de Jos.

Crima organizată rusă are o structură complexă: pe plan intern similară unei organizații de tip mafiot, iar în străinătate are trăsături specifice rețelei de crimă organizată transfrontalieră specializată pe diverse tipuri de infracțiuni. S-a format după anii '90, în contextul destrămării sistemului socialist de organizare socială, de proprietate şi de economie, cu scopul obținerii unor relații speciale cu reprezentanții puterii şi cu funcționarii care gestionau întreprinderile şi sistemul financiar. S-a ajuns ca, prin diverse „inginerii financiare" să acumuleze proprietăți importante, să patroneze economia subterană, să maximizeze profitul în detrimentul populației care a ajuns la o pauperizare continuă şi accentuată.

Se apreciează că pe teritoriul fostei URSS funcționează 5.800 angajați, circa 200 având ramificații internaționale, cu activități ilegale axate pe: trafic de droguri, trafic ilegal de arme, materiale radioactive şi unele materiale cu dublă utilizare, migrația ilegală de bunuri şi persoane, trafic de organe umane, trafic de femei exploatate pentru prostituție în Europa, Israel şi Orientul mijlociu, crimă la comandă, spălarea banilor, implicarea în activități legale prin cumpărarea de imobile în toată Europa de Vest, investiții imobiliare pe piețe aflate la început, asumarea rolului de investitori srategici pentru firme controlate etc.

Pe teritoriul Comunității Statelor Independente nu există o structură mafiotă de tip piramidal şi centralizată sub o conducere unică (tip Mafia italiană), însă organizarea pe criterii etnice, care controlează absolut un teritoriu, o apropie de aceasta. Astfel, armenii sunt specializați în taxe de protecție în domeniul comercial; daghestanii în trafic de arme, droguri, valută; azerii – controlul comerțului cu fructe la Moscova şi trafic ilegal de droguri, mai ales droguri sintetice; cecenii – acțiuni violente tip racket, prostituție, trafic de droguri, acte de corupție; ucrainienii dezvoltă traficul cu droguri uşoare, cu autoturisme de lux furate, iar ruşii traficul de cocaină, prostituția, traficul de materiale strategice şi de arme.

Diverse clanuri invizibile, aflate într-o concurență feroce, domină sectoare importante ale economiei, ceea ce a creat în Rusia o anumită stare de anomie, în care legea serveşte doar ca un camuflaj pentru reglări de conturi. Ucigaşi cu simbrie execută la ordin personalități ale vieții publice devenite incomode. Uciderea, cu câtiva ani în urmă, a Galinei Sarovoitova, cunoscută militantă democrată, ulterior a lui Paul Klebnikov, şeful biroului din Moscova al publicației americane "Forbes", reprezintă exemplele cele mai elocvente privind legăturile crimei organizate cu unele cercuri politice de vârf.

Crima organizată chineză reprezintă un fenomen vechi şi diversificat. Cele mai cunoscute organizații criminale constituite pe principiul sindicatului crimei sunt: Triadele, Grupul 14 K, Uniunea Bamboo, Born to kill, Dai huen jai, Flying Dragons etc. *Triadele* (care conferă şi titulatura crimei organizate chineze) datează din secolul al XVII-lea şi în prezent s-au răspândit şi funcționează în toată lumea, activitatea lor fiind înlesnită de masiva migrație chineză şi actele de corupție practicate pe scară largă. Au o structură tip plasă, speculând organizarea în comunități, adevărate locații în oraşele care le-au adoptat, dominate de legi proprii, penetrarea lor de către autorități fiind practic nulă. Sunt implicate în traficul ilegal de droguri, jocurile de noroc, prostituție, trafic ilegal de persoane, evaziune fiscală, spălarea banilor.

Organizarea rețelelor are o ierarhie cu mai multe nivele de conducere, fiecare rang definit de un titlu şi un număr, conferite în baza unui ritual. Liderul, „şeful Dragon„ are 489; „ofițerii susținători„ au numărul 438; „soldații„ au numărul 49. Relațiile dintre ei au la bază legătura dintre „fratele mai mic„ şi „fratele mai mare„ în cadrul căreia, primii sunt datori să ofere loialitate, ajutor şi bani în schimbul protecției şi sfaturilor. Se apreciează la 80.000 numărul membrilor Triadelor, cele mai cunoscute fiind „Wo„ şi „14K, implicate în traficul mondial de droguri, cu control total în Hong-Kong, Taiwan şi Singapore.

Yacuza japoneză, cel mai mare sindicat al crimei organizate, îşi are originile în secolul al XIV-lea, caracterul secret şi activitățile desfăşurate îndepărtând-o de la țelul inițial: protecția proscrişilor de pe proprietățile feudale. Cuvântul Yacuza înseamnă cifrele 8-9-3. „Ya" este 8, „ku" este 9, iar „za" este 3. Această asociere de cifre provine de la o variantă japoneză a jocului Black Jack, Oicho-Kabu. Diferența dintre cele două jocuri este că la Oicho-Kabu numărul câştigător este 19, în timp ce la Black Jack este 21. Astfel, suma dintre 8,9 şi 3 este 20 – cifră care nu are nici o valoare la acest joc. De aici numele – Yacuza – care înseamnă fără valoare pentru socuitate, ceea ce nu are aici sensul de fără utilitate, ci vrea să ilustreze că membrii Yacuza sunt oameni care – într-un sens sau altul – nu se „potrivesc" cu societatea, inadaptabili, nişte paria[96].

Rețele crimei organizate japoneze au o structură piramidală rigidă: părintele (şeful) – oyaban; câțiva discipoli, succesori, copii (kobun); membrii familiei (gumi).

Cea mai importantă familie – *Yamaguchi-gumi* – are circa 40.000 de membri numai în Kobe. Din informațiile deținute rezultă că Yacuza ora compusă la un moment dat din 150 de familii cu 220.000 membri şi-şi exercită influența în multe domenii de activitate prin acte de violență şi/sau acte de corupție. Este prezentă în jocuri de noroc, camătă, taxe de protecție, trafic de droguri. În străinătate acționează pe coasta de vest a SUA, în Hawaii, Hong-Kong, Thailanda (Bangkok), Coreea de Sud (Seul), Africa de Sud-Est, Australia, fiind implicată în reciclarea fluxurilor de capital obținut ilegal, utilizarea firmelor fantomă din diverse activități pentru obținerea creditelor care nu vor mai fi niciodată returnate. Acestea sunt posibile prin atragerea unor importanți oficiali prin acte de corupție, prin lacunele legislative oferite.

În iulie 2005, Kenichi Shinoda a fost declarat a fi noul şef (oyaban) al Yamaguchi-gumi. De când a ajuns la putere, acesta a impus un stil mai sobru celor din subordinea sa. El a cerut ca imaginea distinctivă a membrilor Yacuza să dispară în favoarea discreției. El nu era de acord cu frizura distinctivă, tatuajele elaborate şi nici cu cel mai faimos semn distinctiv al acestor gangsteri : degetul mic tăiat (în general simbol al nesupunerii sau lipsei de loialitate față de autoritățile statului).

Shinoda are o reputație de om violent. A fost condamnat în 1969, la 13 ani închisoare, după ce a ucis un rival cu o sabie de samurai. Se pare că în timp ce era eliberat pe cauțiune, el a apucat să formeze o alianță cu o bandă din Tokyo, ca mişcare preliminară în extinderea influenței şi puterii sale. În decembrie 2005, Shinoda a început să-şi ispăşească o nouă condamnare, şase ani de închisoare, pentru deținere de arme. Acum, Yamaguci-gumi este nevoită să învețe să supraviețuiască atât sub presiunea poliției, cât şi în lipsa liderului său, mai ales că se aşteaptă declanşarea unui adevărat război. Informatorii din interiorul Yacuza au prevenit autoritățile că aceste mişcări ar putea însemna că se va declanşa un conflict periculos între Yamaguci-gumi şi alte bande din Tokyo. O dată cu intrarea în închisoare a lui Shimoda, rivalii ar putea căpăta curaj şă încerce să preia frâiele puterii.

Legea anti-crimă organizată introdusă în Japonia în 1992, cuplată cu o perioadă lungă de recesiune, a provocat destrămarea multor organizații Yacuza mai mici. Însă aceste incidente nu au făcut altceva decât să ducă la o concentrare a puterii organizației Yamaguci-gumi, care a adoptat şi bandele mai mici[97].

Globalizarea implică şi reprofesionalizarea crimei organizate, dar şi a terorismului. Rețelele se folosesc de ultimele cuceriri în materie de tehnologie şi comerț pentru a-şi extinde şi perfecționa activitățile ilegale, dovedind o maximă eficiență şi dispunând de resursele financiare necesare pentru a garanta orice tip de acces la tehnologia modernă de care au nevoie. Acestea nu se rezumă doar la informatică, ci includ în egală măsură telecomunicațiile şi tot ceea ce conține o valoare materială.

---

[96] Vezi pe larg în „Ziua", 7 decembrie 2005, p.16.
[97] Ibidem.

„Este clar că în prezent, criminalitatea organizată e în măsură să utilizeze cu eficienţă cele mai moderne mijloace tehnologice de gestionare economică”, afirma Jean Claude Monet, comisar al Poliţiei franceze[98].

Terorismul internaţional

Terorismul a devenit *„inamicul public nr. 1”* al stării de siguranţă al statelor lumii. Groaznicele atentate din 11 septembrie 2001 din SUA, cele din 11 martie 2004 din Spania, ori acţiunile teroriste din alte puncte ale lumii (Oklahoma, Moscova, Nairobi, Istanbul, Khobar, Londra, Aman etc.) ne-au demonstrat cât de devastatoare pot fi consecinţele acestui fenomen. Prin posibila utilizare a unor arme de distrugere în masă (nucleare, chimice sau biologice), terorismul este cel mai periculos fenomen pentru securitatea naţiunilor.

În ultimii ani, unele cercuri de reflecţie consideră că terorismul a devenit accesibil oricărei persoane care are o nemulţumire, un plan, un scop sau o combinaţie a tuturor acestor motivaţii, nefiind doar apanajul grupurilor teroriste organizate. Pe baza manualelor sau îndrumătoarelor care se găsesc în comerţ despre fabricarea bombelor, teroristul amator poate fi la fel de periculos şi chiar mai dificil de identificat, decât teroristul de profesie. Teroriştii amatori îşi pot alătura uneori acţiunile, la motivaţia şi îndeplinirea obiectivelor teroriste ale unei reţele profesioniste, fiind astfel mult mai periculoşi. Absenţa unei autorităţi centrale de comandă înseamnă mai puţine constrângeri pentru teroriştii amatori, în alegerea ţintelor şi modalitatea de executare a operaţiunilor, mai puţine inhibiţii în ceea ce priveşte victimele, mai ales când există motive religioase, ceea ce duce la săvârşirea unor acte deosebit de violente şi spectaculoase, în scopul captării atenţiei mass-media şi a cuceririi unei celebrităţi temporare.

O definiţie interesantă a terorismului este prezentată de Maricel Antipa[99]: “ansamblul acţiunilor şi ameninţărilor credibile ca acţiuni ilegale, determinate strict de manifestările umane violente şi care influenţează, în modalităţile dorite de protagonişti, cursul evenimentelor şi prin aceasta, autorităţile statului”. Desigur, autorul dezvoltă şi conceptele de *măsuri antiteroriste* (de prevenire) şi *măsuri contrateroriste* (de ripostă). Extinzând discuţia la ceea ce înseamnă gradualitatea apariţiei ameninţării la adresa securităţii, cele două tipuri de măsuri reprezintă ante- şi post-infracţiunea la adresa securităţii unui stat[100].

Terorismul motivat total sau parţial de imperative religioase a dus deseori la acte mult mai dramatice, cu o intensitate a violenţei, a instaurării terorii şi a producerii unui număr mai mare de victime, decât terorismul laic.

Acest lucru poate fi explicat prin prisma sistemelor de valori radical diferite, a mecanismelor de legitimare şi justificare a conceptelor moralităţii, care afectează direct „motivaţia terorismului sfânt”. Pentru teroristul religios, violenţa este un act sacru sau o datorie divină, executat direct din ordine teologice şi justificate de scriptură. De aceea, religia funcţionează ca o forţă de legitimizare, sancţionând în mod special violenţa pe scară largă împotriva unei categorii nelimitate de opozanţi (de exemplu oameni care nu aparţin religiei sau cultului teroriştilor).

Realitatea dură a zilelor noastre, când suntem martorii exacerbării actelor teroriste, îndeamnă la reconsiderarea acestui fenomen, care constituie un important factor de risc şi ameninţare la adresa securităţii internaţionale şi care, iată, se poate transforma intempestiv în agresiune. Această percepţie a stat, probabil, la baza unei aprecieri – devenită azi de mare actualitate – făcută de fostul secretar de stat american, doamna Madeline Albright, care afirma în urmă cu doar câţiva ani: „Războiul împotriva terorismului este războiul viitorului”.

---

[98] *Criminalité Organisée*. INESI, doc.franc., 1996, p. 8.

[99] Col. dr. Maricel Antipa, *Securitatea şi terorismul. Tendinţe şi perspective la început de mileniu*, Editura Celsius, Bucureşti, 2004, p. 249.

[100] Vezi introducerea la prezentul capitol.

Pe bună dreptate, Hans Blix, fostul inspector pentru dezarmarea Irakului, spunea că "fără Saddam, lumea e mai bună, dar nu este mai sigură", declarând că "războiul din Irak a stimulat terorismul" [101].

În acelaşi context, raportul anual al Institutului Internaţional de Studii Strategice (IISS) de la Londra dat publicităţii în octombrie 2004 afirma că intervenţia militară în Irak a crescut riscul atacurilor teroriste împotriva statelor occidentale, luând în considerare efectele războiului [102]. Concluzia IISS este că, pe termen scurt, recrutările din rândul arabilor în vederea susţinerii Jihad-uluivor lua amploare, iar reţeaua Al-Qaida va fi şi mai motivată pentru desfăşurarea de operaţiuni teroriste. Măsurile luate de către statele occidentale în ceea ce priveşte posibilele atacuri teroriste au condus la prevenirea acestora, cu excepţia atentatelor de la Madrid din 11 martie 2004. Dar nu acelaşi lucru se poate spune despre situaţia din Indonezia, Pakistan, Arabia Saudită sau Kenya, unde s-au dezvoltat adevărate reţele locale de terorism, aflate, conform experţilor în domeniu, sub comanda Al-Qaida. Şi toate acestea, susţine raportul IISS, cu costuri reduse pentru terorişti: circa 500.000 de dolari pentru atentatele de la 11 septembrie 2001 şi 35.000 de euro pentru cele din insula indoneziană Bali[103].

Aşadar, se poate accepta ideea unui terorism nou, *neoterorism*, care îşi păstrează rădăcinile vechi, dar care s-a adaptat perfect vremurilor moderne. Şi aceasta deoarece, în prezent, comparativ cu secolele trecute, mijloacele şi metodele de acţiune teroristă se pot obţine neîngrădit. Terorismul a devenit accesibil oricui, cu condiţia să dispună de un plan, de un scop sau de combinaţia celor două, depistarea şi prevenirea acţiunilor acestuia devenind tot mai dificile.

Superterorismul se particularizează pregnant de formele clasice de terorism. Atentatele punctuale au fost înlocuite cu politici de distrugere sistematică. Superteroriştii nu mai vor să oblige autorităţile să negocieze. Sunt interesaţi doar de numărul de victime. Acest lucru are o dublă explicaţie. Prima constă în saturarea opiniei publice cu acte de violenţă motivată politic. Cea de a doua explicaţie pentru apetenţa superteroriştilor pentru supraucidere, o constituie lipsa unui scop tactic precis. Lipsa unor succese politice este compensată prin provocarea de sute de victime din rândul „duşmanului".

Imaginea *superterorismului* nu ar fi completă dacă nu am ţine cont de mijloacele potenţiale care stau la baza suprauciderii: folosirea tehnologiilor de vârf şi a armelor de distrugere în masă.

Este cert că majoritatea statelor lumii dispun de potenţialul economico-militar care să le permită achiziţionarea sau fabricarea de arme de distrugere în masă iar apetenţa folosirii acestora a fost probată de nenumărate ori pe parcursul istoriei. Din acest motiv folosirea acestor arme de către facţiuni sau organizaţii teroriste nu mai reprezintă decât coborârea de la palierul statal la cel substatal a unor arsenale cu care societatea omenească este deja obişnuită. În astfel de situaţii avem de-a face cu *megaterorismul* în speţă "terorism prin folosirea mijloacelor de distrugere în masă" [104].

Partenerii minori au găsit soluţia de a-şi achiziţiona asemenea tipuri de arme, recurgând la factori biologici, chimici sau radiologici. Astăzi, inclusiv pe piaţă se găseşte o gamă vastă de agenţi chimici şi biologici susceptibili de a cauza moartea: diverse insecticide, produse chimice industriale sau toxine puternice. Alt loc de achiziţie îl constituie stocurile militare din ţări aflate în criză aşa cum sunt cele din spaţiul ex-sovietic. Teroriştii au folosit deja agenţi biologici şi chimici dar cu rezultate limitate (gaz sarin – Japonia, bacili cu antrax – SUA). În ce priveşte *terorismul radiologic* există un caz clasic în Federaţia Rusă. Un scurt comentariu se impune de la sine. Războiul Rece a trecut, dar silozurile au rămas. În anumite zone, există tendinţe de scădere a vigilenţei asupra stării de securitate, cu precădere industrială şi fizică (de obiectiv), fie datorită unui sistem legislativ caduc, fie unor politici locale inadecvate. Pur retoric, ne întrebăm : "Ce este mai periculos? Existenţa imensului arsenal de arme de distrugere în masă ex-sovietic sau scăparea de sub control al acestuia?". Frontiera este permisibilă spre terorism.

Accesul nelimitat la informaţii, considerat altădată mult prea strategic pentru a fi exploatat de publicul larg, permite acum dezvoltarea proiectelor paramilitare cu o viteză mai mare decât ritmul în care experţii în antiterorism pot prevede noile tendinţe. Viruşii care împânzesc reţelele de

[101] "Ziua", 14 octombrie 2004, p. 5.
[102] "Adevărul", 21 octombrie 2004, p. 8.
[103] *Ibidem.*
[104] Concepţia Centrului de Coordonare Operativă Antiteroristă.

calculatoare pot fi oricând o armă extrem de sigură menită să anihileze un adversar sau chiar un partener recalcitrant. Cu cât o țară este mai dezvoltată din punct de vedere al tehnologiei informaționale, cu atât devine mai vulnerabilă. *Cyberterorismul* sau *cyberinsurgența* se bazează pe costuri relativ scăzute. Nu are spectaculozitatea bombelor dar poate crea haos. Sunt posibile multe ținte: telecomunicațiile, sistemul de electricitate, transporturile, serviciile de urgență, bănci şi structuri financiare, conducte de petrol şi gaze. Atuurile sunt majore: costuri mici, asigură anonimatul agresorilor, acțiune rapidă şi surprinzătoare, risc minim de localizare, zonă mare de acțiune depăşind frontierele naționale.

Terorismul unimotivațional care se referă, de regulă, la actele de piraterie (aeriană, navală, terestră) a renăscut la sfârşitul secolului al XX-lea. Pirații moderni sunt fie grupări locale care încearcă să scape de sărăcie prin obținerea uşoară şi rapidă de mijloace financiare, fie pirați comerciali al căror scop este capturarea navelor de transport, nave vândute ulterior cu tot cu marfă, fie grupări dizidente în căutare de finanțare pentru echipament şi armament. Pirații nu se bazează doar pe sprijinul comunităților din zonele în care operează. Există suspiciuni că există o strânsă relație între pirați şi oficialitățile portuare.

„Mişcarea Verde" promovată de activiştii ecologişti radicali poate risca să derapeze în *ecovandalism* sau *ecoterorism*, pentru a-şi impune revendicările. În ultimii 15 ani, în lumea occidentală s-a constatat o creştere îngrijorătoare a actelor teroriste comise în numele protejării mediului înconjurător. Grupările ecoteroriste urmăresc un scop bine determinat, un anume segment al vieții politice sau sociale – degradarea mediului înconjurător. Totuşi nu pot fi numiți terorişti, intenția lor nu este de a intimida guverne sau companii ci doar să avertizeze şi să deştepte interesul față de asemenea probleme.

Terorismul comis în numele drepturilor animalelor a apărut în urma mişcărilor antibraconaj. Apoi campania împotriva sporturilor sângeroase s-a extins până la a include eliberarea animalelor folosite în laboratoare şi atacarea companiilor farmaceutice sau a abatoarelor. Ei atribuie animalelor aceleaşi drepturi ca şi oamenilor, mişcările violente fiind organizate preponderent în Marea Britanie.

Conceptul de *terorism rezidual* acoperă fenomenul de încurajare a unor grupări naționaliste sau extremiste existente în teritoriile ocupate de forțe armate străine. Aceste elemente erau destinate inițial uzării forțelor de ocupație şi perpetuării unui război de gherilă. Odată cu retragerea armatelor de ocupație şi încetarea războiului, aceste forțe de gherilă urmau a fi dezafectate. Însă, au dovedit o importantă capacitate de autoreglare îndreptându-şi ostilitatea împotriva foştilor sponsori (Franța, Anglia, Statele Unite).

Nu în ultimul rând putem ataca problema violenței stradale, care, în anumite condiții de spațiu, de timp şi ed forțe, pot fi conexate unor acte de terorism. Conferințele internaționale privind globalizarea economiei şi finanțelor, întâlniri pe teme ecologice sau ale drepturilor omului, au fost supuse unor presiuni stradale din ce în ce mai accentuate, materializate prin demonstrații violente şi revolte. Mişcarea antiglobalizare apărută în anii '90, a reprezentat matricea de emergență a acestor noi forme de violență motivată a activiştilor stradali. Summit-urile din domeniile de referință ale politicii mondiale reprezintă o platformă preferată pentru mediatizarea ideilor grupărilor şi facțiunilor antiglobalizare. Violențele stradale sunt rezultatul unei planificări meticuloase şi materializate de agitatori specializați şi instructori profesionişti.

Proliferarea armelor de distrugere în masă

Proliferarea armelor de distrugere în masă, scăparea de sub control a comerțului cu tehnologii duale şi materiale strategice, precum şi mişcarea necontrolată a armamentelor convenționale reprezintă un alt important factor de risc din mediul internațional de securitate. Puterea explozivă totală a celor câteva zeci de mii de încărcături atomice existente este estimată a fi de 1-2 milioane de ori mai mare decât cea a bombei aruncate asupra Hiroshimei. Dacă s-ar raporta puterea totală a arsenalelor nucleare la numărul locuitorilor planetei, fiecărui om i-ar reveni, în medie, echivalentul a 15 tone de trotil. Cu toate eforturile internaționale pentru neproliferarea armelor nucleare, se înregistrează, totuşi, un proces periculos de difuzie a acestora spre tot mai multe țări, proces care,

probabil, se va amplifica în următorii ani. Un factor de creştere a acestei difuzii este costul relativ redus al noilor tehnologii nucleare. Un motiv serios de îngrijorare este acumularea periculoasă de material fisionabil utilizabil în scopuri militare. Cantitatea de uraniu, produsă în lume după cel de-al doilea război mondial, care poate fi întrebuințată în sens distructiv, este de câteva mii de tone, iar cea de plutoniu este de ordinul sutelor de tone, în condițiile în care un proiectil nuclear de artilerie, cu puterea echivalentă de o kilotonă de trotil (TNT), necesită doar 75 de grame de material fisionabil. Această acumulare, asociată cu gravele deficiențe în depozitarea, mânuirea şi evidența materialelor fisionabile, deficiențe manifestate îndeosebi în fosta Uniune Sovietică, dar nu numai, a alimentat o serie de fluxuri ilegale de astfel de materiale, un trafic "subteran", practicat pe scară tot mai largă. Aceste date dau o semnificație aparte atenționării făcute recent de către directorul Agenției Internaționale pentru Energie Atomică, care preciza în ianuarie 2004 că "pericolul unui război nuclear nu a fost niciodată atât de mare"[105].

În mediul internațional sunt prezente, cu tendințe de amplificare şi acutizare, riscuri non-militare, atipice, neconvenționale, care creează tipuri complexe de provocări la adresa securității naționale şi mondiale. Proliferarea armelor de distrugere şi a tehnologiilor aferente este o problemă internațională şi reprezintă cea mai puternică sfidare care - prin escaladare şi globalizare - poate afecta pe termen lung ori chiar ireversibil, atât statele, cât şi comunitatea internațională.

Principalele direcții de cercetare în materie sunt, pe scurt, următoarele:

(1) Utilizarea armelor de distrugere în masă în conflictele regionale face să crească posibilitatea ca o criză să se întindă dincolo de limitele acelei regiuni.
(2) Structurile crimei organizate şi-au propus şi desfăşoară trafic ilegal cu materiale fisionabile, tehnologii şi microcomponente pentru bombele atomice.
(3) Anumite grupuri îşi pot procura arme de distrugere în masă în scop de şantaj.
(4) Amenințarea cu sabotarea complexelor nucleare chimice şi biologice este, de asemenea, foarte periculoasă din punct de vedere al contaminării radioactive şi chimice.
(5) Problema deşeurilor radioactive, chimice şi biologice a devenit o problemă globală afectând interesele tuturor statelor lumii.
(6) Controlul vastului arsenal al fostei Uniuni Sovietice este nesigur, mărind astfel riscul ca tehnologii, componente sau chiar specialişti să fie transferate în state proliferatoare.

Confluența în zona țării noastre a intereselor de furnizare, respectiv de achiziționare a materialelor, substanțelor şi tehnologiilor necesare statelor proliferante, precum şi existența unor capacități şi resurse umane în domeniu, creează pericolul ca, în anumite circumstanțe şi conjuncturi politice, să se inducă percepția că România fie nu este capabilă să controleze, prevină şi să stopeze fenomenul proliferării, fie este implicată în sprijinirea unor state care dezvoltă programe de arme nucleare, chimice şi biologice.

În contextul regimurilor internaționale de neproliferare a armelor şi a sistemului național de control al exporturilor şi importurilor produselor şi tehnologiilor cu dublă utilizare, România a luat măsuri pentru prevenirea transferului neautorizat al unor astfel de bunuri către statele supuse restricțiilor internaționale (prin controlul transferului de informații electronice între firmele supuse verificării, analiza documentelor, a produselor şi tehnologiilor, consultarea de specialişti şi alte asemenea activități).

Subdezvoltarea, explozia demografică şi emigrația clandestină

Menținerea subdezvoltării în lume şi accentuarea unor dezechilibre economice este, de asemenea, un factor de risc la adresa securității oricărei națiuni. În ciuda unor mari realizări economice ale omenirii din ultimele decenii (creşterea producției mondiale de bunuri şi servicii, a venitului mediu pe

[105] „Gardianul", 27 ianuarie 2004.

locuitor, scăderea ponderii populației sărace), numărul celor săraci, în cifre absolute, a crescut[106]. Subdezvoltarea rămâne, deci, un flagel caracteristic pentru numeroase țări şi popoare, iar contradicția dintre statele bogate şi cele sărace (*Nord-Sud*), ori între cele sărace (*Sud-Sud*), devine una din dominantele registrului marilor tensiuni internaționale. Cincimea cea mai bogată a populației se bucură de 83% din venitul mondial, în timp ce cincimea cea mai săracă utilizează doar 1,5% din acesta[107]. Cele mai bogate 225 de familii din lume dispun de o avere egală cu venitul anual al celei mai sărace jumătăți a populației globului, iar averea deținută de primii trei din cei mai bogați oameni din lume depăşeşte produsul economic anual însumat realizat de cele mai sărace 48 de țări. Aceasta în timp ce un miliard de persoane subzistă cu mai puțin de un dolar pe zi, 1,2 miliarde nu au acces la apă potabilă, 1,6 miliarde sunt analfabeți, iar 2 miliarde nu beneficiază de electricitate[108].

O sursă majoră de insecuritate o reprezintă *explozia demografică*. Statisticile în legătură cu acest domeniu sunt îngrijorătoare. Conform datelor furnizate de Fondul Națiunilor Unite pentru Populație, numărul locuitorilor Pământului, de circa 6 miliarde, s-a dublat din 1960 şi continuă să crească cu 78 de milioane (aproape cât populația Germaniei) anual[109]. Țările în curs de dezvoltare contribuie cu 95 la sută la creşterea populației, în timp ce aceasta s-a încetinit sau s-a oprit în Europa, America de Nord şi Japonia[110].

Numărul actual al *emigranților internaționali* este estimat în prezent la 175 de milioane, însemnând 3 procente din populația lumii[111]. Potrivit profesorului Viorel Roman, în viitor, dinamica demografică va duce la catastrofe sau conflicte necunoscute în trecut ca amploare; explozia demografică şi viitoarele migrații vor constitui elemente fundamentale ale noii ordini mondiale, indiferent cum va arăta ea în viitorul nu prea îndepărtat[112]. În ceea ce priveşte România, procesul de îmbătrânire demografică, instalat la noi în urmă cu 30 de ani, continuă să progreseze, cauza principală fiind scăderea pe termen lung a natalității, ceea ce determină schimbarea structurii pe vârste a populației, creşterea ponderii bătrânilor şi scăderea ponderii tinerilor. Începând din 1992, numărul morților este mai mare decât al noilor născuți, ceea ce înseamnă că populația țării este în scădere (rata sporului natural este negativă). Conform prognozelor Centrului de Cercetări Demografice din Bucureşti, populația României va continua să scadă până în 2025 cu 2–2,5 milioane de oameni, iar îmbătrânirea demografică se va accentua sistematic.

Consecință firească a exploziei demografice şi a subdezvoltării, *criza alimentară mondială* se adânceşte în continuare. Suprafețele cultivate sunt în scădere, iar producția anuală de îngrăşăminte stagnează şi ea, ca urmare a atingerii nivelului de saturare. Suprafața totală irigată a început să se plafoneze, întrucât râurile şi apele freatice încep să fie neîndestulătoare. Producția de peşte oceanic, deşi cererea pentru această resursă s-a amplificat numai în ultima jumătate de secol de patru ori, stagnează deja la un nivel care nu mai poate fi depăşit. Experții Fondului Mondial pentru Natură avertizează că populația mondială consumă cu aproximativ 20% mai mult decât permite capacitatea de refacere a resurselor naturale ale globului[113]. "Cheltuim capitalul natural mai repede decât se poate acesta regenera", declara Claude Martin, directorul general al prestigioasei organizații amintite.

Cercetători de la institute prestigioase de profil din SUA atrag atenția că *insuficiența surselor de*

---

106 Département de l'informations des Nations Unies, ECOSOC, DPI/1736/POV (www.un.org/french/ecosocdev/geninfo/poverty/dpi1736f.htm, 27.12.2000).

107 Pauvreté et développement. Persistance des déséquilibres à l'echelle mondiale, *Rapports sur les développement humain 1992-1995,* Département de l'informations des Nations Unies, DPI/1779/POV (www.un.org/french/ecosocdev/geninfo/ poverty/dpi1779f. htm, 24.12.2000).

108 Lester R. Brown şi Cristofer Flavin, *O nouă economie pentru un secol nou,* în "*Probleme globale ale omenirii. Starea lumii 1999*,, , Editura Tehnică, Bucureşti, 1999, p. 38, 39.

109 *Etat de la population mondiale 1999. 6 milliards. L'heure du choix,* FNUAP, Fonds des Nations Unies pour la population, 1999, p.1.

110 *Ibidem.*

111 Brunson McLinley, Declarație la a 37-a Sesiune a *Comisiei privind populația şi* dezvoltarea spre un management mai eficient al mişcării oamenilor, New York, Martie 2004 (www.iom.int/en/PDF_Files/Other/DG _CPD _230 32004.pdf).

112 Prof dr. Viorel Roman, *Religiile – surse de conflict,* în "*Situația statelor într-o lume în curs de mondializare,,,* Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 1992, p. 82-83.

113 "Ziua", 23 octombrie 2004, p. 16.

apă şi distribuţia inegală a acesteia are şansele să devină o sursă majoră de conflict.

O ameninţare majoră la adresa securităţii naţiunilor este reprezentată şi de *modificările climaterice*, în sensul accentuării procesului general de încălzire, cauzat de emisiile de gaze care amplifică *efectul de seră*. Într-un raport prezentat în 20 octombrie 2004[114], la Londra, Andrew Simms, directorul Fundaţiei pentru o Economie Nouă din Marea Britanie, atrăgea atenţia asupra faptului că "încălzirea globală se află la originea inundaţiilor, secetei şi furtunilor din ce în ce mai distrugătoare, care pun în pericol vieţi umane şi economiile unor ţări". În demersurile sale, fundaţia este sprijinită de un cerc larg de organisme şi personalităţi, printre care Greenpeace, Fondul Mondial pentru Natură, Grupul Interguvernamental pentru schimbări climatice, dar şi de către arhiepiscopul sud-african Desmond Tutu[115]. Potrivit documentului, foametea nu va putea fi eradicată pînă în 2015, dacă nu se vor lua măsuri în vederea inversării procesului de încălzire globală a planetei. Sursa citată solicită o evaluare a costului de adaptare a tehnologiei ţărilor sărace la standardele de protecţie a mediului şi limitarea, până în 2050, a emisiilor de gaze de seră în procent de 60 – 80% din nivelul anului 1990. dar pentru asta este nevoie de angajarea politică a tuturor ţărilor şi de programe adecvate din partea organismelor internaţionale. Ca un exemplu asupra celor expuse mai sus, autorităţile oraşului italian Milano au anunţat, conform unui studiu al experţilor în sănătate, că o zi în această "modernă citadelă" echivalează 15 ţigări fumate[116].

Agresiunile informatice

Un factor de risc la adresa securităţii globale îl constituie *acţiunile care afectează securitatea sistemelor informatice* din diverse locuri de concentrare a datelor cu caracter secret de stat sau confidenţial de interes naţional sau internaţional. În acest sens, pot fi amintite: accesul neautorizat al unor grupuri de interese străine la bazele de date din calculatoarele diverselor instituţii, decriptarea acestora şi analizarea traficului de mesaje; penetrarea băncilor de date informatizate, inclusiv prin racolarea operatorilor ce lucrează în astfel de sisteme; accesarea sistemelor informatice care vizează derularea unor operaţiuni comerciale ori financiar-bancare; inducerea unor disfuncţii serioase în reţelele de calculatoare ale instituţiilor publice, inclusiv prin realizarea şi difuzarea unor „viruşi informatici" etc.

La acestea se adaugă luarea unor măsuri insuficiente de protecţie contrainformativă la diverse niveluri decizionale; neajunsurile în pregătirea contrainformativă a unor factori de decizie; carenţele organizatorice şi de înzestrare umană şi materială a instituţiilor statului care au atribuţii în domeniul siguranţei naţionale; lipsa de reacţie eficientă a factoriilor de decizie în urma informărilor, sesizărilor şi atenţionărilor realizate de serviciile de informaţii în legătură cu pericolele, riscurile şi ameninţările la adresa securităţii naţionale etc.

Principalele probleme legate de infracţionalitatea informatică ce se încearcă a fi rezolvate prin intermediul legislaţiei în cadrul Uniunii Europene sau la nivelul statelor membre sunt[117]:

(1) Infracţiuni care aduc atingere vieţii personale;
(2) Infracţiuni legate de conţinut;
(3) Infracţiuni economice, acces neautorizat, sabotaj;
(4) Infracţiuni ce aduc atingere dreptului de proprietate intelectuală.

Nesesizarea complexităţii şi multitudinii factorilor de risc din mediul internaţional poate conduce la elaborarea şi fundamentarea unor politici şi strategii simpliste de securitate, limitate la efecte evidente şi imediate, dar niciodată adecvate unei securităţi durabile, construită prin acţiuni conjugate de tip preventiv în planuri multiple.

Agresiunile informaţionale

[114] "Ziua", 21 octombrie 2004, p. 20.
[115] Luptător activ, pacifist, împotriva apartheidului, laureat al Premiului Nobel pentru Pace 1984.
[116] "Ziua", 21 octombrie 2004, p. 20.
[117] Vezi pe larg în Ioan BIDU, *Crima organizată transfrontalieră – ameninţare la adresa securităţii transfrontaliere*, Editura ANI, Bucureşti, 2004.

Omenirea s-a confruntat de-a lungul istoriei sale cu războaie sângeroase, finalizate cu mari pierderi materiale, umane şi culturale. În situaţiile în care conflictul se prelungea în timp, distrugerile se amplificau şi practic nu mai existau învingători. Secolul XX însă, a marcat, prin cele două războaie mondiale, atingerea unei relative uniformizări în domeniul arsenalelor militare convenţionale, sub aspectul performanţelor tehnice. Situaţia a determinat o intensă activitate de cercetare în scopul producerii unui nou tip de armament, cel de distrugere în masă. Folosirea bombei atomice de către SUA împotriva Japoniei la sfârşitul celui de-al II-lea război mondial, a demonstrat lumii întregi că un nou conflict mondial în care rivalii posedă şi folosesc o astfel de armă înseamnă sfârşitul omenirii. Puterile nucleare au înţeles că declanşarea unui conflict în care vor folosi aceste arme de distrugere în masă împotriva unui alt stat care posedă acelaşi tip de armament va determina propria distrugere. Acesta a fost motivul pentru care, în perioada războiului rece, cele două mari blocuri militare, având ca protagonişti principali SUA şi URSS, s-au mulţumit doar cu o confruntare ideologică. Democraţia statelor vest-europene şi a SUA, experienţa şi sindromul Vietnam al americanilor, vocea din ce în ce mai puternică a diverselor organizaţii care militau pentru pace, dorinţa propriilor alegători de a-şi consolida securitatea personală, mişcările protestatare la adresa războiului şi politica organizaţiilor internaţionale precum ONU, cu o legislaţie complexă şi un număr din ce în ce mai mare de membri, au determinat centrele de decizie mondiale să-şi reconsidere poziţia faţă de agresiunea armată. Modalitate de a-şi atinge scopurile pe cale nonviolentă, capabilă să eludeze norme prin imposibilitatea cuantificării şi încadrării juridice, agresiunea informaţională devine, astfel, soluţia prin care pentru a cuceri trebuie să destabilizezi centrele de decizie ţintă (adverse), aparţinând statelor vizate, iar pentru a conduce, de principiu, trebuie să faci în aşa fel ca instituţiile acestora să depindă financiar-economic de propriile tale decizii. În ultimă instanţă, o soluţie "nonviolentă" la o confruntare dură. Numeroşi specialişti care au analizat şi au interpretat asemenea acţiuni au demonstrat că multe dintre ele decurg din obiective abil mascate, prin care se urmăreşte obţinerea unor avantaje realizabile până mai ieri, doar prin forţa armelor. Deci suntem, în continuare, în sfera intereselor care se realizează din ce în ce mai mult prin folosirea altor modalităţi decât agresiunea armată. Noile tendinţe sunt abil mascate de concepţii care încearcă să le justifice public. Se susţine că un stat democratic nu mai luptă împotriva cuiva sau a unei ideologii, ci pentru valori.

Dar cum a apărut agresiunea informaţională?

Ştirea, noutatea, informaţia a fost în mod direct sau indirect gestionată, prelucrată, folosită intenţionat sau fără voie de-a lungul evoluţiei formelor de organizare socială de către om, în ajutorul şi împotriva acestuia. Retoric: când este minciună şi când este adevăr?

Societatea modernă este de neconceput fără un circuit informaţional bine organizat, informaţia devenind cea mai scumpă şi râvnită "marfă" în peisajul social. Modul în care aceasta este percepută, analizată, exploatată coroborat cu secvenţa temporală, poate dezvolta sau distruge astăzi naţiuni. Drept pentru care, informaţia intrată în posesia centrelor de decizie politico-militară, economico-fmanciară, poate deveni cea mai temută armă de factură nonconvenţională, în speţă **agresiunea informaţională.**

Agresiunea informaţională este cea care are ca ţintă procesorii de informaţie, urmărind controlarea sau anihilarea lor. La acest început de secol, factorii decizionali la nivel planetar au înţeles că cei care stăpânesc şi gestionează conform propriilor interese informaţia, conduc în realitate lumea. Au înţeles că războiul convenţional constituie în situaţii limită doar o alternativă mult prea costisitoare. Cine a reuşit să gestioneze informaţia, să o prelucreze şi mai ales să o utilizeze la momentul oportun, a învins sau a clădit imperii. Trecutul, dar şi prezentul contemporan conţine exemple multiple despre istoria conflictelor de orice tip. Date despre nivelul de pregătire, dotare, stare de spirit, posibilităţi de acţiune, resurse, concepţia desfăşurării unor acţiuni ulterioare au fost "vânate" de actorii participanţi.

În acelaşi timp, s-au difuzat intenţionat informaţii false care să determine adoptarea unor hotărâri pripite, acţiuni incoerente şi fără consecvenţă, stare de spirit negativă, derută generalizată şi, în final, pierderea disputei.

Transmiterea intenționată a unor date eronate pentru a determina în poziția adversarului *reacții de derută, subestimarea forțelor proprii şi supraevaluarea inamicului*[118], a constituit actul de naştere al agresiunii informaționale.

O alta etapă distinctă în evoluția formelor de agresiune informațională însoțeşte procesele de acumulare tehnologică ale societății moderne. Volumul informațional cunoaşte o creştere semnificativă impunând un sistem adecvat de gestionare, catalogare, stocare şi extragere la timp a informațiilor necesare.

Mass-media reuşeşte în scurt timp să determine apariția unui monopol asupra informației curente, a modului în care aceasta este supusă atenției publice şi mai ales îşi precizează dincolo de obiectivele declarate, o poziție "subterană" care poate declanşa cele mai devastatoare conflicte.

Atât primul, dar mai ales cel de-al doilea război mondial, sunt conflicte armate majore încadrate în această etapă, pe timpul cărora s-a recurs la o agresiune informațională susținută, mult mai bine cizelată, vizând cu precădere dezinformarea populației civile asupra acțiunilor militare desfăşurate şi mai ales a situației reale existente pe teatrul de operațiuni. Acțiunile de informare realizate prin infiltrarea unor agenți în structurile de decizie ale adversarului, cât şi inducerea dezinformării aceleeaşi structuri, au cunoscut o mare diversitate şi au reuşit să determine rezultate semnificative .

A treia etapă s-a delimitat prin apariția maşinii de calcul, evoluția tehnologiei informaționale şi constituirea bazelor de date, reprezentând un răspuns la necesitatea de prelucrare şi stocare a unui volum imens de informații. Putem vorbi deja de un sistem informațional complex, în care folosirea informației este de neconceput fără utilizarea rețelelor electronice de calcul a căror viteză în prelucrarea datelor şi volumul de stocare al acestora caracterizează societatea informațională de astăzi.

În concluzie, **agresiunea informațională** "produce schimbări majore în funcționarea sistemului politic, în organizarea socială, în mecanismul economic şi financiar, în sistemul de norme şi valori naționale, în starea de spirit, comportamentul şi atitudinile populației, prin dezorientarea individuală şi colectivă, slăbirea instituțiilor de autoritate şi a altor forțe"[119]. Nu se poate interveni uşor împotriva unui agresor care pentru populație rămâne invizibil. Promovarea acestui mod de rezolvare a intereselor presupune multă subtilitate şi abilitate, întrucât măsurile şi acțiunile derulate de către centrele de decizie au caracter subversiv.

[118] Sun Tzî, *Arta războiului,* Editura Militară, 1976, p. 31.
[119] Simion Boncu, *Securitatea europeană în schimbare. Provocări şi soluții*, Ed. Amco Press, Bucureşti, 1995, p. 81.

VULNERABILITĂŢI, AMENINŢĂRI ŞI FACTORI DE RISC LA ADRESA SECURITĂŢII ŞI SIGURANŢEI NAŢIONALE A ROMÂNIEI

Factorii de risc la adresa securităţii naţionale trebuie căutaţi atât în interiorul sau exteriorul ţării, cât şi în planuri diferite (social sau natural, material ori spiritual, politic, economic, militar, informaţional, ecologic etc.).

O definiţie interesantă în legătură cu această problematică o dă Simion Boncu: „*Riscul la adresa securităţii naţionale* implică prezenţa unor factori activi sau potenţiali care pot afecta securitatea unui stat. *Ameninţarea* vizând securitatea naţională implică atât existenţa factorilor de risc, detectată prin perceperea unor indicii specifice, cât şi conturarea voinţei politice de a pune în acţiune mijloacele respective pentru a leza securitatea altui stat”[120].

România nu este şi nu se va afla în viitorul apropiat în faţa vreunei ameninţări majore, de tip militar clasic, la adresa securităţii sale naţionale. Se poate estima că, în perioada actuală, riscurile la adresa securităţii sunt preponderent de natură nemilitară, manifestându-se în special în domeniile economic, financiar, social şi ecologic. Perpetuarea şi conjugarea unor vulnerabilităţi existente în aceste domenii pot afecta însă securitatea ţării, generând efecte interdependente, difuze, multidirecţionale, care impun modalităţi de prevenire şi de acţiuni adecvate şi flexibile. Neglijarea, amplificarea ori acumularea necontrolată a acestor vulnerabilităţi pot crea instabilitate şi pot conduce la transformarea în riscuri la adresa securităţii.

Pe acest fundal, responsabilitatea fundamentală şi mult sporită a statului este de a gestiona cu autoritate îndeosebi riscurile şi vulnerabilităţile de natură strict internă, care influenţează în mod inevitabil şi poziţionarea României în mediul internaţional de securitate. Prin atenţia acordată acestor factori interni, România poate, pe de o parte, să constituie în continuare un furnizor important de securitate regională şi internaţională şi, pe de altă parte, să transforme îndeplinirea obiectivelor de dezvoltare economică şi socială, susţinută şi durabilă, într-o resursă considerabilă şi specifică pentru securitatea propriu-zisă a ţării.

Factori de risc externi

În rândul acestui tip de factori de risc la adresa securităţii naţionale proveniţi din zona adiacentă, documentele programatice ale securităţii naţionale, precum şi unele studii în domeniu menţionează, printre altele: posibile evoluţii negative în plan subregional în domeniul democratizării, respectării drepturilor omului şi a dezvoltării economice, care ar putea genera crize acute cu efecte destabilizatoare pe o arie extinsă; proliferarea şi dezvoltarea reţelelor teroriste, a crimei organizate transfrontaliere, a traficului ilegal de persoane, droguri, armamente şi muniţie, de materiale radioactive şi strategice; proliferarea armelor de distrugere în masă, a tehnologiilor şi materialelor nucleare aferente, a armamentelor şi mijloacelor letale neconvenţionale; migraţia clandestină şi apariţia unor fluxuri masive de refugiaţi; decalajele între nivelurile de asigurare a securităţii şi gradul de stabilitate ale statelor din proximitatea României; limitarea accesului statului român la unele resurse şi oportunităţi regionale importante pentru realizarea intereselor naţionale; acţiunile de incitare la extremism, intoleranţă, separatism sau xenofobie, care pot afecta statul român în promovarea valorilor democratice; subdezvoltarea; explozia demografică; criza energetică şi de materii prime; criza alimentară; insuficienţa resurselor de apă; modificările climatice; catastrofele ecologice; dezastrele de naturi diferite ş.a.

---

[120] Simion Boncu, *Securitatea europeană în schimbare. Provocări şi soluţii*, Ed. Amco Press., 1995, p.75.

Deşi la prima vedere ar pare o vulnerabilitate internă, transformarea României într-un paradis off-shore este o simbioză a riscului extern asupra vulnerabilităţilor proprii. Emil Duca, consultant fiscal la Ziarul Financiar, argumentează că România poate deveni un paradis fiscal datorită următoarelor caracteristici: (1) dispune de o impozitare redusă a profiturilor (5%) din surse externe; (2) dispune de un cadru special pentru societăţile holding; (3) există posibilitatea de a înfiinţa societăţi off-shore pentru investiţii sau valorificare copyright[121]. Este o problemă de securitate naţională asupra căreia trebuie să se reflecteze intens.

Serviciile de informaţii ale statului atrag atenţia asupra faptului că, pe teritoriul României, în următorii ani, se vor consolida structurile active ale unor organizaţii teroriste străine, care vor antrena, pe lângă ameninţările reprezentate de scopurile acestora, şi riscurile induse de activităţi adiacente sau asociate cum ar fi: migraţia ilegală, traficul de droguri, de arme şi muniţii, de substanţe sau tehnologii supuse controlului internaţional, contrabanda etc. Serviciile respective estimează că cele mai active nuclee constituite pe teritoriul ţării noastre de către organizaţii teroriste străine care vor genera pericole, riscuri şi ameninţări la adresa securităţii naţionale vor continua să fie organizaţiile de esenţă fundamentalist-islamică (*„Hezbollah", „Hamas", „Fraţii Musulmani", „Partidul Eliberării Islamice"*) şi alte grupări care vor acţiona pentru: crearea şi consolidarea unor structuri de acoperire economică, culturală, profesională sau religioasă, menite să camufleze şi să faciliteze preocupările care depăşesc cadrul legal; influenţarea opiniei publice în vederea legitimării cauzei şi acţiunii lor; dezvoltarea de structuri informative proprii; stabilirea potenţialelor ţinte ale unor atentate teroriste; realizarea de depozite clandestine de armament, muniţii şi exploziv, în vederea folosirii lor în acţiuni de tip terorist ş.a.

Riscuri şi vulnerabilităţi interne

Schimbările de natură politică, economică şi socială care au avut loc pe scena internaţională, în principal sud-est europeană, după 1989, au fost însoţite de amplificarea şi diversificarea factorilor de risc intern la adresa securităţii şi siguranţei naţionale. Ca rezultat al acestor transformări, şi România a trebuit să se adapteze noului mediu de securitate radical schimbat şi să elaboreze şi implementeze politici şi strategii de securitate care să corespundă noului context geopolitic. Mai mult, evenimentele de la 11 septembrie 2001 au determinat o nouă redefinire a contextului de securitate şi, implicit, a priorităţilor privind politica de securitate şi siguranţă naţională, pentru a include terorismul şi proliferarea armelor de distrugere în masă ca ameninţări globale ce necesită o abordare conjugată a întregii comunităţi internaţionale.

Astfel, la nivel intern, *Strategia de Securitate Naţională a României*, adoptată la 18 decembrie 2001 prevede că obiectivele majore ale politicii privind siguranţa naţională au în vedere prevenirea şi combaterea fenomenului infracţional, protejarea cetăţenilor, a proprietăţii private şi a celei publice şi a infrastructurii de interes strategic.

Potrivit acestui document, se consideră că principalele riscuri şi vulnerabilităţi interne la adresa securităţii naţionale sunt „nemilitare", fiind menţionate aici cele de natură economică, financiară, socială şi de mediu. Admiţând că, la nivel intern, situaţia actuală de securitate a României este „caracterizată de numeroase vulnerabilităţi în aproape toate sferele mediului economic şi social", ca rezultat direct al presiunilor cumulative exercitate, de-a lungul timpului, de o multitudine de factori – politici, economici, financiari, sociali, culturali, biologici, religioşi, demografici, militari sau de altă natură –, Strategia de Securitate Naţională propune o evaluare adecvată a acestor vulnerabilităţi, astfel încât „răspunsurile şi reacţiile sistemului naţional de securitate să fie în concordanţă cu realitatea şi, în acelaşi timp, permanent subordonate intereselor fundamentale ale ţării".

Acelaşi document subliniază că „principalele probleme de securitate ale României sunt cele de ***natură economică"***, respectiv: *menţinerea problemelor economice, financiare şi sociale generate de tranziţia prelungită şi de întârzierea finalizării reformelor structurale; nivelul crescut de corupţie şi managementul defectuos al resurselor publice, care pot duce la adâncirea inegalităţilor sociale şi la proliferarea economiei subterane; răspunsul ineficient al instituţiilor statutului la probleme precum*

[121] "BUSINESS magazin", nr. 3 / 2004, p. 38.

criminalitatea economică şi tulburarea ordinii publice şi siguranţei cetăţenilor, ceea ce poate genera scăderea coeziunii şi solidarităţii sociale şi a standardelor de viaţă ale cetăţenilor; menţinerea unor surse potenţiale de conflict care pot duce la încetinirea sau stoparea proceselor şi activităţilor economice curente, ca şi starea de spirit a populaţiei.

Fără a fi explicit menţionate în Strategia de Securitate Naţională, la aceste riscuri de natură economică pot fi adăugate: pierderea controlului statului asupra unor sectoare, domenii sau obiective economice strategice, precum şi pierderea unor importante pieţe externe şi interne de desfacere pentru produsele şi serviciile româneşti; activităţile ilicite caracteristice economiei subterane susţinute cu procedee proprii crimei organizate; spionajul economic în dauna României; coruptibilitatea unor persoane care, prin nivelul şi natura funcţiei în societate pot avea, prin acţiunea sau inacţiunea lor, o influenţă profund negativă în gestionarea resurselor naţionale; blocarea sau perturbarea gravă a infrastructurii esenţiale pentru economia naţională (sistemul energetic, de transport şi telecomunicaţii, financiar-valutar ş.a.); falimentarea unor sectoare economice strategice etc.

Strâns legate de riscurile de natură economică, sursele de insecuritate de *natură socială*, manifestate în principal prin agravarea stării de sărăcie a unei mari părţi a populaţiei, menţinerea şi adâncirea decalajelor sociale între cetăţenii ţării, discriminările de orice natură, blocarea accesului unei părţi a populaţiei la serviciile sociale de bază etc., pot avea efecte dramatice în planul stabilităţii interne.

În *domeniul politic*, cum democraţia şi statul de drept sunt considerate *"resurse importante ale mediului intern de securitate„*, prezervarea acestor caracteristici, a stabilităţii politice, a pluralismului politic şi a respectului pentru drepturile omului şi cetăţeanului sunt vitale pentru asigurarea securităţii naţionale. În acest sens, *scăderea încrederii cetăţenilor în instituţiile statului ca rezultat al indolenţei şi birocraţiei excesive a aparatului administrativ* este văzută ca un important factor de risc la adresa securităţii naţionale, alături de *incapacitatea acestor instituţii de a lua măsuri eficiente pentru dezvoltarea echitabilă a tuturor regiunilor ţării şi pentru îndeplinirea angajamentelor asumate în vederea integrării în structurile euro-atlantice de securitate*.

În domeniul *ordinii publice şi siguranţei naţionale,* sursele de insecuritate sunt multiple şi complexe, dintre acestea putând fi enumerate: crima organizată, traficul ilegal de droguri, de arme şi muniţii, de persoane etc., şi, în general, criminalitatea transfrontalieră, indiferent de forma de manifestare; existenţa unor tensiuni sociale grave din diverse cauze (politice, economice, etnice, religioase etc.); confruntările între diferite grupuri sociale, actele de violenţă produse în cadrul unor adunări sau manifestări publice care pot degenera în revolte de mare amploare ce pun în pericol statul de drept.

În domeniul *siguranţei naţionale,* posibile surse de insecuritate pot fi: spionajul împotriva României; racolarea sau influenţarea de către servicii străine de informaţii a unor demnitari români sau persoane care pot aduce prejudicii grave intereselor naţionale fundamentale; penetrarea de către unele servicii de spionaj străine a structurilor ce compun sistemul naţional de securitate ori a structurilor în cadrul cărora se elaborează decizii sau propuneri importante pentru evoluţiile economice, social-politice, de apărare, ordine publică, de siguranţă naţională etc. ale României; acţiunile unor cercuri externe sau interne pentru tensionarea climatului de convieţuire a comunităţilor etnice cu populaţia majoritară, promovarea în plan extern sau intern a unor idei şi imagini negative asupra României.

În *domeniul juridic,* sursele se insecuritate se pot manifesta prin cadrul normativ prea permisiv sau excesiv de strict; corupţia şi traficul de influenţă în cazurile soluţionării juridice a diferitelor cauze; hotărâri şi soluţionări judecătoreşti în contradicţie flagrantă cu spiritul şi textul legii, precum şi cu realitatea ş.a..

Strategia de Securitate Naţională face referire expresă la *nerespectarea regulilor de protecţie a informaţiilor clasificate*, acţiunile care afectează securitatea sistemelor informaţionale din diverse locaţii de concentrare a datelor cu caracter secret de stat sau confidenţial de interes naţional, putând fi sintetizate după cum urmează: accesul neautorizat al unor grupuri de interese străine la bazele de date din calculatoarele diverselor instituţii, decriptarea acestora şi analizarea traficului de mesaje;

penetrarea băncilor de date informatizate, inclusiv prin racolarea operatorilor ce lucrează în astfel de sisteme; accesarea sistemelor informatice care vizează derularea unor operațiuni comerciale ori financiar-bancare. La acestea se pot adăuga: luarea unor măsuri insuficiente de protecție contrainformativă la diverse niveluri decizionale; neajunsurile în pregătirea contrainformativă a unor factori de decizie; carențele organizatorice şi de înzestrare umană şi materială a instituțiilor statului care au atribuții în domeniul siguranței naționale; lipsa de reacție eficientă a factoriilor de decizie în urma informărilor, sesizărilor şi atenționărilor realizate de serviciile de informații în legătură cu pericolele, riscurile şi amenințările la adresa securității naționale etc.

În *domeniul sanitar*, sursele de insecuritate sunt numeroase, fiind generate şi alimentate în principal de condițiile socio-economice precare ale unei mari părți a populației țării (nivel scăzut de trai, condiții grele de muncă, stres, alimentație deficitară). Astfel, diverse boli şi epidemii precum tuberculoza, HIV/SIDA, bolile cardiovasculare etc., sunt destul de răspândite în România, numărul bolnavilor crescând continuu. De asemenea, consumul excesiv de alcool, țigări şi, în ultimii ani, de droguri, manifestat mai ales în rândul tinerilor, reprezintă un pericol real la adresa securității interne. Dacă până acum câțiva ani România era doar țară de tranzit pentru drogurile traficate ilegal din Asia şi Africa spre Europa Occidentală, acum aceasta prezintă şi caracteristicile unei țări consumatoare.

În ceea ce priveşte *domeniul demografic,* în România, procesul de îmbătrânire demografică continuă să progreseze, cauza principală fiind scăderea pe termen lung a natalității şi creşterea ratei mortalității, ceea ce determină schimbarea structurii pe vârste a populației, respectiv creşterea ponderii bătrânilor şi scăderea ponderii tinerilor. Dacă în urmă cu 50 de ani ponderea bătrânilor (considerați de la 60 de ani în sus) era de 7% în populația totală, azi această pondere depăşeşte 18%, în timp ce populația tânără reprezintă mai puțin de 20%, față de o treime din populație, cât era în urmă cu câteva decenii.

Tot în domeniul demografic un important factor de risc este şi *migrația populației, în principal a tinerilor şi specialiştilor din diverse sfere de activitate*, fenomen care nu numai că duce la scăderea populației şi modificarea structurii acesteia, dar afectează şi *potențialul de dezvoltare a societății româneşti*.

Strategia sus-amintită mai menționează, ca surse interne de insecuritate, *nerespectarea normelor de mediu în funcționarea unor întreprinderi industriale*, ceea ce poate duce la generarea unor dezastre ecologice, catastrofe naturale şi degradarea mediului. Astfel, se impune cu necesitate reevaluarea politicii de protecție a mediului din perspectiva vulnerabilității unor zone cu risc ecologic.

În domeniul tehnologic, este amintită *menținerea unui nivel scăzut al tehnologiei informaționale şi blocarea dezvoltării acesteia la standardele cerute de dinamica globalizării.*

La toate aceste surse de insecuritate se mai pot adăuga şi altele, spre exemplu cele din *domeniul culturii şi educației*, manifestate prin lipsa de respect față de valorile culturale tradiționale şi promovarea unor subculturi precum şi a unor valori contrare intereselor naționale, lipsa unui sistem educațional adaptat cerințelor societății contemporane etc.

Măsuri de prevenire şi contracarare a amenințărilor şi factorilor de risc la adresa securității naționale a României

În contextul transformării mediului internațional de securitate, în primul rând prin apariția şi multiplicarea noilor tipuri de riscuri şi amenințări, România a acordat o atenție sporită asigurării securității naționale prin identificarea şi dezvoltarea unor mijloace şi instrumente coerente de combatere şi contracarare a acestora. În acest sens, se au în vedere două dimensiuni majore: pe de o parte, intensificarea cooperării la nivel intern între instituțiile cu atribuțiuni în domeniu, precum şi dezvoltarea unor căi de acțiune specifice, iar, pe de altă parte, cooperarea permanentă cu structurile şi instituțiile internaționale specializate în sensul eficientizării eforturilor de combatere a unui spectru larg de riscuri şi amenințări.

Există o strânsă conexiune între cele două dimensiuni- internă şi externă- iar o strategie coerentă pentru contracararea amenințărilor la adresa securității depinde de buna funcționare a acesteia. Inițierea şi coordonarea acțiunilor naționale în domeniul securității se bazează pe un ansamblu de legi

şi documente fundamentale care formulează, în mod clar, principalele căi şi mijloace de acţiune în acest domeniu: Constituţia României, Strategia de Securitate Naţională, Strategia Militară, Carta Albă a Securităţii şi Apărării Naţionale etc. Sistemul legislativ românesc este racordat la imperativul apărării intereselor naţionale şi la asigurarea securităţii în toate dimensiunile sale. Noile riscuri apărute la adresa securităţii şi a valorilor societăţii româneşti determină schimbări în structura şi modul de funcţionare a principalelor instituţii cu atribuţiuni în domeniu[122] care trebuie să fie capabile să răspundă noilor provocări şi ameninţări.

Ca răspuns la ameninţările la adresa securităţii naţionale este necesară folosirea unitară şi coerentă a tuturor capacităţilor pentru îndeplinirea obiectivelor naţionale de securitate. Modalităţile de acţiune pentru asigurarea securităţii naţionale sunt stabilite în funcţie de interesele ţării, de resurse, de evoluţia proceselor economice şi politico-militare, precum şi de potenţialii factori de risc. România a iniţiat o serie de măsuri şi acţiuni specifice, de combatere a diferitelor tipuri de riscuri şi ameninţări, în special în domeniile: politica externă, economico-financiar, social, siguranţa naţională, ordine publică şi apărare naţională.

În domeniul politicii externe, pot fi identificate o serie de modalităţi de acţiune şi căi de diminuare a vulnerabilităţilor şi creşterii gradului de securitate naţională:

- participarea responsabilă la activităţile şi procesele decizionale ale Alianţei Nord-Atlantice precum şi la misiunile internaţionale sub egida NATO având ca scop combaterea terorismului şi proliferarea armelor de distrugere în masă
- dezvoltarea de relaţii privilegiate cu ţările UE, precum şi a Parteneriatului Strategic cu SUA
- participarea României la procesul de realizare a Identităţii Europene de Securitate şi Apărare
- susţinerea dimensiunii pan-europene a OSCE, ca forum de dialog în domeniul securităţii şi dezvoltarea capacităţii de acţiune pentru prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor şi reconstrucţia post-conflict
- susţinerea diplomatică a participării la operaţiunile de pace ale ONU şi la alte acţiuni vizând asigurarea stabilităţii şi întărirea încrederii la nivel regional şi global
- respectarea strictă a angajamentelor internaţionale în domeniul neproliferării şi controlului armamentelor, exporturilor de produse strategice şi de tehnologie cu dublă utilizare, precum şi participarea activă la dezbaterile, din diverse foruri, pe această temă
- promovarea unei politici active în plan bilateral sau într-un cadru internaţional pentru asigurarea securităţii şi stabilităţii în Europa de Sud-Est, ca şi în Caucazul de Sud şi întreaga regiune a Dunării şi Mării Negre
- dezvoltarea unor parteneriate bi- şi trilaterale cu statele din regiune, iniţierea şi participarea la proiecte de cooperare subregională, transfrontalieră şi în cadrul euroregiunilor.

Relansarea economică trebuie consolidată prin crearea unui mediu de afaceri atractiv şi stabil şi prin racordarea adecvată la marile fluxuri economico-finaciare, tehnologice şi comerciale. Accelerarea creşterii economice vizează în primul rând asigurarea prosperităţii cetăţenilor şi sprijinirea procesului democratic intern. În domeniul economico-financiar, principalele modalităţi de acţiune pentru asigurarea securităţii naţionale, prin diminuarea vulnerabilităţilor şi reducerea riscurilor şi ameninţărilor inerente perioadei de tranziţie, sunt următoarele:

- asigurarea stabilităţii funcţionale a economiei naţionale
- asigurarea resurselor financiare pentru consolidarea sistemelor de apărare, ordine publică şi siguranţă naţională
- realizarea unui sistem economico-financiar modern fundamentat pe o economie de piaţă, construită pe baza principiilor eficienţei, justiţiei şi solidarităţii sociale

[122] Conform *Doctrinei naţionale a informaţiilor pentru securitate* (p.12) Sistemul securităţii naţionale este format din: servicii de informaţii interne, externe şi militare; servicii de securitate; structuri departamentale de informaţii şi protecţie. Desigur trebuie să aducem în discuţie şi Sistemul naţional de securitate definit anterior.

- susținerea inițiativei private prin perfecționarea cadrului economico-financiar, legislativ şi instituțional
- accelerarea procesului de armonizare legislativă în domeniul financiar şi de implementare a standardelor europene
- corelarea politicilor economice naționale cu procesul realizării uniunii economice şi monetare europene
- dezvoltarea capacităților de cercetare şi producție în domeniul militar
- realizarea măsurilor pentru stabilizarea macroeconomică, accelerarea reformelor structurale în economie, lărgirea şi consolidarea sectorului privat, atragerea investițiilor străine şi sprijinirea întreprinderilor mici şi mijlocii
- armonizarea legislației economico-financiare şi a politicilor fiscale cu legislația europeană şi cerințele normelor şi directivelor Uniunii Europene, în perspectiva aderării României la acest organism
- conectarea României la marile axe de transport continentale şi transcontinentale şi crearea infrastructurilor informaționale
- dezvoltarea cooperării economice internaționale, prin forme noi, mai active şi stimulative de comerț exterior.

În ceea ce priveşte domeniul social, se pune accent pe realizarea unor modalități de stimulare a solidarității naționale şi a responsabilității civice. Acțiunile promovate în acest domeniu au în vedere:

- promovarea dialogului şi coeziunii sociale prin implicarea statului, ca factor de echilibru, în contracararea efectelor negative ale procesului de tranziție şi evoluțiilor economiei de piață
- reforma sistemului de securitate socială şi diminuarea deficitului de finanțare a protecției sociale
- descentralizarea deciziei administrative în domeniul raporturilor de muncă
- ocuparea forței de muncă în concordanță cu orientările UE, diminuarea şomajului şi asigurarea unei protecții sociale reale a şomerilor, inclusiv prin atragerea şi implicarea acestora în activități de utilitate publică, desfăşurate în perioada disponibilizării
- instituirea unei politici salariale corespunzătoare performanțelor şi importanței domeniului
- perfecționarea sistemului de asistență socială
- dezvoltarea civismului, a solidarității sociale şi a dialogului intercultural.

În domeniul siguranței naționale şi ordinii publice, prin măsurile adoptate, se are în vedere asigurarea capacității analitice şi operaționale a serviciilor de informații. Acestea vor acționa pentru anticiparea amenințărilor la adresa securității naționale, astfel, încât, împreună cu celelalte instituții ale statului, să contribuie la apărarea şi promovarea intereselor naționale ale țării. Acțiunile specifice în domeniul menținerii ordinii publice vizează, cu prioritate, prevenirea şi combaterea fenomenului infracțional, protejarea cetățenilor, a proprietății private şi publice. Principalele modalități în acest sens sunt:

- asigurarea controlului civil asupra instituțiilor din domeniul siguranței naționale şi ordinii publice
- dezvoltarea şi perfecționarea modalităților de cunoaştere şi contracarare a riscurilor şi amenințărilor la adresa securității naționale, evaluarea complexă a dinamicii acestora
- informarea promptă şi corectă a factorilor de decizie ai statului, instituirea unui sistem eficient de gestionare, valorificare şi protejare a informațiilor secrete în condițiile respectării dreptului la informare a cetățenilor
- instituționalizarea unor forme de cooperare permanentă între structurile care contribuie la realizarea siguranței naționale şi ordinii publice
- consolidarea lanțului instituțional de acțiune (Poliție, Servicii de Informații, Minister Public, Justiție) şi intensificarea activităților desfăşurate de acestea împotriva corupției şi crimei organizate

- cooperarea internațională în domeniul combaterii criminalității transfrontaliere
- sporirea securității frontaliere prin cooperarea poliției de frontieră cu organele vamale, precum şi utilizarea unei evidențe computerizate şi a supravegherii prin satelit
- consolidarea relațiilor de parteneriat între serviciile de informații din România şi cele din statele membre ale NATO şi UE
- cooperarea cu serviciile de informații ale altor state, în cadrul relațiilor bi- şi multilaterale ale României, în scopul sporirii securității proprii şi a celei internaționale.

În ceea ce priveşte domeniul apărării naționale, armata română se află într-un proces de redefinire, redimensionare şi restructurare care are ca scop final crearea unei armate de dimensiuni mici, mobile, capabilă să desfăşoare o gamă largă de misiuni. Ca membru NATO, România va trebuie să dispună de o armată modernă şi bine instruită, care să poată desfăşura, alături de ceilalți aliați, acțiuni vizând reglementarea diferendelor internaționale, prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor şi apărarea colectivă. Principalele măsuri vizate, în domeniul apărării naționale, în ceea ce priveşte combaterea riscurilor şi amenințărilor, sunt:

- întărirea capacității de descurajare, prin realizarea şi menținerea unei forțe militare moderne şi credibile, dotată cu tehnică şi echipament militar modern şi deservită de personal profesionalizat, cu o pregătire adecvată;
- constituirea în cadrul forțelor armate a instrumentelor operaționale moderne, capabile să permită României să ia parte activ, ca membru cu drepturi depline, la eforturile Alianței Nord-Atlantice şi ale organismelor internaționale care vizează reglementarea diferendelor internaționale, prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor şi apărarea colectivă, precum şi participarea la operațiunui militare multinaționale în sprijinul păcii, la întărirea încrederii şi stabilității în Europa Centrală şi de Sud-Est, la acțiuni cu caracter umanitar şi alte activități militare;
- constituirea şi consolidarea capacităților necesare pentru îndeplinirea performantă a obligațiilor asumate de România, de a participa în cadrul unor operațiuni de menținere a păcii, de salvare, de răspuns la crize, de combatere a terorismului şi de asistență umanitară, la nivel subregional şi regional;
- accelerarea realizării programelor prioritare de interoperabilitate cu structurile militare ale Alianței Nord-Atlantice îndeosebi în domeniile pregătirii personalului, instruirii trupelor, sistemelor C4I (comandă, control, comunicații, computere, informații), managementului şi apărării spațiului aerian, logistic şi infrastructurii;
- menținerea la un nivel corespunzător a unei capacități de intervenție în caz de urgență civilă;
- îmbunătățirea colaborării între serviciile de specialitate, pe linia schimbului operativ de informații, vizând potențialii factori de risc la adresa securității şi stabilității interne.

Agravarea amenințării teroriste, mai ales după 11 septembrie 2001, şi declanşarea campaniei internaționale de luptă împotriva terorismului şi armelor de distrugere în masă, au impus, cu necesitate, crearea unor mecanisme şi a unor structuri naționale cu atribuțiuni specifice în acest sens. Pe 5 aprilie 2002, a fost adoptată Strategia națională de prevenire şi combatere a terorismului care îşi propune ca obiective majore:

- identificarea, monitorizarea şi evaluarea constantă a tuturor riscurilor şi amenințărilor respectiv a vulnerabilităților la adresa securității naționale care pot contribui la apariția şi dezvoltarea terorismului;
- protejarea teritoriului național, al populației şi a obiectivelor româneşti din interior şi exterior de activitățile asociate terorismului;
- prevenirea implicării cetățenilor români şi rezidenților străini din România în activități subsumate terorismului internațional;
- participarea la eforturile internaționale de prevenire şi combatere a fenomenului terorist, prin:

- ✓ contribuții active la inițiativele bi-şi multilaterale, acțiuni politico-diplomatice, reglementări şi instrumente normative, mecanisme internaționale de cooperare interinstituțională menite să prevină apariția, dezvoltarea şi manifestarea fenomenului terorist;
- ✓ transpunerea în cadru normativ a obligațiilor asumate de statul român;
- ✓ schimb de informații şi participarea cu forțe armate specializate la operațiuni militare multinaționale sub mandat ONU, destinate prevenirii şi combaterii terorismului.

În vederea implementării obiectivelor din strategie, a fost constituit Sistemul național de prevenire şi combatere a terorismului, coordonat, la nivel strategic, de Consiliul Suprem de Apărare a Țării, iar, la nivel tehnic/operațional, de către Serviciul Român de Informații, care a constituit Centrul de Coordonare Operativă Antiteroristă.

Principalele misiuni pentru prevenirea terorismului sunt:

(1) activități informativ-operative, derulate în interiorul şi exteriorul teritoriului național;
(2) activități împotriva fluxulurilor de alimentare cu resurse umane, financiare, logistice şi informaționale a organizațiilor teroriste;
(3) activități de pază, protecție şi alte forme speciale de descurajare pentru asigurarea securității principalelor categorii de factori umani şi de obiective autohtone şi străine de pe teritoriul național, precum şi a principalelor obiective româneşti din străinătate, potențial vizate de acțiuni teroriste;
(4) activități de pregătire a intervenției în urgențe civile generate de acțiuni teroriste cu diverse mijloace specifice, în vederea limitării/combaterii efectelor acestora;
(5) activități destinate optimizării continue a cadrului legislativ privind acțiunile teroriste.

Misiunile privind combaterea terorismului se realizează prin: activități de sancționare preliminară sau, după caz, post factum, a preocupărilor şi faptelor subsumate terorismului; intervenția antiteroristă nemijlocită, în cazurile în care sunt iminente, se derulează ori au avut loc acțiuni teroriste; participarea la operațiuni de prevenire şi combatere, prin cooperare internațională, a terorismului pe diverse spații.

BIBLIOGRAFIE

Documente, legi şi acte normative interne

- Constituţia României;
- Legea 51/1991 privind siguranţa naţională a României, în „Monitorul Oficial", nr. 163 din 7 august 1991;
- Legea 14/1992 privind organizarea şi funcţionarea Serviciului Român de Informaţii, în „Monitorul Oficial", nr. 33 din 3 martie 1992;
- Legea nr. 40 din 18 decembrie 1990 privind organizarea şi Funcţionarea Ministerului de Interne, în „Monitorul Oficial", nr. 146 din 18 decembrie 1990, completată prin Legea nr. 40 din 16 ianuarie 2002 privind aprobarea ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 29/2001 pentru completarea Legii nr. 40/1990 privind organizarea şi funcţionarea Ministerului de Interne, în „Monitorul Oficial", nr. 75 din 31 ianuarie 2002;
- Legea nr. 56/1992 privind frontiera de stat a României, în „Monitorul Oficial", nr. 396 din din 24 august 1992;
- Hotărârea Parlamentului României nr. 30 din 23 iunie 1993 privind organizarea şi funcţionarea Comisiei Comune permanente a Camerei Deputaţilor şi Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activităţii SRI, în „Monitorul Oficial", nr. 133 din 23 iunie 1993;
- Legea nr. 45/1994 privind apărarea naţională a României;
- Legea nr. 92/1996 privind organizarea şi funcţionarea Serviciului de Telecomunicaţii Speciale, în „Monitorul Oficial", nr.169 din 30 iulie 1996;
- Legea nr. 106 din 1996 a protecţiei civile, în „Monitorul Oficial", nr. 241 din 3 octombrie 1998;
- Legea nr. 35/1997 pentru organizarea şi funcţionarea instituţiei Avocatului Poporului, în „Monitorul Oficial", nr. 48 din 20 martie 1997;
- Legea 1/1998 privind organizarea şi funcţionarea Serviciului de Informaţii Externe, în „Monitorul Oficial", nr. 7 din 12 ianuarie 1998, republicată;
- Legea 366/2002 privind aprobarea Ordonanţei de Urgenţă a Guvernului României nr. 154/2001 pentru modificarea şi completarea Legii 1/1998 privind organizarea şi funcţionarea Serviciului de Informaţii Externe;
- Legea nr. 116 /1998 privind organizarea şi funcţionarea Jandarmeriei Române, în „Monitorul Oficial", nr. 224 din 18 iunie 1998;
- Legea 191 din 19 octombrie 1998 privind organizarea şi funcţionarea Serviciului de Protecţie şi Pază, în „Monitorul Oficial", nr. 402 din 22 octombrie 1998;
- Hotărârea Parlamentului României nr. 44 din 28 octombrie 1998 privind constituirea, organizarea şi funcţionarea Comisiei parlamentare pentru controlul Serviciului de Informaţii externe, în „Monitorul Oficial", nr. 417 din 5 noiembrie 1998;
- Ordonanţa nr. 52/1998 privind planificarea apărării naţionale a României;
- Hotărârea nr. 318 din 20 aprilie 2000 pentru aprobarea Strategiei militare a României, în „Monitorul Oficial", nr. 191 din 4 mai 2000;
- Hotărârea nr. 14 din 13 ianuarie 2000 privind organizarea şi funcţionarea Comisiei interdepartamentale pentru integrarea României în NATO, în „Monitorul Oficial", nr. 17 din 18 ianuarie 2000;
- Hotărârea Guvernului României nr. 318/200 pentru aprobarea Strategiei militare a României, în „Monitorul Oficial", nr. 191 din 4 mai 2000;

- Hotărârea Guvernului României nr. 864 din 28 septembrie 2000 privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea Autorităţii Naţionale de Securitate, în „Monitorul Oficial”, nr. 495 din 10 octombrie 2000;
- Hotărârea Guvernului României nr. 36 privind aboptarea Strategiei de securitate naţională a României., în „Monitorul Oficial”, nr. 822 din din 20 decembrie 2000;
- Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului Romîniei nr. 14 din 26 ianuarie 2001, privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Apărării Naţionale, în „Monitorul Oficial”, nr. 65 din 7 februarie 2001;
- Regulament din 20 decembrie 2000 privind aplicarea dispoziţiilor Legii 143/2000 privind combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri, în „Monitorul Oficial”, nr. 46 din 29 ianuarie 2001;
- Hotărârea Guvernului României nr. 328 din 22 martie 2001 privind înfiinţarea Comisiei Naţionale pentru integrarea României în NATO, în „Monitorul Oficial”, nr. 151 din 28 martie 2001;
- Ordonanţa de urgenţă a Guvernului României nr. 141 din 25 octombrie 2001 pentru sancţionarea unor acte de terorism, în „Monitorul Oficial”, nr. 691 din 31 octombrie 2001;
- Hotărârea Guvernului României nr. 1065 din 2001 privind aprobarea Programului naţional de prevenire a corupţiei şi a Planului naţional de acţiune împotriva corupţiei, în „Monitorul Oficial”, nr. 728 din 11 noiembrie 2001;
- Rezoluţia Consiliului de Securitate al Organizaţiei Naţiunilor Unite nr. 1373 din 2001 privind combaterea terorismului internaţional, în „Monitorul Oficial”, nr. 769 din 3 decembrie 2001;
- Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului României nr. 153 din 21 noiembrie 2001 pentru aplicarea Rezoluţiei nr. 1373/2001 a Consiliului de Securitate al ONU privind combaterea terorismului internaţional, în „Monitorul Oficial”, nr. 769 din 3 decembrie 2001;
- Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului României nr. 159 din 27 noiembrie 2001 pentru prevenirea şi combaterea utilizării sistemului financiar bancar în scopul finanţării de acte de terorism, în „Monitorul Oficial”, nr. 802 din 14 decembrie 2001;
- Hotărârea Parlamentului României nr. 36 din 18 decembrie 2001 privind adoptarea Strategie de securitate naţională a României, în „Monitorul Oficial”, nr. 822 din 20 decembrie 2001;
- Hotăreârea CSAT nr. 36 din 5 aprilie 2002 privind Strategia naţională de prevenire şi combatere a terorismului;
- Legea nr. 182 din 12 aprilie 2002 privind protecţia informaţiilor clasificate, în „Monitorul Oficial”, nr. 248 din 12 aprilie 2002;
- Hotărârea nr. 353 din 15 aprilie 2002 pentru aprobarea Normelor privind protecţia informaţiilor clasificate ale organizaiţiei Tratatului Atlanticului de Nord în România, în „Monitorul Oficial”, nr. 315 din 13 mai 2002;
- Hotărârea nr. 354 din 15 aprilie 2002 privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea Agenţiei de Acreditare de Securitate, Agenţiei de Securitate pentru Informatică şi Agenţiei pentru Distribuirea Materialului Criptografic, în „Monitorul Oficial”, nr. 315 din 13 mai 2002;
- Legea nr. 218/2002 privind organizarea şi funcţionarea Poliţiei Române, în „Monitorul Oficial”, nr. 303 din 9 mai 2002;
- Norme metodologice din 17 mai 2002 de aplicarea a Legii nr. 123/2001 privind regimul străinilor din România, în „Monitorul Oficial”, nr. 276 din 29 mai 2002;
- Legea nr. 3000 din 17 mai 2002 privind regimul juridic al precursorilor folosiţi la fabricarea ilicită a drogurilor, în „Monitorul Oficial”, nr. 409 din 13 iunie 2002;
- Legea nr. 360/2002 privind statutul poliţistului, în „Monitorul Oficial”, nr. 440 din 24 iunie 2002;
- Hotărârea nr. 585 din 13 iunie 2002 pentru aprobarea Standardelor naţionale de protecţie a informaţiilor clasificate în România, în „Monitorul Oficial”, nr. 485 din 5 iulie 2002;
- Legea nr. 472 din 9 iulie 2002 privind aprobarea Ordiâonanţeo de Urgenţă a Guvernului României nr. 141 din 2001 pentru sancţionarea unor acte de terorism şi a unor fapte de încălcare a ordinii publice, în „Monitorul Oficial”, nr. 524 din 18 iulie 2002;

- Legea 415 din 10 iulie 2002 privind organizarea şi funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării, în „Monitorul Oficial”, nr. 494 din 10 octombrie 2002;
- Hotărârea Guvernului României nr. 845 din 31 iulie 2002, privind organizarea şi funcționarea Oficiului Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat;
- Hotărârea nr. 1508 din 18 decembrie 2002 privind constituirea Comitetului Executiv pentru Integrare Europeană, în „Monitorul Oficial”, nr. 4 din 8 ianuarie 2003.

Documente externe

- Documentul AJD-2 *Doctrina integrată de informații, contrainformații şi securitate a NATO*;
- Legea “Patriot”, *Mai multă forță şi coerență prin instrumente legislative necesare prevenirii şi înpiedicării actelor teroriste,* abrobată în Congresul SUA, 25 octombrie 2001;
- *Strategia de Securitate Națională a Statelor Unite ale Americii*, septembrie 2002;
- THE 9/11 COMISSION REPORT, *Final Report of the Natonal Commission on Terrorist Attacks Upon the United States,* W.W. Norton & Company New York London 2004;
- *Strategia Europeană de Securitate*, adoptată în Consiliul European de la Bruxelles, 12 decembrie 2003

Dicționare, enciclopedii

- BAUD, JACQUES, *Encyclopedie du renseignement et des service secrets*, Paris, 1998;
- D’Aumale, Geoffray; Faure, Jean-Pierre, *Guide de l’espionage et du contre-espionage. Histoire et technique*, Collecton «Documents» dirigee par Pierre Drochkine, Paris, 1998;
- *Dicționar de politică*, Editura Univer Ecciclopedic, Bucureşti, 2001;
- *Dicționar explicativ al limbii române,* Editura Academiei, Ediția a II -a, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti 1996;
- FERRÉOL, GILLES (coord.), *Dicționarul Uniunii Europene,* Polirom, Bucureşti 2001;
- POLMAR, NORMAN, AND ALLEN, THOMASH, *The Encyclopedia of Espionage*, New York, 1998;
- *The New Enciclopedia Britanica,* 15–th Edition, Macropeidia, The University of Cicago, 1993.

Lucrări de sinteză

- Academia Națională de Informații, a VIII – a Sesiune de comunicări Ştiințifice, *Siguranța națională într-o lume a globalizării*, (coordonator Ioan Bidu), Editura ANI, Bucureşti, 2002;
- Academia Națională de Informații, a IX – a Sesiune de comunicări Ştiințifice, *Mediul internațional de securitate. România de la invitația de aderare la membru NATO*, (coordonator Ioan Bidu), Editura ANI, Bucureşti, 2003;
- ACHCAR, GILBERT, *Noul război rece: lumea după Kosovo*, Editura Corint, Bucureşti, 2002;
- ALTERMATT, URS, *Previziunile de la Sarajievo: etnonaționalismul în Europa*, Editura polirom, Iaşi, 2000;
- ANGELSDORF, WILHELM VON, *Imperialismul noii ordini mondiale,* Editura Antet, Bucureşti, 2002;
- BAUMAN, ZYGMUND, *Globalizarea şi efectele ei sociale,* Editura Antet, Bucureşti, 2002;
- BĂDĂLAN, EUGEN, *Securitatea națională şi unele structuri militare româneşti la cumpăna dintre milenii*, Editura Militară, Bucureşti, 1999;
- BĂDESCU, I,; ZAMFIR, E.; MĂRGINEANU, I., *Geopolitica integrării europene*, Editura Univers, Bucureşti, 2003;
- BIDU, IOAN (coordonator), *Meridiane de securitate*, Editura ANI, Bucureşti, 2003;

- BIDU, IOAN, *Crima organizată transfrontalieră – ameninţare la adresa securităţii internaţionale,* Editura ANI, Bucureşti, 2004;
- BIDU, IOAN, *Riscuri în analiza decizională de siguranţă naţională*, Editura ANI, Bucureşti, 2004;
- BOBETI, ADRIANA; UNGUREANU, CORNEL, *Europa Centrală: memorie, paradis, apocalipsă*, Editura Polirom, Iaşi, 1998;
- BONCU, SIMION, *Securitatea europeană în schimbare, provocări şi soluţii*, Editura Amco Press, Bucureşti, 1995;
- BRZEZINSKI, ZBIGNIEW, *Europa Centrală şi de Est în ciclonul tranziţie*, editura Diogene, Bucureşti, 1995;
- BRZEZINSKI, ZBIGNIEW, *Marea tablă de şah: supremaţia americană şi imperativele sale geostrategice*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2000;
- CERAPIN, TUDOR, *Securitatea şi apărarea naţională a României*, Fundaţia Revista Jandarmeriei, Bucureşti, 2002.
- CERAPIN, TUDOR; HOMOTESCU, GABRIEL; TOMA, GHEORGHE, *De la securitatea individuală la securitatea colectivă,*
  Editura Biotera, Bucureşti, 2003;
- CLAVAL, PAUL, *Geopolitică şi geostrategie: gândirea politică, spaţiu şi teritoriul în secolul XX*, Editura Corint, Bucureşti, 2001;
- *Consideraţii privind securitatea şi apărarea României în noile condiţii geopolitice şi geostrategice din perioada de după „războiul rece",* Biblioteca ANI (S/477), p.11-17; 32-41;
- CRISTESCU, RADU CONSTANTIN, *Serviciile secrete din România şi scandalurile de corupţie 1989 – 2001,* ANTET XX PRESS, 2002;
- DĂIANU, DANIEL, *Încotro se îndreapă ţările post-*comuniste? *Curente economice în pragul secolului*, Editura Polirom, Iaşi, 2000;
- DELUREANU, ŞTEFAN, *Geneza Europei Comunitare,* Editura Paideia, Bucureşti, 1999;
- DEWERPE, ALAIN, *Spionul,* Nemira, 1998;
- DOBRESCU, EMILIAN, *Integrarea economică*, Editura All Beck, Bucureşti, 2001;
- DOBRESCU, PAUL, *Geopolitica*, Editura comunicare.ro, Bucureşti 2003;
- *Direcţia Protecţie şi Siguranţă Militară 1990 – 2000*;
- DUVERGERE, MAURICE, *Europa de la Atlantic la Delta Dunării*, Editura Omegapres, Bucureşti, 1991;
- EYAL, GIL; SZELENYI, IVAN; TOWNSLEY, ELEONOR, *Capitalism fără capitalişti. Noua elită conducătoare din Europa de Est*, Editura Omega, Bucureşti, 2001;
- ENACHE, MARIAN, *Exercitarea funcţiei de control parlamentar asupra Serviciului Român de Informaţii*, în "Controlul parlamentar", Editura Polirom, Iaşi, 1997;
- FITZ GIBBON, CONSTANTIN, *Secret Intelligence in the Twentieth Century*, London, 1976;
- FLORIAN, RADU, *Criza unei lumi în schimbare*, Editura Noua Alternativă, Bucureşti, 1994;
- FRUNZĂVERDE, SORIN; ONIŞOR, CONSTANTIN, *Europa de sud-est. Dimensiuni principale de securitate*, Editura A'92, 2004;
- FRUNZETI, TEODOR, *Securitatea naţională şi războiul modern*, Editura Militară, Bucureşti, 1999;
- FUKUYAMA, FRANCISC, *Sfârşitul istoriei şi ultimul om*, Editura Paideia, Bucureşti, 1997;
- GYEMANT, LADISLAU, *Preistoria construcţiei europene*, EFES, Cluj-Napoca, 1999;
- HENTEA, CĂLIN, *Arme care nu ucid*, Editura nemira, Bucureşti, 2004;
- HIRST, PAUL; THOMSON, GRAHAM, *Globalizarea sub semnul întrebării.*
- *Economia internaţională şi posibilităţi de guvernare,* Editura Trei, Bucureşti, 2002;
- ILIESCU, ION, *Integrare şi globalizare. Viziunea românească,* Editura Presa Naţională, Bucureşti, 2003;

- *Instituțiile Uniunii Europene*, volum coordonat de prof.univ.dr. Nicolae Păun, Editura Fundației pentru Studii Europene (EFES), Cluj-Napoca, 2004;
- JINGA, ION, *Uniunea Europeană. Realități şi perspective,* Editura Lumina Lex, Bucureşti 1999;
- KNIGHTLEY, PHILLIP, *The second Oldest Profession Spies and Spying in the Twentieth Century,* N.Y. Penguin Books, 1988;
- MANIU, MIRCEA, *Conjunctura economiei mondiale*, EFES, Cluj-Napoca, 1998;
- MARGA, ANDREI, *Filosofia unificării europene*, EFES, Cluj-Napoca, 2003;
- MARGA, ANDREI, *Religia în era globalizării*, EFES, Cluj-Napoca, 2003;
- MARIN, IONEL, *Comunitatea de Informații – soluția problemelor de securitate,* Editura ANI. Bucureşti, 2004;
- MUREŞAN, MIRCEA; TOMA, GHEORGHE, *Provocările începutului de mileniu, convenționale – neconvenționale,- asimetrice,* Editura Universității Naționale de apărare, Bucureşti, 2003;
- NAUMESCU, VALENTIN, *Polici sociale în Europa*, EFES,Cluj-Napoca, 2001;
- NĂSTASE, ADRIAN, *Bătălia pentru viitor,* Editura New Open Media, Bucureşti, 2000;
- PAUL, VASILE; COŞCODARU, ION, *Centrele de putere ale lumii*, Editura ştiințelor sociale şi politice, Bucureşti 2003;
- PĂUN, NICOLAE, *Construcția europeană modernă*, EFES, Cluj-Napoca, 1997;
- PĂUN, NICOLAE, *Istoria construcției europeane*, EFES, Cluj-Napoca, 1999;
- PECICAN, OVIDIU, *Europa – o idee în mers*, EFES, Cluj-Napoca, 1997;
- PEZZINO, PAOLO, *Mafiile*, Editura Bic All, Bucureşti, 2003;
- POPESCU, ANDREI; JINGA, ION, *Organizații europene şi euroatlantice,* Lumina Lex, 2001;
- PRICOP,MIHAI; TANȚĂU, ADRIAN, *Globalizare, protecționism şi strategia firmei,* Editura Tribuna Economică, Bucureşti, 2003;
- RĂDOI, MIREILLE, *Serviciile de informații şi decizia politică*, Editura Tritonic, Bucureşti, 2003;
- SILAŞI, GRIGORE, *Diplomația comunitară*, EFES, Cluj-Napoca, 2001;
- SILBERZAHN, CLAUDE; GUISNEL; JEAN, *Au coeur du secret*, Paris, 1995;
- *Securitatea europeană. Probleme în dezbatere: identitate, migrație, terorism,* Institutul Social Român, Bucureşti 2002;
- *Situația națiunilor. Surse de indecuritate* (coordonator Lucian Culda), Editura Licorna, Bucureşti, 1999;
- SOROS, GEORGE, *Despre globalizare*, Editura Polirom, Bucureşti, 2002;
- STAN, ION, *Siguranța națională – componentă a securității naționale,* Colegiul Superior se Siguranță Națională, Bucureşti, 2002.
- STAN, ION, *Controlul societății civile asupra serviciilor de informații*, Colegiul Superior de Siguranță Națională, Bucureşti, 2002;
- TIMOFTE, ALEXANDRU – RADU, *Originile, şi mărirea declinul şi renaşterea lumii informațiilor secrete,* Editura ANI, Bucureşti, 2004;
- TIMOFTE, ALEXANDRU – RADU, *Serviciile de informații şi agenda de securitate a începutului de mileniu,* rezumatul tezei de doctorat, Bucureşti 2004;
- TIMOFTE, ALEXANDRU – RADU, *Lungul drum al serviciilor secrete către democrație,* Editura ANI, Bucureşti 2004;
- Prof.univ.dr. VOICULESCU, DAN, *Globalizarea din perspectiva doctrinei umaniste,* Bucureşti 2002.

Studii şi articole

- ARBORE, ION, *Siguranța națională nu este un atribut facultativ,* în „Spionaj-Contraspionaj, nr. 12/noiembrie 1991;

- BODOAŞCĂ, TEODOR, *Natura juridică a Consiliului Suprem de Apărare a Ţării potrivit Legii nr.415/2002*, în „Gândirea Militară Românească", serie nouă, nr. 5/2002, p. 168-173;
- BOLOCAN, VALENTIN, *Sub imperativele timpului. Mişcări de trupe la SRI,* în „Curierul naţional", 16 noiembrie 2001, p. 12;
- Drd. CÂRSTEA, CONSTANŢA; conf.dr. SIMA, TUDORA, *Factori de risc la adresa securităţii naţionale,* în „Siguranţa naţională într-o lume a globalizării", a VIII-a sesiune de comunicări ştiinţifice, Academia Naţională de Informaţii, 25 aprilie, 2002, Editura ANI, Bucureşti, 2002, p. 47-58;
- *Controlul civil şi democratic asupra activităţii Serviciului Român de Informaţii*, în "Buletin de informare generală", nr. 4/1999;
- Colonel (r) dr. CREŢU, GHEORGHE, *Factori de influenţă a mediului de securitate la nivel global, continental şi naţional la începutul mileniului III,* în „Siguranţa naţională într-o lume a globalizării", a VIII-a sesiune de comunicări ştiinţifice, Academia Naţională de Informaţii, 25 aprilie, 2002, Editura ANI, Bucureşti, 2002, p. 6-16;
- *Critica Securităţii Pure,* nr. 1/1997;
- DRĂGHICI, CORNELIA, *România tinde să devină ţara contraspionajului intern,* în „Azi", 14 septembrie 2000, p. 3;
- FISCHER, JOSCHKA, *De la Confédération à la Fédération – réflection sur la finalité de l´intégration européenne*, discurs pronunţat la Universitatea Humboldt din Berlin, 12.05.2000;
- Conf. univ. dr. IACOB, MARIA; prof. univ. dr. IACOB, DUMITRU, *Proiectarea interesului naţional în contextul globalizării*, în „Siguranţa naţională într-o lume a globalizării", a VIII-a sesiune de comunicări ştiinţifice, Academia Naţională de Informaţii, 25 aprilie, 2002, Editura ANI, Bucureşti, 2002, p.1-5;
- KING, ALEXANDER; SCHNEIDER, BERTRAND, *Prima revoluţie globală – o strategie pentru supravieţuirea Lumii,* Raport al Consiliului Clubului de la Roma, Editura Tehnică, Bucureşti, 1993.
- Col. (r) drd. OLTEANU, IONEL; mr.conf.univ.dr. BOAMBĂ, EUGEN, *Unele consideraţii privind corelaţiile actuale dintre securitate şi apărare naţională,* în „Siguranţa naţională într-o lume a globalizării", a VIII-a sesiune de comunicări ştiinţifice, Academia Naţională de Informaţii, 25 aprilie, 2002, Editura ANI, Bucureşti, 2002, p. 23-30;
- PAUL, VASILE, *Noul terorism – Ameninţarea asimetrică,* în „Dosare ultrasecrete", 24 noiembrie 2001, p. 2-3;
- PELIN, MIHAI, *O meserie de seniori*, în "Almanah Flacăra", 1985, p. 87-88;
- Maior RĂDUCU, MARCEL, *Riscuri şi vulnerabilităţi la adresa siguranţei naţionale în domeniul comunicaţiilor şi tehnologiei informaţiei*, în „Gândirea Militară Românească", serie nouă, nr. 4/2002, p. 59-62;
- General de brigadă SOARE, OVIDIU, *Activismul antiglobalizare, noua formă de manifestare a fenomenului extremist,* în „Siguranţa naţională într-o lume a globalizării", a VIII-a sesiune de comunicări ştiinţifice, Academia Naţională de Informaţii, 25 aprilie, 2002, Editura ANI, Bucureşti, 2002, vol II, p. 100-105;
- Colonel conf.univ.dr. VOIEVOZEANU, ION, *Securitatea naţională în perspectiva integrării europene şi euro-atlantice,* în „Siguranţa naţională într-o lume a globalizării", a VIII-a sesiune de comunicări ştiinţifice, Academia Naţională de Informaţii, 25 aprilie, 2002, Editura ANI, Bucureşti, 2002, p. 17-22;
- Colonel conf. univ.dr. VIOEVOZEANU, ION, *Securitatea naţională – riscuri de natură militară,* în „Siguranţa naţională într-o lume a globalizării", a VIII-a sesiune de comunicări ştiinţifice, Academia Naţională de Informaţii, 25 aprilie, 2002, Editura ANI, Bucureşti, 2002, p. 31-35;
- General de brigadă ZECA, CONSTANTIN, *Informaţia-factor de putere în războiul modern (I),* în „Gândirea Militară Românească", serie nouă, nr.4, iulie-august 2002, p.44-52; (II), nr. 5, septembrie-octombrie, 2002, p. 34-40;

PREZENTARI POWERPOINT:

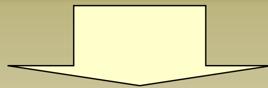

Există o logică a disputelor în relaţiile internaţionale?

Nate Silviu

Există 3 forme de bază ale politicilor internaţionale!

Sistemul imperial – în care un guvern domină majoritatea statelor cu care intră în contact;

Sistemul feudal – în care loialitățile umane şi obligaţiile politice nu se bazează, în primul rând, pe granițele teritoriale;

Sistemul anarhic de state – în care nu există un guvern superior deasupra tuturor.

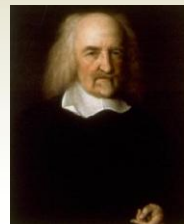

Politicile internaţionale sunt des numite anarhice

Aşa cum monarhia înseamnă prezenţa unui singur conducător, anarhia – “*an-arhia*” înseamnă absenţa oricărui conducător.

Hobbes numea un asemenea sistem anarhic *“stat al naturii”.*

Statul lui Hobbes constă într-un război permanent, al tuturor împotriva tuturor, deoarece nu există nici un conducător care să impună ordinea.

Există diferenţe legale, politice şi sociale între politicile interne şi cele internaţionale!

Legea internă este, de obicei respectată, în caz contrar, există sancţiuni impuse fie de poliţie, fie de tribunale.

În politicile internaţionale, comunităţile nu au acelaşi conducător. Orice idee de comunitate globală este slabă.

Legea internaţională, pe de altă parte, nu dispune de nici o sancţiune comună, nu există nici o poliţie internaţională care să impună legea.

Într-o astfel de lume, majoritatea oamenilor pun legea naţională mai presus de cea internaţională.

CONCLUZIE

Dintre cele 3 sisteme de bază – ***imperial, feudal şi sistemul anarhic*** al statelor – ultimul este cel mai relevant în politicile internaţionale din lumea contemporană.

Există două puncte de vedere ale politicilor anarhice:

Realismul – conform căruia problema centrală este războiul şi utilizarea forţei, iar actorii principali sunt statele.

Liberalismul – care vede o societate globală, ce funcționează alături de state.

Cine are dreptate?

Liberalii îi consideră pe realişti ca fiind cinici, a căror obsesie pentru trecut îi împiedică să vadă schimbarea.

Realiştii îi numesc pe liberali visători utopici.

Amândouă părțile au dreptate şi amândouă se înşeală. Mereu vor exista incertitudini cu privire la veridicitatea teoriilor.

Deoarece implică natura schimbătoare a omului, politicile internaționale nu vor fi niciodată clare.

Există 3 concepte de bază în teoria politicilor internaționale:

Actori – din punctul de vedere tradițional realist, singurii actori semnificanți sunt *statele*, şi doar statele mari contează;

Țeluri – în mod tradițional, țelul dominant al statelor, este *securitatea militară;*

Instrumente – în trecut, instrumentul principal, era forța militară, dar acum au mai apărut şi *interdependențele economice, comunicațiile, instituțiile internaționale, actorii transnaționali*.

Rolul moralității în relațiile internaționale:

Scepticii - susțin că moralitatea nu are ce căuta în relațiile internaționale, deoarece nu există instituții care să impună ordinea; astfel nu există simțul comunității deci, nu pot exista drepturi morale sau datori.

Moraliştii de stat – susțin că politicile internaționale se bazează pe o societate cu anumite reguli, cea mai importantă fiind suveranitatea statală.

Cosmopoliții – văd politicile internaționale nu doar ca o societate de state, ci ca o societate de indivizi. Dacă realiştii s-ar concentra mai mult asupra problemelor de dreptate distributivă, adică cine ce ia, ar observa interdependența economică a lumii.

Accepțiunea Clasică îşi are rădăcinile în Teoria Realistă:

Sistemul internațional este caracterizat de o stare de anarhie, care este mai presus de orice autoritate. Ca urmare, statele trebuie să-şi urmăreasca propriile interese, chiar dacă uneori acestea sunt în contradicție cu interesele colective.

Pericolul unui atac extern reprezintă cea mai serioasă şi constantă ameninţare la adresa integrităţii fizice a statului şi bunăstării locuitorilor săi. De aceea, statele trebuie să fie vigilente, să identifice ameninţările imediat ce apar şi să ia măsuri corespunzatoare de contracarare a acestora.

Teoria Realistă

Asigurarea securităţii naţionale depinde de modul de gestionare a puterii militare a statului şi de realizare a echilibrului de putere.

Atunci când statul este ultimul garant al securităţii, securitatea indivizilor este subsumată conceptului mai larg de „securitate naţională".

În formularea tradiţională, noţiunea de ameninţare a fost asociată, în primul rând, cu dimensiunea sa militară, efect al intenţiilor sau acţiunii unor state sau a unor actori nestatali, cum ar fi organizaţiile teroriste.

Teoria Realistă

"Politica externă trebuie plănuită pe baza capacităţilor celeilalte părţi şi nu în special pe baza intenţiilor ei."

Henry Kissinger

Şcoala de la Copenhaga

Barry Buzan, Ole Waever şi Jaap de Wilde

sunt adepţii lărgirii sferei de definire a securităţii şi a relaţiilor internaţionale

răspunzând acuzaţiilor aduse de tradiţionalişti care afirmau că acest nou model este incoerent

…Şcoala de la Copenhaga oferă o metodă operaţională constructivistă prin încorporarea principiilor tradiţionaliste iar, pe de altă parte, eliminarea frontierei artificiale dintre securitate şi economie şi propunerea unor noi modalităţi de studiu a interrelaţionării domeniilor vieţii sociale.

Şcoala de la Copenhaga

ÎN CONSECINŢĂ

În concepţia şcolii de la Copenhaga, ameninţările se pot manifesta într-o varietate de contexte politice sau domenii ale vieţii: politic, economic, militar, cultural, demografic, ecologic etc.

ÎN OPINIA SPECIALIŞTILOR DANEZI

studiile ar trebui să fie centrate pe identificarea, localizarea şi evaluarea celor mai importante măsuri de „securizare” iniţiate de actorii principali ai vieţii sociale

Şcoala de la Copenhaga

Acest cadru de analiză este aplicabil atât în domeniul militar, cât şi în domeniile nenmilitare ale relaţiilor internaţionale, iar rezultatul constă într-o „hartă” a problemelor contemporane de risc, fiecare fiind identificată în funcţie de patru variabile:

Şcoala de la Copenhaga

1.caracteristica spaţială (local, regional, global),

2. localizarea sectorială (militar, politic, economic, cultural, ecologic)

3. identitatea principalului actor (state, actori societali, organizaţii internaţionale)

4. natura obiectului de referinţă (state, naţiuni, principii, mediul înconjurător).

Analiza securitatii internationale: delimitare conceptuala

Securitatea individului (human security)

transformarea conceptului

"dezvoltarea individului"(human development), notiune larg folosita in anii '60 si '70.

…conceptul de " dezvoltare a individului" si cel de securitate internationala are in centrul atentiei individul ca element al societatii civile, atentia centrandu-se nu pe stat, ci pe comunitatea din care face parte individul.

Analiza securitatii internationale: delimitare conceptuala

doua tipuri de factori ii circumscriu dimensiunea!

Factori interni:
(in)existenta unui sistem de valori, dezechilibre economice acute, degradarea standardelor de viata, scaderea accesibilitatii la sistemele de educatie, cresterea ratei de somaj, dezvoltarea pietelor informale, alterarea mediului inconjurator si lipsa unor mijloace eficiente de a actiona, cresterea incapacitatii sistemelor sociale si de sanatate de a raspunde noilor probleme

Analiza securitatii internationale: delimitare conceptuala

doua tipuri de factori ii circumscriu dimensiunea!

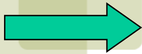
Factori externi:

care ameninta realizarea securitatii individuale

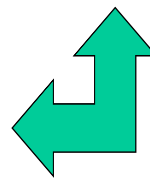
*sistemul de securitate international, instabilitatea politica, tensiunile politice, sociale, economice, nationale si militare, cresterea criminalitatii internationale si dezvoltarea traficului cu materiale radioactive.

Analiza securitatii internationale: delimitare conceptuala

Conceptul de Securitatea Individului este foarte des asociat cu Human Development Report din 1994!

Raportul din 1994, vine sa statueze si in acelasi timp sa atraga atentia asupra extinderii dimensiunilor pe care conceptul clasic de securitate le avea :

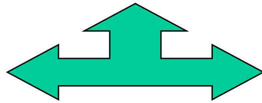
"securitatea teritoriului fata de o amenintare exterioara, protectia interesului national in politica externa sau securitatea globala fata de amenintarea cu un holocaust nuclear."

Analiza securitatii internationale:
delimitare conceptuala

Human Development Report

doua intelesuri principale conceptului de

Securitatea Individului

… inseamna, in primul rand, siguranta fata de amenintari cronice precum foametea, bolile si constrangerea.

… in al doilea rand, inseamna protectia fata de modificarile bruste si dureroase in modelele vietii de zi zi - fie acasa, fie la munca sau fie in comunitate.

aceste amenintari pot exista la toate nivelurile de venituri si dezvoltare nationala

Analiza securitatii internationale:
delimitare conceptuala

Sapte dimensiuni ale Securitatii Individului!

securitate economica
securitatea hranei
securitatea sanatatii
securitatea mediului
securitate personala
securitatea comunitatii
securitatea politica

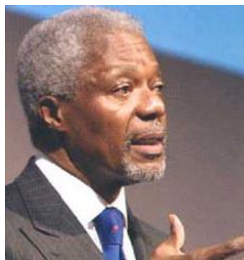
Analiza securitatii internationale: delimitare conceptuala

In 2000, Kofi Annan subliniaza:

“**securitatea internationala** nu mai poate fi inteleasa in termeni puri militari. Mai degraba, trebuie sa cuprinda dezvoltarea economica, justitia sociala, protectia mediului, democratizarea, dezarmarea si respectul pentru drepturile omului si normele de drept"

Analiza securitatii internationale: delimitare conceptuala

“**Securitatea Internationala** in sens larg, ***cuprinde mult mai mult decat absenta conflictelor violente.*** Se refera la *drepturile omului, buna guvernare, accesul la educatie si servicii sanatate precum si siguranta ca fiecare individ are oportunitatea si alegerea de a-si dezvolta propriile potentialitati.”*

“… fiecare pas in aceasta directie este si un pas catre reducerea saraciei, cresterea economica si prevenirea conflictelor. Lipsa nevoilor, lipsa fricii si libertatea generatiilor viitoare de a mosteni un mediu natural sanatos – acestea sunt dimensiunile interdependente ale securitatii individuale si, in consecinta, ale celei internationale"

DIMENSIUNEA UMANA A CONCEPTULUI DE SECURITATE

Schimbarile radicale produse în lume, dupa încheierea Razboiului Rece, au determinat o reconsiderare a conceptului de securitate în sensul largirii substantiale a ariei sale de cuprindere.

Astfel, securitatea a fost abordata ca un concept multidimensional, legat nu numai de arme si de utilizarea lor, ci si de tot ceea ce priveste siguranta fiintei umane: societate, economie, mediu, alimentatie s.a.

DIMENSIUNEA UMANA A CONCEPTULUI DE SECURITATE

Conceptul de securitate umana - caracteristici principale:

CARACTER GLOBAL:

Securitatea umana este o problema universala.

Ea priveste populatia de pretutindeni, din tarile sarace, în primul rând, dar si din tarile bogate.

Multe din amenintarile existente sunt comune tuturor popoarelor, putând mentiona în acest sens violarile drepturilor omului, crima, drogurile, poluarea si somajul.

Intensitatea acestora difera de la tara la tara, de la regiune la regiune, însa, în ansamblul lor, toate aceste amenintari sunt reale si în continua dezvoltare.

DIMENSIUNEA UMANA A CONCEPTULUI DE SECURITATE

Conceptul de securitate umana - caracteristici principale:

CARACTER DE INTERDEPENDENTA:
Componentele securitatii umane sunt interdependente.
Când securitatea populatiei este în pericol în orice colt al lumii, toate natiunile pot fi implicate într-un fel sau altul.

CARACTER INTERDISCIPLINAR si TRANSNATIONAL:
Foametea, epidemiile, poluarea, traficul de droguri, terorismul, tensiunile etnice, dezintegrarea sociala nu mai sunt evenimente izolate, limitate în cadrul frontierelor nationale.

DIMENSIUNEA UMANA A CONCEPTULUI DE SECURITATE

Conceptul de securitate umana - caracteristici principale:

CARACTER PREVENTIV:
Securitatea umana se asigura mai usor prin masuri de prevenire decât prin interventii ulterioare.
Este mai putin costisitor sa actionezi asupra amenintarilor, atunci când acestea apar, decât dupa ce s-au permanentizat

DIMENSIUNEA UMANA A CONCEPTULUI DE SECURITATE

Conceptul de securitate umana - caracteristici principale:

CARACTER UMAN:

Securitatea umana este centrata pe populatie, pe persoanele fizice.

Ea priveste modul în care individul este integrat în societate, de câta libertate dispune pentru a-si exercita dreptul la optiune într-o multitudine de posibilitati, accesul sau la piata si la oportunitatile sociale si, la urma urmelor, daca traieste în conditii de conflict sau de pace.

DIMENSIUNEA UMANA A CONCEPTULUI DE SECURITATE

Conceptul de securitate umana:

Trebuie sa punem semnul egalitatii între conceptele de securitate umana si dezvoltare umana, utilizat în rapoartele anterioare ale ONU?

Dezvoltarea umana este un proces de extindere a sferei de posibilitati aflate la dispozitia optiunilor individului.

Securitatea umana înseamna ca individul îsi poate exercita acest drept de optiune în libertate si siguranta si, în plus, ca poate avea încredere ca oportunitatile de astazi nu sunt total pierdute mâine.

DIMENSIUNEA UMANA A CONCEPTULUI DE SECURITATE

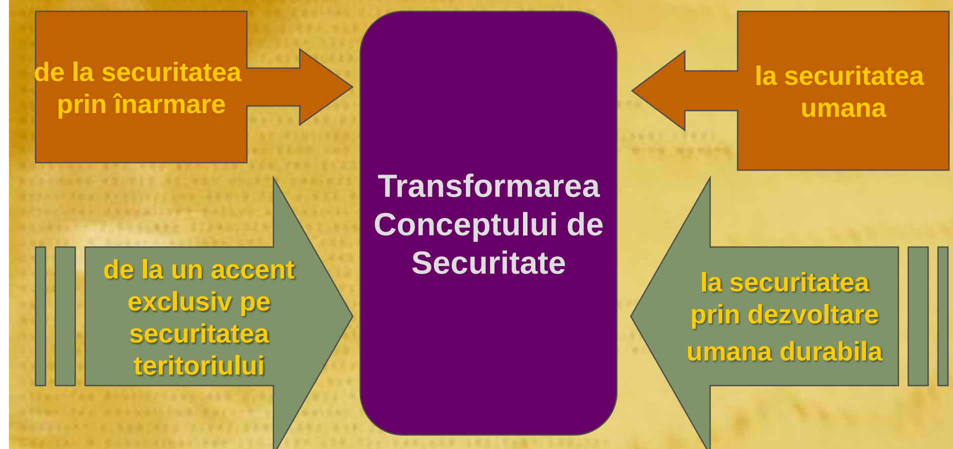
Conceptul de securitate umana - caracteristici principale:

Securitatea umana nu este un concept defensiv, la modul în care sunt securitatea militara sau securitatea teritoriala.
Ea este, mai degraba, încorporata în conceptul de solidaritate între popoare.

Securitatea umana nu este adusa prin folosirea unor instrumente de forta, ci numai prin implicarea în procesul integrator de dezvoltare a întregii populatii.

DIMENSIUNEA UMANA A CONCEPTULUI DE SECURITATE

Necesitatea schimbarii urgente a conceptului de securitate dintr-o dubla perspectiva!

DIMENSIUNEA UMANA A CONCEPTULUI DE SECURITATE

Securitatea economica

Impune asigurarea unui venit de baza, rezultat în mod obisnuit dintr-o munca productiva corespunzator remunerata, ori, ca situatie extrema, dintr-o retea de securitate sociala finantata public.

In prezent, dupa unele statistici, numai un sfert din populatia lumii poate fi considerata în siguranta, din acest punct de vedere.

DIMENSIUNEA UMANA A CONCEPTULUI DE SECURITATE

Securitatea economica

Probleme:

In tarile în curs de dezvoltare, rata somajului nu scade sub 10% din populatia activa iar somajul real este cu mult mai mare decât arata statisticile

Problema este si mai grava în ceea ce îi priveste pe tineri, în rândul carora somajul face ravagii.

CONSECINTE?

Tensiuni politice si sociale care, în frecvente cazuri, degenereaza în violenta, unele dintre ele avand conotatii etnice.

DIMENSIUNEA UMANA A CONCEPTULUI DE SECURITATE

Securitatea economica

Probleme:

Pentru cei mai saraci, lipsa unei retele de asigurari sociale echivaleaza cu imposibilitatea de a supravietui fara venit, chiar pentru perioade scurte.

Sistemul acesta, însa, este pe cale sa dispara o data cu transformarea structurilor si legaturilor traditionale.
Astfel, somerul trebuie sa accepte orice oferta, inclusiv pe cele prost platite sau neproductive.

DIMENSIUNEA UMANA A CONCEPTULUI DE SECURITATE

Securitatea economica

Probleme:

Orientarea globala spre locuri de munca mai putin sigure reflecta schimbarile din structura industriei.

Locurile de munca în sectorul industrial se reduc substantial, în timp ce în sectorul serviciilor apar noi oportunitati, deoarece activitatile sunt propice pentru forme mai flexibile, precum angajari temporare sau cu program redus, si mai putin protejate de catre sindicate.

DIMENSIUNEA UMANA A CONCEPTULUI DE SECURITATE

Securitatea economica

Probleme:

Unul din cele mai grave efecte ale securitatii economice este lipsa de locuinte, în special în tarile sarace, unde cei fara de adapost - „populatia flotanta" - reprezinta peste un sfert din numarul locuitorilor

Identitate – Cultură – Frontiere

Relații Internaționale și Structuri de Mentalități

(R) Silviu Nate – 2005, aprilie

„Ideea că trebuie să existe frontiere şi națiuni mi se pare absurdă. Singurul lucru care ne poate salva este să devenim cetățeni ai acestei lumi.”

Jorge Luis Borges

„Cred că aveam nouă ani. Tata mi-a spus: ***Uită-te bine la steaguri, vămi, militari, preoți, pentru că toate astea vor dispărea şi tu vei putea povesti copiilor tăi că le-ai vazut.*** **Dar s-a întâmplat exact invers. Astăzi, granițele şi steagurile sunt mai multe ca oricând. ”**

Le Monde diplomatique – interviu realizat de Ramond Chao, 1978

Fiecare cultură “este şi ea la urma urmelor înțelepciunea lumii într-una din versiunile ei.
Iar această înțelepciune a lumii are efectiv nevoie de experiența particulară” ... a culturilor, “spre a explora în toate felurile realitatea şi spre a-i trece cunoaşterea în” valori.

Constantin Noica ***“Sentimentul românesc al ființei”***

Aceste afirmații susțin concepția autorului privind pluralismul culturilor.

Aşadar, fiecare națiune, prin modalitățile specifice în care se manifestă, prin creațiile ei, explorează existența, contribuie la “marea cunoaştere”. Putem adăuga că, exprimându-se pe sine, culturile naționale produc realități sociale distincte; culturile produc şi întrețin organizarile sociale, de la familii la națiuni.

Pot națiunile, în continuare, să-şi satisfacă propriile necesități în contextul accentuării raporturilor de interdependență?

Cât timp la nivel global nu putem dispune de răspunsuri pertinente la problema enunțată, stategiile elaborate nu pot să nu genereze o stare socială de îngrijorare şi auto-protejare colectivă.
În condițiile unor căutări informaționale nesatisfăcătoare, tensiunile sociale devin mai frecvente.

"În interiorul națiunilor, în pofida procesului manifest de integrare euroatlantic, se amplifică eforturile statelor pentru a-şi asigura securitatea națională."

Ion Dinu *"Cultura şi Securitatea Națională"*

Paradigma Structuralist – Constructivistă

Pierre Bourdieu

Implicarea Culturii în Definirea Educației şi Mentalităților

<u>O problemă la frontiera identității!</u>

În corespondența dintre structurile sociale şi structurile mentale raporturile de forță se manifestă ca raporturi de semnificare.

Puterea este impusă nu prin violență materială, ci prin violență simbolică. Acest proces se realizează prin inculcare şi nu este conştientizat de agenții educaționali. Prin violență simbolică se construieşte o structură de profunzime a personalității. Socializarea se realizează prin transmitere de informație şi acumulare culturală.

A=A. Asta vrea să spună că A≠B. Ceea ce s-ar putea să-l ofenseze pe B. Dar există, bineînțeles, o consolare. Şi anume, că B=B. Însă asta e şi o formă de a spune că B≠A. Ceea ce s-ar putea să-l ofenseze pe A. Identitatea e foarte socială, dar nu e foarte sociabilă.

Leon Wieseltier "Împotriva identității"

Dacă avem: A = România şi B = Uniunea Europeană, atunci cum se împacă conceptul de integrare cu problematica identității?

“Fenomenul frontierei”exprimă “totalitatea proceselor prin care se manifestă o expansiune istorică, fie ea un popor, fie a unei civilizaţii, fie a unei religii sau ideologii şi, în fine a unui imperiu”.

“Sociologia şi geopolitica frontierei” – Ilie Bădescu, Dan Dungaciu

Apelând la accepţiunea pe care autorii o conferă fenomenului frontierei putem susţine că religiile, ideologiile, civilizaţiile dar şi culturile au frontiere!

Frontierele Culturale

- aparţin socio-organizărilor ce întreţin procesele culturale;
- sunt semideschise;
- sunt posibile asimilări ale unor creaţii din alte culturi, fie prin acţiuni conjuncturale fie în modalităţi deliberate;
- sunt posibile exporturi ale unor creaţii pentru a obţine anumite avantaje, de la cele economice la cele politice;
- se pot modifica de la sine ca urmare a consecinţelor proceselor ce le întreţin;
- se pot produce modificări în frontierele culturale şi prin acţiuni agresive, concepute explicit pentru a afecta o anume cultură naţională; astfel de acţiuni pot să urmărească restrângerea, reducerea zonei de cuprindere a unei culturi şi/sau expansiunea propriei culturi în detrimentul altei culturi.

Agresarea unei culturi naţionale reuşeşte să-i modifice frontierele:

- Dacă acţiunile agresive dezorganizează şi dezorientează capacităţile critice ce susţin cultura agresată;
- Dacă afectează capacităţile de tezaurizare;
- Dacă reduc capacităţile creative şi/sau stimulează şi dirijează migraţia creatorilor în alte culturi.